

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA – 4101-040-01/2014
P/14/079

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach
ul. Powstańców 29, 40-039 Katowice
T +48 32 784 42 00, F +48 32 784 42 30
lka@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/079 - „Odwadnianie nieczynnych zakładów górniczych prowadzone w związku z likwidacjami kopalń”
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli, Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	1. Maria Talik, główny specjalista k.p., upoważnienie do kontroli nr 92423 z dnia 2 grudnia 2014 r. 2. Aleksander Górniak, główny specjalista k.p., upoważnienie do kontroli nr 92419 z dnia 1 grudnia 2014 r. [dowód: akta kontroli str. 1-4]
Jednostka kontrolowana	Spółka Restrukturyzacji Kopalń S.A. w Bytomiu ¹ , ul. Strzelców Bytomskich 207, 41-914 Bytom, REGON 276902504
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marek Tokarz, Prezes Zarządu Spółki ² [dowód: akta kontroli str. 5, 16-17]

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie³ działalność kontrolowanej jednostki w latach 2007-2014⁴ w zakresie odwadniania nieczynnych zakładów górniczych prowadzonego w związku z likwidacjami kopalń.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Powyzszą ocenę uzasadnia przede wszystkim:

- posiadanie przez Spółkę bieżącego rozpoznania w zakresie wymaganej skali odpompowywania wód ze zlikwidowanych kopalń celem zabezpieczenia czynnych zakładów górniczych przed zagrożeniem wodnym;
- podejmowanie działań mających na celu uproszczenie istniejących systemów odwadniania, czego efektem było, m.in. obniżenie zużycia energii elektrycznej na odpompowywanie wód (przy czym zakres wykonywanych prac wynikał z dostępności środków budżetowych przewidzianych na ten cel);
- dysponowanie przez Spółkę (jej oddział „Centralny Zakład Odwadniania Kopalń”⁵) wymaganą przepisami prawa liczbą i wydajnością własnych urządzeń służących odpompowywaniu wód dołowych;
- zrealizowanie założeń „Strategii działalności górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2007-2015”⁶ w zakresie przejęcia przez SRK dotychczasowej działalności Bytomskiej Spółki Restrukturyzacji Kopalń Sp. z o.o.⁷, a także uregulowanie większości (95,2 %) zobowiązań przejętych po BSRK;
- podejmowanie działań mających na celu przejęcie zadań Centralnej Pompowni „Bolko” Sp. z o.o.⁹, w tym przeprowadzanie analiz dotyczących m.in. potencjalnych źródeł sfinansowania tego przedsięwzięcia;

¹ Dalej zwana „Spółką” lub „SRK”.

² Dalej zwany „Prezesem”.

³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

⁴ Z uwzględnieniem informacji z lat wcześniejszych niezbędnych do oceny kontrolowanej działalności.

⁵ Dalej zwany „CZOK”.

⁶ Przyjętej przez Radę Ministrów (dalej zwaną „RM”) w dniu 31 lipca 2007 r. - dalej zwanej „Strategią RM” lub „Strategią”. Po zmianach dokonanych przez RM w dniach 24 lipca 2009 r., 11 sierpnia 2009 r. i 7 października 2011 r. dokument nosił tytuł „Program działalności górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2007-2015” - dalej zwany także „Programem RM”.

⁷ Dalej zwaną „BSRK”.

⁸ Spośród zobowiązań przejętych po BSRK w łącznej wysokości 121 310,2 tys. zł, na dzień 28 lutego 2015 r. do spłaty pozostało 5 780,0 tys. zł, tj. 4,8 %.

⁹ Dalej zwanej „CPB”.

- zabezpieczenie potrzeb w zakresie odwadniania poprzez zakup, w ramach przeprowadzonych przetargów nieograniczonych, własnych agregatów do pompowni głębinowych i rozwiązanie obowiązujących wcześniej umów dzierżawy głębinowych agregatów pompowych do tych pompowni;
- podejmowanie działań mających na celu pozyskanie środków na sfinansowanie prowadzonej działalności z różnych źródeł (pomimo ograniczeń systemowych w tym zakresie¹⁰);
- wprowadzenie w CZOK regulacji wewnętrznych określających tryb i sposób zgłaszania zadań przewidzianych do ujęcia w rocznym planie działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń, w tym m.in. wzorów służących do tego dokumentów.

Nieprawidłowość dotycząca podjęcia w 2011 r. prac związanych z likwidacją podtopień i zalewisk bez wymaganego przepisami prawa pozwolenia wodnoprawnego została usunięta w 2013 r. poprzez zalegalizowanie ww. prac decyzją Starosty Wodzisławskiego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Organizacja i źródła finansowania odwadniania nieczynnych zakładów górniczych

Opis stanu faktycznego

W Strategii RM założono dokonanie, m.in. następujących przekształceń organizacyjnych:

- skupienie w jednym podmiocie działań wykonywanych przez SRK i BSRK (przejęcie przez SRK dotychczasowego zakresu działalności BSRK, tj. doprowadzenie do stanu, w którym będzie działać tylko jedna spółka), biorąc pod uwagę identyczny zakres działalności obydwu spółek i fakt posiadania przez SRK 100% udziałów w BSRK;
- wydzielenie ze struktur SRK jej oddziału CZOK, jako samodzielnej spółki realizującej zadania dotyczące zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, w której udziały lub akcje obok SRK mogłyby objąć także inne podmioty (m.in. Kompania Węglowa S.A.¹¹ czy Katowicki Holding Węglowy S.A.¹²). Jak podano w Strategii, CZOK, po jego wydzieleniu ze struktur SRK, powinien przejąć zadania zakładów BSRK oraz CPB. Wskazano też, że odwadnianie realizowane przez CZOK w zakresie jego obowiązków wynikających z przepisów ustawy *Prawo geologiczne i górnicze*¹³ finansowane będzie ze środków dotacji budżetowej oraz środków funduszy celowych;
- podjęcie działań mających na celu przejęcie przez SRK (CZOK) zadań CPB.

Zgodnie z harmonogramem realizacji najważniejszych działań założonych w Strategii, skupienie w jednym podmiocie działań wykonywanych przez SRK oraz BSRK miało nastąpić w latach 2007-2008, a wydzielenie z SRK jej oddziału CZOK w 2008 r.

Terminu przejęcia przez SRK zadań CPB w Strategii RM nie określono. Jednakże w sporządzonej przez SRK „Aktualizacji Strategii działalności Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A. na lata 2011-2015 z perspektywą do roku 2020” (dokument z listopada 2011 r.) założono m.in., że: „w 2012 r. Spółka Restrukturyzacji Kopalń Zakład »Centralny Zakład Odwadniania Kopalń« zakupi składniki rzeczowego majątku trwałego spółki pod firmą Centralna Pompownia „Bolko” Sp. z o.o., celem przejęcia z dniem 1 stycznia 2013 roku obowiązku zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym spowodowanym działalnością nieczynnych kopalń rud cynku i ołowiu. Realizacja powyższych działań będzie możliwa pod warunkiem uzyskania środków dotacji budżetowej”.

[dowód: akta kontroli str. 1341, 1344, 1346, 1348, 1500, 1513-1515, 1525]

Jak wskazano w Strategii RM, w okresie trzech miesięcy od dnia jej przyjęcia, tj. do października 2007 r., zarządy spółek węglowych powinny opracować strategię swojej działalności w latach 2007-2015. Zgodnie z powyższym w październiku 2007 r. Zarząd SRK opracował „Strategię działalności Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A. na lata 2007-2015”¹⁴, którą po zaopiniowaniu przez Radę Nadzorczą Spółki (uchwałą z 10 listopada 2007 r.)

¹⁰ Dotyczących, np. możliwości pozyskania środków NFOŚiGW lub środków UE.

¹¹ Dalej także jako „KW S.A.”.

¹² Dalej także jako „KHW S.A.”.

¹³ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. (Dz. U. z 2005 r., Nr 228, poz. 1947 ze zm.). Aktualnie: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz. U. z 2015 r., poz. 196). Dalej zwana „Pgg”.

¹⁴ Dalej zwaną „Strategią Spółki”.

złożono w Ministerstwie Gospodarki. W Strategii Spółki założono m.in., że wydzielenie CZOK ze struktur SRK¹⁵ nastąpi z dniem 1 lipca 2008 r., a skupienie w jednym podmiocie działań wykonywanych przez SRK oraz BSRK - z dniem 1 stycznia 2009 r.

[dowód: akta kontroli str. 625, 658, 1087-1267, 1441, 3330-3301, 3315-3330, 3461-3464]

1.1. Połączenie SRK i BSRK. W celu realizacji zadań założonych w Strategii Zarząd Spółki zlecił zewnętrznemu wykonawcy, sporządzenie opracowania zawierającego analizę zasadności i skutków połączenia SRK i BSRK ze wskazaniem rekomendowanego sposobu rozwiązań oraz oceny ryzyka związanego z tym połączeniem, a także ustalenie sposobu i terminu wydzielenia odrębnej spółki realizującej zadania związane z zabezpieczeniem kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, gazowym oraz pożarowym¹⁶, w trakcie i po zakończeniu likwidacji kopalń. W dniu 8 stycznia 2008 r. z wybranym w przetargu wykonawcą zawarto umowę, zgodnie z którą opracowanie wykonano w dwóch etapach (protokolarnego odbioru I etapu dokonano w marcu 2008 r., a II etapu w maju 2008 r.)¹⁷.

BSRK natomiast zleciła opracowanie opinii prawnej dotyczącej możliwości i procedur przejścia przez SRK zadań wykonywanych przez BSRK oraz analizę ekonomicznych aspektów przejścia tych zadań (opracowania z grudnia 2006 r.)¹⁸.

Zgodnie z rekomendacją zawartą w ww. opracowaniu wykonanym dla SRK, zmianie uległa kolejność oraz harmonogram przekształceń organizacyjnych Spółki. Przyjęto bowiem¹⁹, że w pierwszej kolejności nastąpić powinno połączenie spółek poprzez przejście BSRK przez SRK, a następnie podział Spółki poprzez wydzielenie nowej spółki CZOK prowadzącej działalność związaną z zabezpieczeniem kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym.

[dowód: akta kontroli str. 75-76, 80-82, 105-621, 626, 654, 660, 996-1004, 1438, 1441-1443, 1461-1462]

W styczniu 2008 r., w związku z planowanym połączeniem SRK i BSRK, podjęto działania w celu ujednoczenia wewnętrznych regulacji spółek. W sierpniu 2008 r. Zarząd SRK podjął uchwały w sprawie rozpoczęcia procesu połączenia spółek oraz uzgodnienia planu ich połączenia²⁰, a w dniu 17 listopada 2008 r.²¹, po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady Nadzorczej, wystąpił do Walnego Zgromadzenia o wyrażenie zgody na połączenie. W dniu 30 grudnia 2008 r. Walne Zgromadzenie podjęło uchwałę w sprawie połączenia spółek²². Z dniem 1 kwietnia 2009 r. (data wydania przez sąd postanowienie o wpisaniu w KRS informacji o połączeniu) nastąpiło, w trybie określonym w art. 492 § 1 pkt 1 Kodeksu spółek handlowych²³, połączenie SRK i BSRK. W związku z połączeniem, zarządy obydwu łączących się spółek, w uzgodnieniu ze związkami zawodowymi, zawarły porozumienie w sprawie warunków zatrudnienia pracowników²⁴. Z dniem połączenia wprowadzono w życie²⁵ nowy „Regulamin organizacyjny Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A. w Bytomiu”. W wyniku dokonanego połączenia nastąpiło przeniesienie całego majątku spółki przejmowanej (BSRK) na spółkę przejmującą (SRK). Pracownicy BSRK (67 osób) zostali, w trybie art. 23¹ Kodeksu pracy²⁶, przejści do SRK. Stosownie do art. 494 § 1 Ksh, SRK wstąpiła we wszystkie prawa i obowiązki BSRK. Wierzyciele BSRK stali się z mocy prawa

¹⁵ Poprzez objęcie przez SRK udziałów w nowej spółce z o.o. w wartości odpowiadającej wartości księgowej składników majątku pomniejszonej o wysokość dotacji budżetowej otrzymanej na sfinansowanie zakupu środków trwałych.

¹⁶ Dalej również jako „zabezpieczenie kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym”.

¹⁷ Opracowanie wykonano za kwotę 499 000 zł netto.

¹⁸ Opracowanie wykonano za kwotę 38 000 zł netto.

¹⁹ Jak podano, z uwagi m.in. na połączenie działalności związanej z prowadzeniem odwadniania realizowanej w SRK i BSRK, a także ograniczenie ryzyk podatkowych.

²⁰ Wcześniej (w kwietniu 2008 r.) Zarząd SRK, po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady Nadzorczej, wystąpił do Walnego Zgromadzenia SRK o wdrożenie procedury łączenia spółek. W dniu 4 lipca 2008 r. Zarząd podjął uchwałę w sprawie połączenia spółek metodą łączenia udziałów. W dniu 22 lipca 2008 r. Walne Zgromadzenie podjęło uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na wdrożenie procedury łączenia spółek.

²¹ Po wywiązaniu się z obowiązków obejmujących m.in. zamieszczenie planu połączenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (MSiG), złożenie go do akt rejestrowych w KRS oraz zawiadomienie akcjonariuszy o zamiarze połączenia.

²² Którą złożono we właściwym sądzie w dniu 9 stycznia 2009 r. (w dniu 3 lutego 2009 r. sąd wydał postanowienie o jej przyjęciu do akt rejestrowych). W dniu 24 marca 2009 r. (po zatwierdzeniu przez Zgromadzenie Wspólników BSRK jej sprawozdań, m.in. finansowego i z działalności Spółki, określeniu sposobu częściowego pokrycia straty netto oraz udzieleniu absolutorium członkom Zarządu i Rady Nadzorczej z wykonywania przez nich obowiązków za rok obrotowy 2008), złożono we właściwym sądzie wniosek o zarejestrowanie w KRS wykreślenia BSRK oraz wniosek o zarejestrowanie połączenia spółek.

²³ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. (Dz. U. z 2013 r., poz. 1030 ze zm.), dalej zwana „Ksh”. Przepis art. 492 § 1 Ksh stanowi, że połączenie może być dokonane przez przeniesienie całego majątku spółki (przejmowanej) na inną spółkę (przejmującą) za udziały lub akcje, które spółka przejmująca wydaje wspólnikom spółki przejmowanej (łączenie się przez przejście).

²⁴ Porozumienie z 19 marca 2009 r.

²⁵ Z dniem 1 kwietnia 2009 r., na mocy uchwały Zarządu z 31 marca 2009 r.

²⁶ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 1502 ze zm.), dalej zwana „KP”.

wierzycielami SRK (SRK przejęła do spłaty zaległe zobowiązania BSRK oraz rezerwy na zobowiązania w łącznej wysokości 121 310,2 tys. zł²⁷). W wyniku działań podjętych przez Zarząd SRK, uzyskano stosowne układy i decyzje administracyjne w sprawie ratalnych spłat zaległych zobowiązań. Na dzień 28 lutego 2015 r., spośród zobowiązań przejętych po BSRK do spłaty pozostały zobowiązania wobec ZUS, objęte restrukturyzacją finansową, w kwocie 5 780,0 tys. zł.

[dowód: akta kontroli str. 73, 80-85, 627, 660, 707-708, 988-1086, 1422-1423, 1429, 1460, 1464, 1467, 1474-1475, 1478, 3308-3310, 4327]

Zatrudnienie w SRK i BSRK, wg stanu na 31 grudnia, wynosiło ogółem: 2007 r. - 744 osoby (SRK) i 70 osób (BSRK), 2008 r. - 728 osób (SRK) i 68 osób (BSRK), 2009 r. - 834 osoby (SRK - po połączeniu z BSRK), 2010 r. - 831 osób, 2011 r. - 864 osoby oraz lata 2012, 2013 i 2014 - 899 osób²⁸.

Przeciętne zatrudnienie w roku obrotowym wynosiło: 2007 r. - 756 osób (SRK) i 62 osoby (BSRK), 2008 r. - 730 osób (SRK) i 70 osób (BSRK), 2009 r. - 823 osoby (SRK - po połączeniu z BSRK²⁹), 2010 r. - 829 osób, 2011 r. - 839 osób, 2012 r. - 873 osoby oraz lata 2013 i 2014 - 882 osoby.

[dowód: akta kontroli str. 1415, 1418, 1420, 1424-1426, 1430]

1.2. Wydzielenie CZOK ze struktur SRK. Podczas spotkania, które odbyło się w grudniu 2006 r. w Ministerstwie Gospodarki, tj. przed przyjęciem przez RM Strategii z dnia 31 lipca 2007 r., przedstawiciele SRK poinformowali, iż zasadnym jest utrzymanie CZOK jako oddziału SRK, a nie wydzielenie go ze struktur SRK jako odrębnej spółki. Następnie, zgodnie z ustaleniami z ww. spotkania, pismem z 15 grudnia 2006 r. Zarząd SRK przedstawił informację dotyczącą dalszego funkcjonowania CZOK, proponując utrzymanie CZOK w strukturach SRK. W uzasadnieniu zwrócono uwagę m.in. na:

- konieczność poniesienia dodatkowych kosztów, do sfinansowania z dotacji budżetowej, związanych z utworzeniem nowej spółki (m.in. kosztów osobowych w związku z ustanowieniem i funkcjonowaniem jej organów);
- konieczność wyposażenia nowopowstałej spółki w majątek służący do odwadniania kopalń (jak wskazano, na 31 października 2006 r. rzeczowe aktywa trwałe CZOK stanowiły 55% aktywów trwałych całej Spółki);
- cel, dla którego została powołana SRK (prowadzenie likwidacji kopalń, a nie tworzenie nowych podmiotów prawa handlowego);
- utrudnioną możliwość zbycia w przyszłości udziałów nowej spółki CZOK, ze względu na charakter prowadzonej działalności i realizowanie zadań w imieniu Skarbu Państwa;
- generowanie strat przez CZOK i uzyskiwanie przez niego ujemnego wyniku finansowego;
- podkreślono, że „(...) *najbardziej racjonalnym rozwiązaniem z punktu widzenia finansowania zadań restrukturyzacyjnych środkami dotacji budżetowej jest skupienie wszystkich działań likwidacyjnych i polikwidacyjnych, w tym odwadniania kopalń zlikwidowanych w jednym podmiocie gospodarczym*”, a działania w tym kierunku zostały już podjęte w zakresie dotyczącym koncepcji połączenia SRK i BSRK.

[dowód: akta kontroli str. 75, 97-104]

W lutym 2009 r. SRK, wykonując zalecenie Ministra Gospodarki z 29 stycznia 2009 r., przeprowadziła wstępną analizę, a następnie w kwietniu 2009 r. szczegółową analizę realizacji Strategii działalności SRK w latach 2007-2008. Pismem z 19 maja 2009 r., skierowanym do Ministerstwa Gospodarki, SRK przedstawiła uwagi do projektu „*Korekty programu rządowego Strategia działalności górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2007-2015*”, wnosząc o odstąpienie od zamiaru wydzielenia CZOK ze struktur SRK jako samodzielnej spółki, a w przypadku nieuwzględnienia tego wniosku - przynajmniej o przesunięcie terminu wydzielenia CZOK na okres po roku 2015 (z równoczesnym

²⁷ Kwota po pomniejszeniu o wzajemne rozliczenia spółek. Przejęto zobowiązania następujące: długoterminowe wobec ZUS objęte restrukturyzacją w wysokości 35 358,1 tys. zł; krótkoterminowe wobec ZUS objęte restrukturyzacją w wysokości 11 915,8 tys. zł; objęte postępowaniem układowym z wierzycielami w wysokości 7 005,0 tys. zł; z tytułu podatków, ceł i innych świadczeń w wysokości 43 640,1 tys. zł; z tytułu dostaw i usług oraz zaliczek na dostawy w wysokości 7 492,7 tys. zł; z tytułu wynagrodzeń w wysokości 204,8 tys. zł; z pozostałych tytułów w wysokości 15 693,7 tys. zł.

²⁸ Z tego liczba pracowników administracyjno-biurowych zatrudnionych w SRK i BSRK, na 31 grudnia kolejnych lat, wynosiła: 2007 r. - 153 osoby (SRK) i 60 osób (BSRK), 2008 r. - 150 osób (SRK) i 59 osób (BSRK), 2009 r. - 214 osób (SRK - po połączeniu z BSRK), 2010 r. - 205 osób, 2011 r. - 221 osób, lata 2012, 2013 i 2014 - 231 osób. Na 31 marca 2009 r., tj. dzień poprzedzający połączenie spółek, liczba zatrudnionych w BSRK pracowników administracyjno-biurowych wynosiła 58 osób.

²⁹ W 2009 r. w BSRK (do 31 marca 2009 r., tj. dnia poprzedzającego połączenie obydwu spółek) przeciętne zatrudnienie wynosiło 68 osób.

określeniem formy / struktury właścicielskiej przyszłej spółki). Analizując kwestię wydzielenia CZOK³⁰, wskazywano³¹ m.in. na następujące problemy i ograniczenia:

- „Zaproponowane w Strategii działalności górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2007-2015 działania, m.in. w zakresie zmian organizacyjnych, miały na celu przede wszystkim osiągnięcie przez podmioty gospodarcze sytuacji, w której będą one prowadzić działalność bez konieczności wsparcia budżetu państwa oraz przy ograniczeniu do niezbędnego minimum specjalnych rozwiązań prawnych dla sektora”. Tymczasem, jak wskazano, zgodnie z prognozami w latach 2009-2015 spółka CZOK będzie generowała ujemne wyniki netto, a każde obniżenie przyjętej kwoty dotacji oraz znaczący wzrost kosztów działalności bieżącej, w tym energii, powodować będzie generowanie przez tę spółkę coraz wyższych strat. Z kolei utrzymująca się w kolejnych latach strata netto doprowadzi do sytuacji, w której kapitały własne spółki staną się ujemne. Spółka CZOK charakteryzować się będzie wysokim wskaźnikiem ogólnego zadłużenia (80-90%), a niski poziom dostępnej gotówki wpłynie na wysokość wskaźnika płynności szybkiej (kształtującego się na poziomie od 0,001 do 0,005).
- Przychody wydzielonej spółki CZOK pochodzić będą wyłącznie z dotacji na prowadzoną działalność związaną z zabezpieczeniem kopalń sąsiednich przed zagrożeniem oraz dotacji na modernizację. Dalej wskazano, że przyjęta w Strategii RM wysokość dotacji na poziomie ogółem 160 000 tys. zł na rok nie zabezpiecza stale rosnących kosztów odwadniania, a dalszy wzrost kosztów, np. energii elektrycznej, przy stałej kwocie dotacji uniemożliwi właściwą realizację zadań odtworzeniowych (związanych z koniecznością utrzymania posiadanej infrastruktury technicznej w należytym stanie, zgodnym z obowiązującymi przepisami). Uniemożliwi to również realizację zadań mających na celu upraszczanie systemów odwadniania.
- Wydzielona spółka CZOK nie będzie dysponowała środkami własnymi, jakimi dysponuje SRK. W przypadku zaistnienia awarii lub innych podobnych, nieprzewidzianych zdarzeń koszty te są pokrywane ze środków własnych SRK. Środki własne stanowią też źródło finansowania działań w miesiącach styczeń-luty każdego roku, w związku z opóźnionym terminem wpływu pierwszej raty zaliczki dotacji (luty lub początek marca). Po wydzieleniu spółki CZOK finansowanie jej działalności ze środków własnych SRK nie będzie możliwe.
- Majątek wydzielonej spółki stanowić będą środki trwałe niezbędne do prowadzenia działalności w zakresie odwadniania, stąd CZOK nie będzie dysponowała majątkiem możliwym do zbycia, będącym źródłem przychodów.
- Wierzyciele SRK³² mogą zażądać zabezpieczenia swoich wierzytelności przed dokonaniem jej podziału poprzez wydzielenie CZOK.

[dowód: akta kontroli str. 622, 654-655, 708-710, 1472-1473]

W związku z powyższym, w projekcie korekty Strategii RM z 18 listopada 2010 r. dokonano zmiany zapisów poprzez wykreślenie wydzielenia CZOK (zmiana ta została ostatecznie zatwierdzona przez RM 7 października 2011 r.). W uzasadnieniu ww. projektu korekty (dokument Ministerstwa Gospodarki) wskazano, że brak jest przesłanek do wydzielenia ze struktur SRK samodzielnej spółki CZOK, z uwagi na względy wskazane poniżej (zwłaszcza ekonomiczno-finansowe):

- zabezpieczenie majątku hipotekami z tytułu zaległych zobowiązań i konieczność spłaty zaległych zobowiązań wobec ZUS oraz wobec gmin górniczych³³ (jak wskazano, część składników majątkowych CZOK, służąca do prowadzenia odwadniania, jest obciążona ustanowionymi przez ZUS hipotekami, w celu zabezpieczenia spłaty zaległych zobowiązań objętych układem ratalnym do 2015 r., a każdy składnik, na którym ustanowiona jest

³⁰ W ww. opracowaniach przedłożonych Ministerstwu Gospodarki przez SRK (analizach realizacji Strategii działalności SRK lub uwagach do projektu korekty Strategii RM).

³¹ Oporując się m.in. na wspomnianym wcześniej opracowaniu „Analiza zasadności i skutków połączenia Spółki Restrukturyzacji kopalń S.A. i Bytomskiej Spółki Restrukturyzacji Kopalń Spółka z o.o. ze wskazaniem rekomendowanego sposobu rozwiązań oraz oceny ryzyka związanego z tym połączeniem, a także ustalenia sposobu i terminu wydzielenia odrębnej spółki realizującej zadania związane z zabezpieczeniem kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, gazowym oraz pożarowym, w trakcie i po zakończeniu likwidacji kopalń”.

³² Prowadzącej m.in. postępowanie układowe z terminem realizacji do września 2010 r. oraz restrukturyzację ustawową zobowiązań byłej BSRK wobec ZUS z terminem spłaty do grudnia 2015 r.

³³ Miasta: Bytom, Zabrze, Wojkowice, Piekary Śląskie (zaległe zobowiązania z tytułu podatku od nieruchomości i opłat za wieczyste użytkowanie objęte układami ratalnymi).

hipoteka, podlega spłacie do ZUS w wysokości 40% kwoty uzyskanej z przychodów ze sprzedaży majątku)³⁴;

- brak możliwości pozabudżetowych sfinansowania dodatkowych kosztów własnych (związanych z awariami urządzeń i innymi zdarzeniami niemożliwymi do przewidzenia), przy jednoczesnym braku możliwości dysponowania przez wydzieloną spółkę CZOK majątkiem nadającym się do zbycia i uzyskania z tego tytułu przychodów, które można byłoby przeznaczyć na bieżącą działalność spółki oraz prawdopodobieństwie uzyskiwania przez spółkę CZOK w kolejnych latach ujemnych wyników netto, co w konsekwencji prowadziłoby do sytuacji, w której kapitały własne spółki stałyby się ujemne.

[dowód: akta kontroli str. 76-77, 837-845]

W marcu 2011 r. sporządzono „Strategię działalności Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A. na lata 2011-2015 z perspektywą do roku 2020”, a w listopadzie 2011 r. jej aktualizację. Odnośnie wydzielenia CZOK podano tam m.in., że: „Spółka zamierza funkcjonować w dotychczasowych strukturach organizacyjnych przynajmniej do roku 2020, uwzględniając przejęcie z dniem 1 stycznia 2013 r. przez Oddział Centralny Zakład Odwadniania Kopalń zadań Centralnej Pompowni »Bolko« Sp. z o.o.”. Wskazano też powody, dla których wydzielenie ze struktur Spółki samodzielnego podmiotu gospodarczego wykonującego czynności związane z zabezpieczeniem kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym uznano w bieżącej sytuacji za niemożliwe³⁵.

[dowód: akta kontroli str. 1268-1328, 1341-1402, 1500-1501, 1513-1515, 1525]

1.3. Podjęcie działań mających na celu przejęcie zadań CPB. Pismem z 9 maja 2007 r. Zarząd SRK zwrócił się do Dyrektora Departamentu Górnictwa w Ministerstwie Gospodarki o udostępnienie informacji na temat funkcjonowania i kosztów odwadniania CPB oraz o zwrócenie się do Zarządu CPB o udostępnienie SRK wszelkich pozostałych informacji i danych niezbędnych do wypracowania koncepcji przejęcia zadań tej pompowni³⁶. Pismem z 18 maja 2007 r. Dyrektor Departamentu Górnictwa zwróciła się do Prezesa Zarządu CPB, jak również do Agencji Rozwoju Przemysłu (ARP) o udostępnienie SRK wszelkich posiadanych danych dotyczących CPB.

[dowód: akta kontroli str. 850-852]

W marcu 2008 r. w SRK (w CZOK) opracowano wstępną koncepcję przejęcia przez CZOK zadań wykonywanych przez CPB. Analizując możliwości przejęcia zadań wymienionych w art. 3 ust. 4 w zw. z art. 1 pkt 5 i art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 17 lutego 2006 r. o dotacji przeznaczonej dla niektórych podmiotów³⁷, SRK rozważała następujące rozwiązania:

1) w zakresie możliwości przejęcia całości zadań wykonywanych przez CPB:

- nabycie udziałów CPB od właściciela, tj. Przedsiębiorstwa Usług Mechanicznych „Pumech-Orzeł” sp. z o.o.;
- nabycie składników majątku niezbędnego do prowadzenia odwadniania od CPB, co równoznaczne byłoby z likwidacją tej spółki (nieprowadzącej innej działalności);
- wydzierżawienie od CPB składników majątku niezbędnego do prowadzenia odwadniania;
- przejęcie składników majątku niezbędnego do prowadzenia odwadniania od Skarbu Państwa reprezentowanego przez starostów powiatowych (Bytom i Piekary Śląskie), po przeprowadzeniu przez starostów procedury wywłaszczenia nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa, w zgodności z przepisami działu III rozdziału 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami³⁸ (m.in. po spełnieniu warunków określonych w art. 112 ust. 1 tej ustawy).

Jak wskazano, trzy pierwsze rozwiązania wymagały zgody właściciela udziałów w spółce CPB. SRK, po uzyskaniu od Ministra Gospodarki upoważnienia do podjęcia działań w tym zakresie, musiałaby przedłożyć mu ofertę nabycia udziałów w CPB lub składników majątku

³⁴ Jak wskazano, stan zaległych zobowiązań SRK na 31 maja 2010 r. wynosił 48,0 mln zł.

³⁵ Obciążenie majątku przeznaczonego do prowadzenia działalności hipotekami stanowiącymi zabezpieczenie spłaty zaległych zobowiązań wobec ZUS, poziom otrzymywanych dotacji budżetowej niezapewniający finansowania całości kosztów prowadzonej działalności CZOK, brak majątku możliwego do zbycia, brak możliwości finansowania przez wydzieloną spółkę CZOK bieżących kosztów nagłych zdarzeń losowych, brak zdolności kredytowej.

³⁶ M.in. planu ruchu, dokumentacji mierniczo-geologicznej, wykazu majątku oraz innych z ewidencji finansowo-księgowej i danych technicznych.

³⁷ Dz. U. Nr 64, poz. 446 ze zm. Aktualnie: art. 3 ust. 4 w zw. z art. 1 pkt 3 i art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o dotacji przeznaczonej dla niektórych podmiotów (Dz. U. nr 1160). Dalej jako „ustawa o dotacji przeznaczonej dla niektórych podmiotów” lub „ustawa z 30 sierpnia 2013 r.” bądź „ustawa z 17 lutego 2006 r.”.

³⁸ Dz. U. z 2014 r., poz. 518 ze zm.

niezbędnego do prowadzenia odwadniania lub wydzierżawienia tych składników majątku, wraz z przejściem pracowników zatrudnionych w CPB na stanowiskach stałych w trybie art. 23¹ KP. Czwarte rozwiązanie natomiast, jak wskazano, wymagało uzyskania opinii prawnej określającej możliwość wybrania tej drogi, a następnie pozyskania informacji z rejestru gruntów oraz o przeznaczeniu nieruchomości w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (nieruchomości przeznaczone na cele publiczne mogą podlegać wywłaszczeniu na rzecz Skarbu Państwa).

2) w zakresie możliwości przejęcia części zakresu zadań wykonywanych przez CPB:

▪ jak wskazano, w przypadku ogłoszenia przez CPB przetargu na wykonywanie „Prac odwadniających wyrobiska po nieczynnych kopalniach rud cynku i ołowiu” (które wcześniej wykonywane były na rzecz CPB przez „Pumech-Orzeł” Sp. z o.o., na podstawie umów zawieranych w trybie z wolnej ręki), należy dokonać oceny możliwości złożenia oferty przez SRK (CZOK) dla określonego w SIWZ³⁹ szczegółowego zakresu usług, a w przypadku potwierdzenia możliwości wykonywania usług przez CZOK, złożyć ofertę. Jednocześnie zaznaczono, że może to jednak skutkować koniecznością zwiększenia zakresu usług świadczonych w ruchu zakładu górniczego przez firmy obce w innych rejonach odwadniania (w szczególności do czasu zmiany systemu odwadniania w rejonie „Saturn”).

[dowód: akta kontroli str. 853-860]

Wyjaśniając przyczyny niezłożenia przez SRK w ogłoszonych przez CPB przetargach ograniczonym i nieograniczonym (dotyczących prowadzenia prac odwadniających w wyrobiskach po nieczynnych kopalniach rud cynku i ołowiu w rejonie tzw. Niecki bytomskiej urządzeniami CPB wraz z oczyszczaniem i zrzutem wód), odpowiednio wniosku o dopuszczenie do udziału oraz oferty, Zarząd SRK podał, że SRK nie spełniała określonych w SIWZ do ww. przetargów warunków udziału w tych postępowaniach.

[dowód: akta kontroli str. 3299-3300, 3303-3305]

Odrębnej analizie poddano w SRK możliwość sfinansowania zakupu składników majątku CPB. W przygotowanej przez Dział Analiz Ekonomicznych, Kontrolingu i Budżetowania SRK analizie z 24 października 2012 r. rozważano następujące potencjalne źródła sfinansowania tego przedsięwzięcia:

▪ Środki własne Spółki pochodzące ze sprzedaży składników majątku po likwidowanych kopalniach. Jak wskazano, „utrzymująca się od kilku lat recesja na rynku nieruchomości, a tym samym słabe zainteresowanie ofertą sprzedaży składników majątku uniemożliwia Spółce pozyskiwanie zaplanowanych przychodów, co jest przyczyną pogorszenia płynności finansowej i powstawania zatorów płatniczych. Z uwagi na konieczność: terminowego regulowania odroczonej na podstawie ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015⁴⁰ zobowiązań wobec ZUS, finansowania części bieżących kosztów ogólnego zarządu (niefinansowanych dotacją budżetową), spłaty pozostałych zobowiązań, środkami uzyskanymi ze sprzedaży i dzierżawy składników majątku Spółki oraz środkami uzyskanymi z czynszów od najemców oraz ze sprzedaży lokali mieszkalnych nie ma obecnie możliwości sfinansowania zakupu składników majątku CPB z środków własnych Spółki”. Również w piśmie Zarządu SRK do Ministerstwa Gospodarki z 25 czerwca 2014 r. wskazano, że Spółka nie dysponuje środkami własnymi, które mogłaby przeznaczyć na zakup składników majątku CPB.

▪ Dotacja budżetowa na działania wykonywane po zakończeniu likwidacji kopalń. W aktualizacji Strategii Spółki (z listopada 2011 r.), wśród przedsięwzięć inwestycyjnych zaplanowanych do realizacji w latach 2011-2020 i przewidzianych do sfinansowania w całości ze środków dotacji wymieniono, m.in. zakup w 2012 r. składników rzeczowego majątku trwałego od CPB za kwotę 14 603,5 tys. zł. W grudniu 2011 r., a następnie w grudniu 2012 r., SRK wystąpiła do Ministra Gospodarki o przyznanie ww. środków (w ramach planów działań wykonywanych przez CZOK po zakończeniu likwidacji kopalń -

³⁹ Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia.

⁴⁰ Ustawa z dnia 7 września 2007 r. (Dz. U. nr 192, poz. 1379 ze zm.), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2008 r., dalej zwana „ustawą o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego”.

Z dniem 4 lutego 2015 r. weszła w życie jej nowelizacja, wprowadzona na mocy ustawy z dnia 22 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 143), dalej zwanej „ustawą z 22 stycznia 2015 r.”.

zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem, odpowiednio na 2012 rok i na 2013 rok)⁴¹, jednak środki na ten cel nie zostały jej przyznane.

W związku z powyższym, w ww. analizie z 24 października 2012 r. wskazano, że „pozyskanie w bieżącym roku jak i w latach następnych środków na zakup ww. składników majątku w ramach dotacji budżetowej wydaje się mało prawdopodobne”. Również w piśmie SRK do Ministerstwa Gospodarki z 25 czerwca 2014 r., podano: „z przeprowadzonej analizy wynika, że dotacja nie może być źródłem sfinansowania przedmiotowego zakupu”.

▪ Środki z funduszu celowego utworzonego na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji⁴² jako pomoc udzielana na ratowanie i restrukturyzację przedsiębiorstw. Jak wskazano, Spółka nie spełnia jednak warunków koniecznych do otrzymania pomocy na ratowanie bądź restrukturyzację (z uwagi zwłaszcza na zapis § 3 pkt 2 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 30 sierpnia 2011 r. w sprawie pomocy publicznej na ratowanie i restrukturyzację przedsiębiorstw⁴³).

▪ Środki z funduszu celowego utworzonego na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji jako wsparcie niebędące pomocą publiczną (stosownie do przepisów rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 11 sierpnia 2011 r. w sprawie wsparcia niebędącego pomocą publiczną⁴⁴). W dniu 3 lipca 2014 r. przedstawiciele SRK przeprowadzili rozmowę z przedstawicielem Departamentu Restrukturyzacji i Pomocy Publicznej w Ministerstwie Skarbu Państwa. Ustalono, że Spółka nie może skorzystać z ww. środków, ponieważ zakup przez SRK składników majątku CPB, w celu prowadzenia odwadniania wyrobisk po nieczynnych kopalniach rud cynku i ołowiu, nie będzie działalnością skierowaną na osiągnięcie zysku. Nie spełnia zatem warunku koniecznego do uzyskania wsparcia, tj. oczekiwanej stopy zwrotu inwestycji.

W kolejnych pismach i dokumentach SRK wskazywano, że warunkiem dokonania transakcji zakupu od CPB składników majątku jest pozyskanie środków na ten cel. Pismem z 5 sierpnia 2014 r. Zarząd SRK poinformował Ministerstwo Gospodarki, że „Spółka nie widzi obecnie możliwości sfinansowania zakupu składników majątku CPB, zarówno z uwagi na brak podstaw do uzyskania wsparcia, jak również brak możliwości sfinansowania przedmiotowej transakcji ze środków własnych jak i dotacji budżetowej”.

[dowód: akta kontroli str. 88-96,526, 913-917, 957-958]

W pismach i dokumentach SRK (np. w koncepcji wstępnej przejęcia zadań CPB z marca 2008 r., w piśmie Zarządu SRK do Ministerstwa Gospodarki z 25 czerwca 2014 r.) zwracano ponadto uwagę na konieczność dokonania nowelizacji przepisów ustawy o dotacji przeznaczonej dla niektórych podmiotów, aby SRK mogła otrzymywać dotację na sfinansowanie działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji zakładu górniczego wchodzącego w skład byłych Zakładów Górniczo-Hutniczych „Orzeł Biały” w Bytomiu⁴⁵.

[dowód: akta kontroli str. 913-917, 957-958]

W celu przejęcia przez SRK zadań realizowanych przez CPB podjęto także m.in. następujące działania:

▪ W dniu 21 października 2009 r. odbyło się spotkanie przedstawicieli SRK, CPB, ARP i Ministerstwa Gospodarki, podczas którego omówiono, m.in. możliwość ewentualnego przejęcia działań realizowanych przez CPB, wynikających z ustawy o dotacji przeznaczonej dla niektórych podmiotów, przez inny podmiot zajmujący się odwadnianiem wyrobisk poeksploatacyjnych (SRK).

▪ Pismem z 25 sierpnia 2011 r. Prezes CPB przekazał do Ministerstwa Gospodarki „Operat szacunkowy składników rzeczowego majątku trwałego spółki pod nazwą Centralna Pompownia »Bolko« Sp. z o.o.” (z lutego 2010 r.). Jak wskazano w piśmie z 1 września 2011 r., skierowanym przez Dyrektora Departamentu Górnictwa do Prezesa Zarządu CPB, „zbyt późne przekazanie ww. dokumentu spowodowało jego dezaktualizację. (...) od czasu

⁴¹ W grudniu 2011 r. (na 2012 r.) - o środki w kwocie 14,0 tys. zł, a w grudniu 2012 r. (na 2013 r.) - o środki w kwocie 14 603,5 tys. zł (w przyjętej kwocie nie uwzględniono wyrobisk dolowych, gdyż, jak wskazano, „zgodnie z interpretacją prawną wyrobiska dolowe nie mogą podlegać sprzedaży”).

⁴² Dz. U. z 2013 r., poz. 216 ze zm.

⁴³ Dz. U. z 2014 r., poz. 406. Przepis ten stanowi, że pomoc na ratowanie lub pomoc na restrukturyzację może być udzielona przedsiębiorcy znajdującemu się w trudnej sytuacji ekonomicznej, o ile przedsiębiorca ten nie ubiega się o pomoc publiczną w sektorach hutnictwa żelaza i stali lub górnictwa węgla.

⁴⁴ Dz. U. Nr 174, poz. 1040. W celu ochrony podstawowych interesów bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (stosownie do § 3 ust. 1 pkt 2 ww. rozporządzenia).

⁴⁵ Art. 3 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 1 pkt 3 ustawy z 30 sierpnia 2013 r. (uprzednio: art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. c w zw. z art. 1 pkt 5 ustawy z 17 lutego 2006 r.) stanowi, że dotacja przeznaczona jest na realizację zadań realizowanych przez CPB.

sporządzenia »Operatu ...« wystąpiło szereg zdarzeń i okoliczności, które wpłynęły na jego zawartość, w związku z tym wymaga on aktualizacji i uzupełnienia. W związku z powyższym niezbędne będzie sporządzenie nowego dokumentu». Ww. operat przekazano do SRK w dniu 20 września 2011 r.

- W dniu 27 września 2011 r. Dyrektor CZOK powołał Zespół do wykonania analizy technicznej CPB, pod kątem majątku niezbędnego do przejęcia w celu odwadniania zlikwidowanych kopalń rud cynku i ołowiu. Informację o powołaniu Zespołu przekazano CPB.

- W dniu 28 października 2011 r. w CPB odbyło się spotkanie dotyczące omówienia warunków współpracy pomiędzy powołanym przez Dyrektora CZOK Zespołem i przedstawicielami CPB. Strony ustaliły, że będą prowadziły spotkania w celu określenia przedmiotu wyceny, tj. niezbędnego majątku do prowadzenia odwadniania wyrobisk. W styczniu 2012 r. CZOK sporządził „Informację techniczną” o CPB (na podstawie dostępnych dokumentów, w tym materiałów archiwalnych posiadanych przez CZOK oraz udostępnionego SRK operatu szacunkowego z 2010 r. Kolejne spotkania przedstawicieli SRK i CPB odbyły się 12 grudnia 2012 r. i 26 kwietnia 2013 r. Ustalono, że do 10 maja 2013 r. CZOK przedstawi harmonogram następnych spotkań.

- W dniach 14 maja, 21 maja i 12 sierpnia 2013 r. przedstawiciele CZOK dokonali wizytacji w CPB, zapoznając się m.in. z działalnością i posiadaną dokumentacją prowadzenia ruchu zakładu górniczego i dokonując objazdu wyrobisk dołowych CPB. Z podsumowania przeprowadzonych objazdów sporządzono notatkę, którą przesłano do CPB. Wizytację CPB przeprowadzono także 18 sierpnia 2014 r. (w zakresie górniczego-wentylacyjnym, maszynowym, energetycznym i majątkowym, weryfikując jednocześnie pozycje rzeczowego majątku ujęte w operacie pod kątem planowanego utrzymywania przez CZOK ruchu zakładu górniczego i kontynuacji odwadniania wyrobisk dołowych).

[dowód: akta kontroli str. 861-876, 885-886, 892-913, 918-920, 922, 927-949, 956, 972, 974, 985-987]

Brak konsensu pomiędzy stronami (Ministerstwem Gospodarki i SRK a CPB), który ujawnił się w toku prowadzonej korespondencji i spotkań, dotyczył:

- kwestii określenia przedmiotu wyceny (przewidzianego do nabycia). Według stanowiska CPB⁴⁶, wyceną należało „objąć absolutnie cały majątek Spółki, gdyż nie posiada ona składników majątkowych, które byłyby zbędne bądź bezużyteczne w realizacji procesu odwadniania nieczynnych wyrobisk porudnych”. Natomiast wg stanowiska Ministerstwa Gospodarki i SRK, przedmiotem wyceny powinien być „wyłącznie majątek niezbędny do prowadzenia odwadniania wyrobisk” (co wymagało ustalenia, które składniki majątkowe CPB są niezbędne do realizacji tych zadań)⁴⁷,

- kwestii włączenia przez CPB do przedmiotu wyceny (nabycia) także wyrobisk podziemnych. W piśmie do CPB (z 20 grudnia 2012 r.) Prezes Zarządu SRK wskazał, że: „(...) transakcja nabycia nie może obejmować wyrobisk podziemnych oraz tych elementów wyrobisk, które nie mogą być od nich odłączone bez zmiany lub pogorszenia stanu tych wyrobisk. Powyższe zastrzeżenie wynika z ogólnej reguły prawa własności wynikającej z przepisu art. 10 ust. 5 Prawa geologicznego i górniczego stanowiącego, iż prawo własności górniczej przysługuje Skarbowi Państwa. Rozporządzenia zatem tym prawem własności (tj. także prawem do wyrobisk i nakładami poczynionymi na ich wytworzenie) może, po wygaśnięciu koncesji górniczej, dokonywać wyłącznie Skarb Państwa. Nie mogą więc one stanowić przedmiotu transakcji pomiędzy zainteresowanymi stronami”. Także w piśmie do Ministerstwa Gospodarki (z 25 czerwca 2014 r.) wskazał on, że: „przedmiotowy operat (zaktualizowany operat szacunkowy z 17 marca 2014 r.) obejmuje również wyrobiska górnicze, które diametralnie podwyższają wartość majątku. Wspomnieć przy tym należy, iż żadne wyrobiska górnicze jako trwale związane ze złożem, nie mogą być przedmiotem transakcji, gdyż ich własność przysługuje Skarbowi Państwa”. W odpowiedzi Prezes Zarządu CPB wskazał natomiast (m.in. w piśmie do SRK z 28 stycznia 2013 r.), że wyrobiska, co do których prawo własności przysługuje Skarbowi Państwa, nie są przedmiotem wyceny, gdyż „pod ww. wyrobiskami umiejscowione zostały wyrobiska stanowiące własność CBP służące do odwadniania, którego celem jest ochrona niżej

⁴⁶ Wyrażonego m.in. w pismach Prezesa Zarządu CPB do Ministerstwa Gospodarki z 9 września 2011 r. i 12 grudnia 2011 r.

⁴⁷ M.in. pisma Ministerstwa Gospodarki (Dyrektora Departamentu Górnictwa) do Prezesa Zarządu CPB z 1 września 2011 r. i 25 listopada 2011 r.

położonych czynnych kopalń węgla kamiennego przed niekontrolowanym wdarciem się do nich wód z odwadnianego piętra” i wyłączenie te wyrobiska zostały objęte wyceną (ujęte w wykazie środków trwałych CPB)⁴⁸,

▪ kwestii tego, kto ma zlecić i sfinansować wykonanie aktualizacji i uzupełnienia operatu szacunkowego składników majątkowych CPB. Jak wskazał Prezes Zarządu CPB⁴⁹, „środki dotacyjne przyznawane CPB mogą być przeznaczane wyłącznie na finansowanie działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji byłych Zakładów Górniczo-Hutniczych »Orzeł Biały« w Bytomiu”, zatem „koszty związane z ewentualnym przejściem działań Spółki lub włączeniem jej w inne struktury nie mieszczą się w kategorii zadań, które mogą być finansowane z dotacji budżetowej”. Dlatego, jego zdaniem, zlecić powinna to SRK (pismo Prezesa Zarządu CPB z 28 listopada 2011 r.) lub przynajmniej wspólnie z CPB dokonać jego aktualizacji i uzupełnienia (pismo Prezesa Zarządu CPB z 12 grudnia 2011 r.). Ostatecznie aktualizacja operatu szacunkowego (z 17 marca 2014 r.) została wykonana na zlecenie CPB przez podmiot, który sporządził dla CPB operat pierwotny (z 10 lutego 2010 r.). Zaktualizowany operat został udostępniony SRK przez CPB w dniu 8 lipca 2014 r.

[dowód: akta kontroli str. 866-869, 875, 885-891, 920-926, 945, 950-972, 973-987]

Wartość z wyceny składników rzeczowego majątku trwałego CPB wyniosła ogółem:

▪ wg operatu szacunkowego z 10 lutego 2010 r. - 27 578 220 zł netto (33 921 210,60 zł brutto), w tym wartość wyrobisk górniczych (które zaliczono do budowli) - 15 696 780 zł netto (19 307 039,40 zł brutto);

▪ wg jego aktualizacji z 17 marca 2014 r. - 28 102 064 zł netto (34 565 538,72 zł brutto), w tym wartość wyrobisk górniczych - 15 529 245 zł netto (19 100 971,35 zł brutto).

[dowód: akta kontroli str. 877-884, 950-951, 959-967, 969, 978-979]

Na podstawie porównania obydwu udostępnionych przez CPB operatów w SRK (CZOK) sporządzono opracowanie pt. „Analiza rzeczowego majątku trwałego Centralnej Pompowni »Bolko« pod kątem wykorzystania go w strukturach SRK S.A. Zakładu CZOK w związku z planowanym przejściem stacjonarnego odwadniania wyrobisk tej kopalni” (z 25 sierpnia 2014 r.). Stwierdzono tam m.in., że wartość prawa użytkowania wieczystego wszystkich gruntów ujętych w operacie, o łącznej powierzchni 142 625 m², wyniosła 2 361 402 zł, natomiast wg analizy CZOK dla procesu odwadniania niezbędne są grunty o łącznej powierzchni 99 771 m² (prawo użytkowania wieczystego o wartości 2 033 35 zł)⁵⁰. Po przeprowadzeniu ww. analizy stwierdzono też, że: „Istotnym zagadnieniem jest obecna strategia Ministerstwa Gospodarki i perspektywa funkcjonowania kopalń niecki bytomskiej. Dotyczy to ewentualnej restrukturyzacji i żywotności tych kopalń. CPB jest utrzymywana w pierwszej kolejności ze względu na ochronę czynnych kopalń węglowych. Po ich ewentualnej likwidacji oddzielnym problemem będzie ochrona powierzchni. Problem ten może być analizowany w wielu aspektach w zależności od przyjętego modelu wygaszania działalności kopalń w niecce bytomskiej”.

[dowód: akta kontroli str. 973-984]

Jak w trakcie kontroli NIK wyjaśnił Zarząd Spółki, z uwagi na obecny brak możliwości sfinansowania zakupu składników majątku CPB, wykluczający tym samym możliwość przeprowadzenia transakcji nabycia i przejścia obowiązków w zakresie zabezpieczenia i odwadniania wyrobisk po nieczynnych kopalniach rud cynku i ołowiu, od września 2014 r. Spółka nie podejmowała dalszych działań w tej kwestii.

[dowód: akta kontroli str. 3300]

1.4. W celu wypracowania koncepcji docelowej organizacji odwadniania nieczynnych kopalń i zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym podjęto m.in. następujące działania:

▪ W 2004 r. SRK zleciła Głównemu Instytutowi Górnictwa w Katowicach⁵¹ wykonanie opracowania pn. „Model zabezpieczenia czynnych zakładów górniczych przed zagrożeniem wodnym ze strony zlikwidowanych kopalń”. Ponadto Ministerstwo Środowiska oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej⁵² zlecieli GIG w 2004 r.

⁴⁸ Wskazał on też, że CPB nie posiada koncesji na prowadzenie działalności regulowanej Pgg., nie jest przedsiębiorcą górnictwem ani zakładem górniczym, nie ustanowiono na jej rzecz użytkowania górnictwa oraz nie prowadzi działalności na obszarze ani terenie górnictwem.

⁴⁹ M.in. w pismach do Ministerstwa z 9 września 2011 r. oraz do SRK z 4 kwietnia 2013 r.

⁵⁰ 22 działki ujęte w operacie uznano na podstawie przeprowadzonej wizji za zbędne dla prowadzenia odwadniania kopalni.

⁵¹ Dalej zwanemu „GIG”.

⁵² Dalej jako „NFOŚiGW”.

wykonanie na bazie ww. dokumentu opracowania⁵³ pn. „*Masterplan - techniczno-ekonomiczna analiza odwadniania zlikwidowanych kopalń GZW*”⁵⁴.

▪ Obydwa opracowania wskazały ogólny kierunek działań w zakresie odwadniania zlikwidowanych kopalń i zostały wykorzystane do wykonania „*Zweryfikowanego programu upraszczania odwadniania zlikwidowanych kopalń węgla kamiennego do roku 2011, będących w strukturach Zakładu CZOK w Czeladzi*”⁵⁵ (styczeń 2008 r.), będącego wynikiem prac Zespołu ds. Upraszczenia Systemów Odwadniania⁵⁶. *Zweryfikowany program upraszczania* został przyjęty i zaakceptowany do realizacji przez Zarząd SRK oraz zarządy spółek: KW S.A., KHW S.A., Południowy Koncern Węglowy S.A.⁵⁷ oraz ARP, a także przesłany do Ministrów Gospodarki i Środowiska (pismem z 12 marca 2008 r.) oraz do wszystkich przedsiębiorców i instytucji uczestniczących w pracach ZUSO. W dokumencie tym wymieniono podstawowe przedsięwzięcia i sformułowano wnioski dotyczące projektowanych zmian w zlikwidowanych kopalniach.

[dowód: akta kontroli str. 85-87, 3886-4000]

▪ Dodatkowo w 2010 r. Minister Gospodarki zlecił GIG wykonanie projektu pt. „*Ocena możliwości zmian w systemach odwadniania kopalń zlikwidowanych w warunkach koniecznego zabezpieczenia czynnych zakładów górniczych przed zagrożeniem wodnym*”. Opracowanie wskazywało możliwości upraszczania systemów odwadniania zlikwidowanych kopalń i związane z tym możliwości ograniczenia kosztów finansowania działalności związanej z zabezpieczeniem czynnych zakładów górniczych. Proponowane w opracowaniu scenariusze poddano analizie ekonomicznej obejmującej określenie przewidywanych kosztów prowadzenia odwadniania zlikwidowanych kopalń oraz szacunkowych kosztów zmian w systemach odwadniania do roku 2030.

[dowód: akta kontroli str. 1484, 4198]

1.5. W latach 2007-2013 Spółka nie przejmowała kopalń celem ich likwidacji. W dniu 27 września 2014 r. odbyło się posiedzenie Międzyresortowego Zespołu ds. restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego z udziałem KHW S.A., KWK „Kazimierz-Juliusz” Sp. z o.o., SRK oraz przedstawicieli strony społecznej, w trakcie którego ustalono ramy instytucjonalne dla procesu restrukturyzacji KWK „Kazimierz-Juliusz”, przy założeniu dokapitalizowania tej spółki. W następstwie powyższego zawarto porozumienie, które zakładało przeniesienie prawa własności udziałów KWK „Kazimierz-Juliusz” na rzecz SRK, celem umożliwienia przeprowadzenia restrukturyzacji zadłużenia i przygotowania wygaszenia wydobycia.

Wejście w życie ustawy z dnia 10 października 2014 r. o zmianie ustawy o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw oraz niektórych innych ustaw⁵⁸, w tym jej postanowień o zmianach ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego, umożliwiły dokapitalizowanie SRK przez Skarb Państwa⁵⁹, celem wygaszenia wydobycia KWK „Kazimierz-Juliusz” oraz zaspokojenia roszczeń wierzycieli tego podmiotu.

Uchwałą Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia SRK z 31 października 2014 r. utworzony został kapitał rezerwowy SRK w wysokości 120 183 635 zł, stanowiący fundusz przeznaczony na sfinansowanie przez SRK dokapitalizowania w formie dopłat do spółki KWK „Kazimierz-Juliusz” Sp. z o.o. Umową z 6 listopada 2014 r. SRK za 1,00 zł nabyła od KHW S.A. 984 092 udziały KWK „Kazimierz-Juliusz” Sp. z o.o. o wartości nominalnej 100 zł każdy. W dniu 7 listopada 2014 r. Ministerstwo Gospodarki przekazało na rachunek bankowy SRK kwotę 120 183 635 zł. Według stanu na dzień 2 marca 2015 r. SRK przekazała środki w formie dopłat do KWK „Kazimierz-Juliusz” Sp. z o.o. w łącznej kwocie 115 506 371,90 zł, z czego 98 409 200 zł przekazano do końca 2014 r.⁶⁰.

Wprowadzone w końcu 2014 r. i na początku 2015 r. zmiany w ustawie o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego polegały m.in. na wydłużeniu terminu możliwości finansowania likwidacji kopalń ze środków dotacji budżetowej. Dotychczasowa treść ustawy

⁵³ Dalej zwanego „*Masterplanem*”.

⁵⁴ Górnosląskiego Zagłębia Węglowego.

⁵⁵ Dalej zwany „*Zweryfikowanym programem upraszczania*”.

⁵⁶ Dalej zwanego także „*ZUSO*”, w skład którego wchodziłi przedstawiciele SRK, KW S.A., KHW S.A., Południowego Koncernu Węglowego S.A. oraz ARP S.A. Oddział w Katowicach.

⁵⁷ Obecnie: TAURON Wydobycie S.A.

⁵⁸ Dz. U. poz. 1395., zwana dalej „*ustawą z 10 października 2014 r.*”

⁵⁹ Art. 4 ustawy z 10 października 2014 r., wg którego Minister Gospodarki w terminie do 31 grudnia 2014 r. ma przekazać SRK środki finansowe na podwyższenie kapitałów własnych tego przedsiębiorstwa.

⁶⁰ Środki wykorzystano na pokrycie świadczeń na rzecz pracowników, zobowiązań publicznoprawnych i zobowiązań z tytułu dostaw i usług.

o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego zakładała taką możliwość wyłącznie dla kopalń, których likwidację rozpoczęto przed dniem 1 stycznia 2007 r. Zmiana ww. ustawy z października 2014 r. wydłużyła ten termin ustalając, że dotyczy on kopalń których likwidację rozpoczęto przed 1 stycznia 2015 r., a zmiana ze stycznia 2015 r. - że przed 1 stycznia 2016 r.⁶¹ Do 5 marca 2015 r. nie zostały przekazane SRK środki dotacji budżetowej na proces likwidacji KWK „Kazimierz-Juliusz”. Na dzień rozpoczęcia likwidacji kopalni, tj. na 1 grudnia 2014 r. stan środków funduszu likwidacji zakładu górniczego „Kazimierz-Juliusz” wynosił 0,00 zł⁶².

[dowód: akta kontroli str. 3466-3469, 3472-3475, 3498, 3522-3535]

1.6. W Strategii RM i Strategii Spółki założono, że w latach 2008-2015 zadania dotyczące zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, w trakcie i po zakończeniu likwidacji kopalń oraz zadania związane z naprawianiem szkód wywołanych ruchem zlikwidowanego zakładu górniczego, w tym szkód powstałych w wyniku reaktywacji starych zrobów, finansowane będą ze środków dotacji budżetowej oraz ze środków NFOŚiGW.

SRK otrzymywała pomoc publiczną, o której mowa w decyzjach Komisji Europejskiej, dotyczących programów pomocowych „Pomoc państwa dla polskiego sektora węglowego w latach 2008-2010” oraz „Pomoc państwa dla sektora górnictwa węgla kamiennego w latach 2011-2015”. W ramach programu pomocowego na lata 2008-2010 SRK uzyskała ze środków NFOŚiGW pomoc publiczną na realizację pięciu zadań⁶³ (na łączną kwotę 22 565,5 tys. zł⁶⁴), a w ramach programu pomocowego na lata 2011-2015 - na realizację trzech zadań⁶⁵ (do końca 2014 r. na ich realizację wykorzystano środki dotacji w łącznej wysokości 8 285,7 tys. zł, a na lata 2015-2018 przewidziano wykorzystanie środków w łącznej wysokości 2 531,8 tys. zł). Spośród ww. ośmiu zadań, na realizację których Spółka otrzymała w kontrolowanym okresie środki NFOŚiGW:

- siedem zadań dotyczyło rekultywacji terenów pogórnicznych (hałd, osadników, terenów zwalowisk odpadów pogórnicznych lub składowisk odpadów powęglowych). Umowy o ich dofinansowanie ze środków NFOŚiGW zawarto w 2009 r. (trzy umowy), w 2010 r. (jedną umowę) i w 2013 r. (trzy umowy). Realizacja pięciu zadań została zakończona, a dwa zadania były w toku realizacji (zgodnie z umową o dofinansowanie, ich realizacja powinna zostać zakończona do końca odpowiednio 2017 r. i 2018 r.). Na realizację ww. zadań wykorzystano (wg stanu na 31 grudnia 2014 r.) środki NFOŚiGW w łącznej wysokości 16 715,69 tys. zł⁶⁶,

- jedno zadanie dotyczyło odwadniania, tj. przedsięwzięcia: „Ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko Zakładu CZOK w wyniku zmiany systemu odwadniania ze stacjonarnego na głębinowy w Rejonie Saturn”⁶⁷. Wniosek o dofinansowanie ww. przedsięwzięcia złożono w NFOŚiGW 1 kwietnia 2008 r., a umowę o jego dofinansowanie podpisano 26 czerwca 2009 r. Zadanie zrealizowano w latach 2010-2012⁶⁸. Łączny koszt jego realizacji wyniósł 16 839,83 tys. zł, z tego 14 135,51 tys. zł ze środków NFOŚiGW⁶⁹ i 2 704,32 tys. zł ze środków dotacji budżetowej.

W wyniku realizacji przedsięwzięcia wybudowano pompownię głębinową (w adaptowanym do tego celu szybie „Paweł”), co pozwoliło na likwidację wykorzystywanych dotychczas

⁶¹ Art. 2 pkt 1 lit. a ustawy z 10 października 2014 r. zmienił art. 8 ust. 1 ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego. Kolejna zmiana tego terminu nastąpiła postanowieniem art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 22 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 143).

⁶² W Programie likwidacji zakładu górniczego „Kazimierz-Juliusz” (wg którego przewidywane zapotrzebowanie na dotacje budżetowe na likwidację kopalni wynosiło 126 590,8 tys. zł) nie uwzględniono środków finansowych z funduszu likwidacji zakładu górniczego ze względu na fakt, iż zakład od 2012 r. prowadził likwidację oznaczonej części zakładu górniczego i rozliczał koszty likwidacji oznaczonych części zakładu wykorzystując w całości środki tego funduszu. Na dzień 31 listopada 2014 r. wszystkie środki pochodzące z tego funduszu zostały wykorzystane, a stan funduszu likwidacji wynosiło „0” złotych.

⁶³ W tym czterech z zakresu rekultywacji oraz jednego, dotyczącego zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym (zadanie pt. „Ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko zakładu CZOK w wyniku zmiany systemu odwadniania ze stacjonarnego na głębinowy w rejonie Saturn”).

⁶⁴ Nie licząc zwolnień z opłat i kar należnych NFOŚiGW.

⁶⁵ Z zakresu rekultywacji.

⁶⁶ W 2014 r. SRK złożyła jeszcze pięć wniosków o dofinansowanie zadań z zakresu rekultywacji ze środków NFOŚiGW (dla których jeszcze nie zawarto umów lub które znajdowały się w trakcie rozpatrywania), wnioskując o dofinansowanie w łącznej wysokości 61 576,9 tys. zł.

⁶⁷ Przeprowadzenie robót związanych z przejściem z odwadniania stacjonarnego na odwadnianie realizowane za pomocą agregatów głębinowych przewidziano także w „Programie wdrożenia działań zaleconych w opracowaniu pt. Masterplan - techniczno-ekonomiczna analiza odwadniania zlikwidowanych kopalń GZW”, opracowanym przez ZUSO.

⁶⁸ W 2009 r. rozpoczęto prace przygotowawcze do realizacji tego zadania.

⁶⁹ W kolejnych latach ze środków NFOŚiGW poniesiono następujące nakłady: w 2010 r. - 5 825,24 tys. zł, w 2011 r. - 7 978,79 tys. zł, w 2012 r. - 331,48 tys. zł.

w tym rejonie stacjonarnych pompowni głównego odwadniania i pompowni przewalowej, wraz z przynależną infrastrukturą energomechaniczną oraz budowlaną związaną z prowadzeniem odwadniania stacjonarnego, a także wyrobisk dołowych (ok. 5690 mb). W dniu 15 lutego 2012 r. Dyrektor Okręgowego Urzędu Górniczego⁷⁰ w Katowicach wydał decyzję zezwalającą SRK (CZOK) na oddanie do ruchu obiektów i urządzeń ww. pompowni głębinowej, wraz ze stacją transformatorowo-rozdzielczą służącą do jej zasilania. Realizację zadania zakończono zgodnie z harmonogramem rzeczowo-finansowym (po zmianach) do 30 czerwca 2012 r. Zmiana systemu odwadniania przyczyniła się do ograniczenia zużycia energii elektrycznej⁷¹.

[dowód: akta kontroli str. 1449-1450, 1457, 1463-1464, 1469, 1476-1477, 1481, 1483, 1485, 1489, 1493, 1495, 1502, 1506-1508, 1510, 1519-1520, 1529-1627, 2874-2875, 3151-3155, 3306-3307, 3337, 4366-4367]

Wg Strategii RM w kolejnych latach 2008-2015 udział środków NFOŚiGW na sfinansowanie nakładów na zadania dotyczące zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wynosić miał ogółem ok. 10 % (założono nakłady w wysokości ogółem 160 000 tys. zł rocznie, z tego ze środków NFOŚiGW 16 000 tys. zł).

Zarząd Spółki wyjaśnił, że ograniczone korzystanie ze środków NFOŚiGW spowodowane było tym, iż jedynie niewielka część zadań realizowanych przez SRK spełniała kryteria udzielania dotacji z tych środków. Wyjaśnił też, że dla skorzystania z pomocy publicznej na lata 2011-2015 konieczne było wejście w życie rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy publicznej na cele z zakresu ochrony środowiska wynikające z zamknięcia jednostek produkcyjnych węgla⁷², co nastąpiło 21 maja 2013 r. Skutkowało to brakiem możliwości wnioskowania przez Spółkę o dofinansowanie zadań z zakresu ochrony środowiska ze środków NFOŚiGW w okresie od stycznia 2011 r. do maja 2013 r.

[dowód: akta kontroli str. 707, 3306-3307, 3337]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Zakres prowadzonego odwadniania nieczynnych wyrobisk górniczych.

Opis stanu
faktycznego

2.1. Spółka dysponowała bieżącym rozpoznaniem wymaganej skali odwadniania nieczynnych zakładów górniczych, a w szczególności posiadała opracowane w tym zakresie dokumentacje. Opracowany w 2008 r. przez Zespół ds. Upraszczania Systemów Odwadniania „Zweryfikowany program upraszczania odwadniania zlikwidowanych kopalń węgla kamiennego do 2011 r., będących w strukturach CZOK w Czeladzi” zawierał propozycje, które zostały przyjęte przy określonych założeniach, dotyczących sytuacji górniczej i warunków hydrogeologicznych w otoczeniu odwadnianych i chronionych kopalń. W międzyczasie w niektórych pompowniach i ich otoczeniu występowały istotne zmiany, które pozwalały na podjęcie dodatkowych działań związanych z upraszczaniem systemów odwadniania. Realizacja zadań ujętych w *Zweryfikowanym programie upraszczania* uzależniona była także od przyznania SRK środków finansowych na ich wykonanie.

[dowód: akta kontroli str. 86-87, 3886-4000, 4108]

W związku z przejściem przez SRK w 2014 r. KWK „Kazimierz-Juliusz” celem jej likwidacji, w ocenie Kierownictwa CZOK, „(...) dalsze funkcjonowanie pompowni głębinowych: „Porąbka-Klimontów” i „Paryż” oraz 4 pompowni stacjonarnych kopalni „Kazimierz-Juliusz” będzie przedmiotem analiz hydrogeologiczno-technicznych, pod kątem możliwości ich upraszczania. Pod koniec 2014 r. została zlikwidowana PG „Sosnowiec”. Trzy pompownie głębinowe zostały wybudowane pod koniec lat 90-tych ubiegłego wieku, w celu ochrony i zabezpieczenia KWK „Kazimierz-Juliusz” przed zagrożeniem wodnym ze strony zlikwidowanych kopalń. Decyzja o całkowitej likwidacji kopalni „Kazimierz-Juliusz” stwarza

⁷⁰ Dalej jako „OUG”.

⁷¹ Zaświadczeniem z 11 lutego 2013 r. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach potwierdził osiągnięcie związanego z powyższym efektu ekologicznego.

⁷² Dz. U. z 2013 r., poz. 580.

dogodne warunki hydrogeologiczne, do zatapiania ww. zlikwidowanych kopalń, do maksymalnego możliwego do osiągnięcia poziomu. Zakończenie odwadniania tych kopalń nie stworzy zagrożenia wodnego dla czynnych zakładów górniczych jak i powierzchni terenu. (...) Likwidacja kopalni „Kazimierz-Juliusz”, zmniejszy nakłady na odwadnianie zlikwidowanych kopalń i to w perspektywie długoterminowej. Sumaryczne koszty odwadniania, w ciągu kilkunastu lat po likwidacji kopalni „Kazimierz-Juliusz”, do roku 2033, liczone w cenach stałych z 2013 r. i to bez kosztów inwestycyjnych, będą niższe o ponad 100,0 mln zł. Przy założonym sumarycznym dopływie do PG „Saturn” rzędu 34,5 m³/min, z tego z kopalń „Kazimierz-Juliusz”, „Porąbka-Klimontów”, „Sosnowiec” i „Paryż” około 16,5 m³/min, obecny koszt pompowania wg cen z 2013 r. wyniósłby około 13,0 mln zł.”

[dowód: akta kontroli str. 4116-4117]

2.2. W Zweryfikowanym programie upraszczania uznano za ekonomicznie uzasadnione i możliwe do wdrożenia, z punktu widzenia hydrogeologicznego i technicznego, następujące przedsięwzięcia:

- Pompownia „Saturn” - zmiana systemu odwadniania ze stacjonarnego na głębinowy (pompownia głębinowa w szybie „Paweł”), z całkowitą likwidacją wyrobisk dołowych (zatopienie wyrobisk górniczych od rzędnej ok. +55 do +90 m npm);
- Pompownia „Paryż” - piętrzenie wody w zrobach od rzędnej +44 do +90 m npm;
- Pompownia „Sosnowiec” - piętrzenie wody w zrobach od rzędnej -70 do +90 m npm;
- Pompownia „Grodziec” - piętrzenie wody w zrobach od rzędnej +57 do +90 m npm;
- Pompownia „Siemianowice” - likwidacja pompowni głównego odwadniania przy szybie „Siemianowice III” i zastąpienie jej przepompownią;
- Pompownia „Jan Kanty” - zmiana systemu odwadniania ze stacjonarnego na głębinowy (pompownia głębinowa w szybie „Witold II”), z całkowitą likwidacją wyrobisk dołowych (zatopienie wyrobisk górniczych od rzędnej ok. +12 do +30 m npm);
- Pompownia „Powstańców Śląskich - Bytom I” - całkowita likwidacja pompowni i grawitacyjne skierowanie wód do czynnej KWK „Bobrek-Centrum”.

[dowód: akta kontroli str. 3886-4000, 4108]

W okresie objętym kontrolą, zadania zarekomendowane w Zweryfikowanym programie upraszczania, dotyczące pompowni „Saturn”, „Sosnowiec”, „Grodziec”, „Paryż” zostały zrealizowane.

Łączny koszt zmiany systemu odwadniania pompowni „Saturn” i likwidacji pompowni „Sosnowiec” wyniósł 17 676,2 tys. zł. W przypadku pompowni „Sosnowiec”, ze względu na stwierdzone w 2011 r. otwarte połączenie hydrauliczne zrobów byłych kopalń „Sosnowiec” i „Paryż” oraz przejęcie odwadniania obydwu kopalń przez pompownię „Paryż”, utrzymanie pompowni stało się zbędne. Likwidacja szybu (zasypanie) została zakończona w grudniu 2014 r.⁷³

W czasie zatapiania byłej kopalni „Grodziec” (pompownia „Grodziec” jest utrzymywana w celu ochrony KWK „Piekary”) została potwierdzona łączność hydrauliczna byłych kopalń „Grodziec” i „Jowisz” oraz czynnej KWK „Piekary”. Była kopalnia „Grodziec” nie graniczy bezpośrednio z KWK „Piekary” - oddzielają je zatopione zroby byłej kopalni „Jowisz”. Także wykonane ekspertyzy i analizy⁷⁴ potwierdzały, że ww. kopalnie tworzą układ o szczegółowo rozpoznanych warunkach, a istniejący system ujęcia i odprowadzania wód jest stabilny i nie stanowi zagrożenia wodnego dla czynnej KWK „Piekary” oraz że dopływy wód do tej kopalni mają charakter pochodzenia naturalnego. Z powyższych względów SRK uznała, że nie ma podstaw do dalszego finansowania pompowania wód kopalnianych spływających z byłej kopalni „Jowisz” do obszaru KWK „Piekary”. Z dniem 1 stycznia 2014 r., za zgodą Ministra Gospodarki, SRK zaprzestala finansowania odwadniania byłej kopalni „Jowisz” prowadzonego przez czynną KWK „Piekary” (KW S.A.). Zadanie to było realizowane od 2001 r. do 2013 r., ponoszone przez SRK koszty na odwadnianie kopalni „Jowisz”, wynosiły ok. 1,5 mln zł rocznie.

[dowód: akta kontroli str. 4001-4025, 4026, 4030-4040, 4110-4111]

W Zweryfikowanym programie upraszczania założono, że uproszczenie systemu odwadniania pompowni „Siemianowice” polegać będzie na likwidacji pompowni głównego odwadniania przy szybie „Siemianowice III” i zastąpieniu jej przepompownią. W odniesieniu

⁷³ W latach 2007-2014 łączne koszty odwadniania ponoszone przez pompownię „Sosnowiec” wyniosły 16 370,9 tys. zł.

⁷⁴ Z grudnia 2011 r. i stycznia 2014 r.

do niniejszego zadania, ZUSO dokonał analizy hydrogeologicznej i górnictwo-technicznej, w kontekście zagrożenia wodnego dla całej pompowni „Siemianowice”, uwzględniając uwarunkowania wynikające z trwającego wówczas zatapiania wyrobisk byłych kopalń: „Jowisz”, „Grodziec” i „Saturn”. W związku z prowadzonym zatapianiem wyrobisk, likwidację pompowni głównego odwadniania przy szybie „Siemianowice III” zdecydowano przesunąć na 2011 r., tj. do czasu stabilizacji warunków hydrogeologicznych i obserwacji skutków piętrzenia wód w zrobach pompowni „Saturn”, „Grodziec” i byłej kopalni „Jowisz”.

W październiku 2010 r., z przyczyn naturalnych doszło do wdarcia wody na poziom 321 m pompowni „Siemianowice” i zatopienia pompowni głównego odwadniania przy szybie „Siemianowice III”. Wody dopływające do tej pompowni, od 14 października 2010 r. przejęła pompownia „Bańgów” na poziomie 321 m. W lutym 2011 r. uruchomiono przepompownię przy szybie „Siemianowice III” (na poziomie 206 m) i pompownię przy szybie „Bańgów”. Pozwoliło to odciążyć pompownię „Bańgów”, która w związku z zaistniałym zdarzeniem, ze względu na wydajność nie spełniała wymogu § 446 ust. 1 i ust. 2 pkt. 1 *rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w podziemnych zakładach górniczych*⁷⁵. W następnym etapie dostosowano pompownię „Bańgów” do odbioru całości wód dopływających do pompowni „Siemianowice”. Tym samym zadanie wskazane w *Zweryfikowanym programie upraszczania* zostało zrealizowane⁷⁶, a łączny koszt modernizacji pompowni w latach 2007-2014 wyniósł 12.266,3 tys. zł.

[dowód: akta kontroli str. 1488, 1501, 4008-4009, 4026-4027, 4111-4112]

W *Zweryfikowanym programie upraszczania* ujęto koncepcję zmiany systemu odwadniania pompowni „Jan Kanty” ze stacjonarnego na głębinowy. Nakłady związane z realizacją tej inwestycji oszacowano na kwotę ok. 16,9 mln zł, natomiast koszt robót likwidacyjnych na ok. 2,6 mln zł. Zwrot poniesionych nakładów, przy uwzględnieniu dotychczasowych kosztów utrzymania rejonu pompowania (ok. 14,8 mln zł w 2006 r.) i prognozowanych kosztów pompowania w wysokości ok. 10,3 mln zł miał nastąpić po ok. 4 latach. Z uwagi na prognozowane wysokie koszty wdrożenia głębinowego systemu odwadniania, w 2010 r. Dyrektor CZOK powołał Zespół, który wykonał analizę zasadności zmiany stacjonarnego systemu odwadniania na głębinowy. Rozważono trzy warianty dalszego funkcjonowania rejonu odwadniania, w tym:

- wariant I - głębinowy system odwadniania,
- wariant II - stacjonarny system odwadniania z istniejącą infrastrukturą,
- wariant III - zmodernizowany i uproszczony system głównego odwadniania stacjonarnego.

Według analiz zwrot nakładów inwestycyjnych w wariantcie I (pompownia głębinowa) miał nastąpić po 16 latach, natomiast w wariantcie III (modernizacja systemu stacjonarnego) po ok. 6 latach. Inwestycja nie została rozpoczęta z uwagi na brak środków.

[dowód: akta kontroli str. 4017-4018, 4112-4113]

W *Zweryfikowanym programie upraszczania* założono całkowitą likwidację pompowni „Powstańców Śląskich - Bytom I” i grawitacyjne skierowanie wód do czynnej KWK „Bobrek-Centrum”. Zakład CZOK wykazał, że istnieje możliwość grawitacyjnego skierowania wód do czynnej kopalni i likwidacji odwadniania zlikwidowanej kopalni. Warunkiem było wykonanie przekopu wodnego i odbiór wód przez KWK „Bobrek-Centrum”.

W 2008 r. wykonano projekt techniczny, zgodnie z którym planowany koszt robót inwestycyjnych określono na 25 980 tys. zł. Planowany koszt robót likwidacyjnych (całkowita likwidacja rejonu „Powstańców Śląskich - Bytom I”⁷⁷) określono na 2 400 tys. zł. Całkowity koszt zmiany systemu odwadniania miał wynieść 28 380 tys. zł, a zwrot poniesionych nakładów, przy uwzględnieniu dotychczasowych kosztów utrzymania rejonu pompowania (ok. 8 700 tys. zł w 2006 r.) i prognozowanych kosztach pompowania przejętej wody przez KWK „Bobrek-Centrum” (ok. 4 350 tys. zł / rok) miał nastąpić po ok. 4 latach.

W dniu 4 sierpnia 2008 r. prywatny przedsiębiorca uzyskał koncesję na eksploatację złoża Bytom I - 1, będącego częścią złoża zlikwidowanej KWK „Powstańców Śląskich - Bytom I”. W związku z powyższym inwestycja została wstrzymana. Koncesja została udzielona na siedem lat, licząc od dnia jej udzielenia, tj. do 3 sierpnia 2015 r.

⁷⁵ Dz. U. z 2002 r. Nr 139, poz. 1169.

⁷⁶ Jednak w zakresie odmiennym od planowanego.

⁷⁷ Obejmująca likwidację wyrobisk dołowych, dwóch szybów, pompowni głównego odwadniania oraz pozostałych obiektów zakładu górnictwo - dołowych i powierzchniowych.

W 2010 r. w SRK powołany został zespół do analizy wariantów skierowania wód dołowych z rejonu pompowania do KWK „Bobrek-Centrum”. W opracowanej analizie przedstawiono dwa warianty: pierwszy polegający na wykonaniu przekopu z poziomu 760 m do istniejących wyrobisk w KWK „Bobrek-Centrum” i skierowanie wody do systemu odwadniania tej kopalni (koszt realizacji ok. 17 600 tys. zł) oraz drugi, polegający na wykonaniu otworów spływowych po 2016 r. od strony byłej kopalni „Powstańców Śl.” Do projektowanych przyszłych wyrobisk udostępniających pokład 620 przez KWK „Bobrek-Centrum” (koszt realizacji ok. 14 300 tys. zł). Zwrot nakładów na inwestycję (przejęcia wód z rejonu), w przypadku wariantu I miał nastąpić po 3-4 latach, a w przypadku wariantu II w 2019 r.

W 2011 r. wykonany został „Projekt techniczny wraz z uzgodnieniami przekopu wodnego dla odprowadzenia wód kopalnianych z Rejonu »Powstańców Śl. - Bytom I« do wyrobisk górniczych KWK »Bobrek-Centrum« wg stanu na 31.07.2011 r.”. Zgodnie z kosztorysem, nakłady na wykonanie przekopu oszacowano na 30 000 tys. zł netto. Ponadto niezbędne nakłady na dostosowanie infrastruktury dołowej i powierzchniowej KWK „Bobrek-Centrum”, wg projektu technicznego z 2008 r. oszacowano na ok. 7 500 tys. zł netto. Analiza porównawcza kosztów wynikających z dotychczas stosowanego sposobu odwadniania (9 100 tys. zł w 2011 r.) oraz prognozowanych nakładów inwestycyjnych (ok. 46 125 tys. zł brutto) i kosztów eksploatacyjnych skierowania wód kopalnianych z rejonu do KWK „Bobrek-Centrum” (4 000 tys. zł/rok) do 2040 r. wykazała, że zwrot nakładów na inwestycję nastąpi po 9 latach.

Jak wyjaśnił Dyrektor CZOK, powyższy projekt został zaakceptowany przez KWK „Bobrek-Centrum” jednak tuż przed rozpoczęciem inwestycji (przed ogłoszeniem przetargu na jej wykonanie), kierownictwo KWK „Bobrek-Centrum” wypowiedziało zgodę na wykonanie przekopu. W piśmie z 24 lutego 2012 r., Dyrektor KWK „Bobrek-Centrum”, odmowę uzasadniał tym, że: „W związku z prowadzeniem działalności górniczej w tym rejonie przez (...), planowanym jej rozszerzeniem (polegającym na uzyskaniu nowej koncesji i rozpoczęciu wprowadzania odpadów z procesów energetycznych), zmianie ulega stanowisko Kopalni w tym temacie. Oddział KWK „Bobrek-Centrum” nie jest zainteresowany połączeniem wentylacyjnym i hydrogeologicznym z innym czynnym podmiotem gospodarczym. Rozszerzenie działalności (...) może stworzyć zagrożenie wodne dla planowanej eksploatacji KWK »Bobrek-Centrum« na poz. 840 m”.

Wykonanie przekopu wodnego łączącego poziom 760 m rejonu „Powstańców Śl.-Bytom I” z poz. 840 m było zamieszczone zarówno w Strategii SRK, jak i w Zweryfikowanym programie upraszczania (opracowanym w styczniu 2008 r.) oraz w opracowanej w 2010 r. przez GIG na zlecenie Ministra Gospodarki „Ocenie możliwości zmian w systemach odwadniania kopalń zlikwidowanych w warunkach koniecznego zabezpieczenia czynnych zakładów górniczych przed zagrożeniem wodnym”, tj. dokumentach zaakceptowanych przez Ministra Gospodarki.

[dowód: akta kontroli str. 1448-1449, 1483, 1506, 4001-4003, 4113, 4160-4164, 4165-4195]

Poza zadaniami przewidywanymi do realizacji w Zweryfikowanym programie upraszczania SRK CZOK zrealizowała, podjęła wykonanie lub przewiduje wykonanie następujących zadań, dotyczących zlikwidowanych kopalń („Porąbka-Klimontów”, „Kleofas”, Rejonu „Nowa Ruda”, zlikwidowanych kopalń: „Jowisz” i „Miechowice”, „Pstrowski” oraz „Gliwice”):

- **Pompownia Głębinowa „Porąbka-Klimontów”.** Zweryfikowany program upraszczania przewidywał próby piętrenia wody w tej pompowni czego warunkiem było zakończenie piętrenia wód w pompowniach „Paryż” i „Sosnowiec” do rzędnej +90 m npm i ustabilizowanie się warunków hydrogeologicznych w górotworze.

Planowane w 2015 r. zaprzestanie eksploatacji przez KWK „Kazimierz-Juliusz”, w ocenie CZOK, stworzy sprzyjające warunki hydrogeologiczne do kontynuowania zatapiania byłych kopalń „Porąbka-Klimontów”, „Paryż”, „Sosnowiec” i samej kopalni, a w przyszłości do stopniowego wyłączenia z eksploatacji pompowni. W związku z tym, na zlecenie SRK zostało wykonane opracowanie: „Ekspertyza określająca konsekwencje hydrogeologiczne oraz zagrożenia dla powierzchni, czynnych kopalń oraz Pompowni Głębinowej „Saturn”, po zakończeniu odwadniania zlikwidowanych kopalń w NE części GZW” (z grudnia 2014 r.) Perspektywiczne działania Zakładu CZOK w północno-wschodniej części GZW zmierzają w kierunku dalszego piętrenia wód, powyżej rzędnej +90 m, w obszarach byłych kopalń „Sosnowiec” i „Paryż” (do +140 m), „Porąbka-Klimontów” i „Kazimierz-Juliusz” (do +180 m).

Według prognoz ujętych w ekspertyzie, zakłada się przepływ wód z zatapianych kopalń w kierunku PG „Saturn”. Pompownia ta jest przygotowana do pełnienia funkcji pompowni centralnej w tym rejonie GZW.

[dowód: akta kontroli str. 4013-4014, 4113-4114]

▪ **Pompownia Głębinowa „Kleofas”.** W 2006 r. SRK przejęła likwidowaną kopalnię „Kleofas” z jej stacjonarnym systemem odwadniania. Spółka zlikwidowała kopalnię na dole i powierzchni oraz wybudowała pompownię głębinową w szybie „Fortuna II”. Pompowanie uruchomiono w sierpniu 2007 r. Pompownia odwadnia wyrobiska zlikwidowanej kopalni „Kleofas”, przy dopuszczalnej rzędnej piętrzenia -294,2 m, która wynika z konieczności zabezpieczenia przed zagrożeniem wodnym czynnej KWK „Wujek”- Ruch „Śląsk”.

[dowód: akta kontroli str. 4023-4024, 4114]

▪ **Rejon „Nowa Ruda”.** Rejon „Nowa Ruda” nie był przedmiotem opracowania *Masterplanu i Zweryfikowanego programu upraszczania*. Zlikwidowana KWK „Nowa Ruda” w strukturze CZOK została włączona z dniem 1 stycznia 2004 r. Od września 2001 r. do czerwca 2010 r. trwało zatapianie jej wyrobisk (w pionie około 860,0 m), dopływem naturalnym w ilości ok. 1,8÷2,0 m³/min. W lipcu 2010 r. poziom zatopienia osiągnął wlot do sztolni „Aleksander” (+360,0 m), którą od tamtej pory następuje spływ wód kopalnianych do potoku Bożkowskiego. Zatopione wyrobiska utworzyły zbiornik wodny, o objętości ok. 8 mln m³. W latach 2012-2014 zlikwidowano trzy szyby: „Jan”, „Nowy I” i „Nowy II”. Tym samym nastąpiła ostateczna i całkowita likwidacja kopalni, a łączny koszt zadania w latach 2007-2014 wyniósł 3 888,4 tys. zł.

[dowód: akta kontroli str. 4024-4025, 4114]

▪ **Zlikwidowana KWK „Miechowice”.** SRK finansowała również odbiór wody z byłej kopalni „Miechowice” przez czynną KWK „Bobrek-Centrum” Ruch „Bobrek”, należąca do KW S.A.⁷⁸ Zadanie to było finansowane z dotacji budżetowej od 2001 r. do 2013 r., w wysokości 5 000 tys. zł rocznie, na podstawie corocznie zawieranej umowy pomiędzy SRK a KW S.A. Oddział KWK „Bobrek-Centrum”⁷⁹.

Z dniem 1 stycznia 2014 r. odstąpiono od realizacji powyższego zadania przez SRK. Było to związane, m.in. z uzyskaniem w 2013 r. przez Kompanię Węglową koncesji na eksploatację węgla ze złoża „Bobrek-Miechowice I”. Jak wyjaśnił Dyrektor CZOK, *„otrzymanie koncesji na wydobywanie węgla ze złoża zlikwidowanej kopalni, wg obowiązującej wykładni prawnej, jest równoznaczne z przejęciem wszystkich następstw związanych ze zlikwidowaną kopalnią, w tym odwadniania jej wyrobisk”*. Ponadto w grudniu 2013 r. opracowano dla SRK *„Opinię hydrogeologiczną dotyczącą zagrożenia wodnego dla KWK „Bobrek-Centrum”, związanego z odbiorem przez Kopalnię wody ze zlikwidowanej KWK „Miechowice”*, którą wraz z wnioskami SRK przekazano w styczniu 2014 r. do Ministerstwa Gospodarki. Z analiz tych wynikało m.in., że wody ze zlikwidowanej KWK „Miechowice” dopływają obecnie do wyrobisk czynnej KWK „Bobrek-Centrum” samoistnie, w sposób grawitacyjny, nie stanowiąc zagrożenia wodnego dla kopalń sąsiednich. W odpowiedzi udzielonej przez Ministerstwo z marca 2014 r.⁸⁰, stwierdzono m.in., że z argumentów przedstawionych w piśmie SRK ze stycznia 2014 r. w sprawie zaprzestania dalszego zabezpieczenia wyrobisk czynnych kopalń przed zagrożeniem wodnym (oprócz KWK „Bobrek-Centrum”, pismo to dotyczyło także KWK „Piekary”) wynika, że *„odbior wód z kopalń zlikwidowanych przez kopalnie czynne jest bezpiecznym sposobem ich odwadniania, który nie stwarza zagrożenia wodnego i nie wymaga zabezpieczenia przez SRK S.A. Zakład CZOK”*. Powyższe było podstawą do zaprzestania przez SRK finansowania kosztów odwadniania byłej kopalni „Miechowice”.

[dowód: akta kontroli str. 4025, 4030-4040, 4114-4115]

▪ **Pompownia Stacjonarna „Pstrowski”.** W pompowni „Pstrowski” od 2012 r., prowadzone były prace związane z upraszczaniem i modernizacją sposobu odwadniania. Większość obiektów i urządzeń aktualnie wykorzystywanych w pompowni „Pstrowski” z uwagi na ich wiek (pochodzą z lat 60 i 70-tych ub. wieku) i techniczne zużycie, spowodowane wieloletnią eksploatacją, wymaga częstych napraw i remontów. Ponadto, w ostatnich latach nastąpiła zmiana warunków hydrogeologicznych, przejawiająca się

⁷⁸ Podobnie jak miało to miejsce w przypadku odwadniania byłej kopalni „Jowisz”, prowadzonego przez czynną KWK „Piekary” (KW S.A.), co finansowane było dotacjami budżetowymi za pośrednictwem SRK.

⁷⁹ Umowy zawarte na 2012 r. i 2013 r. przedstawiono w punkcie 3.4 niniejszego wystąpienia.

⁸⁰ Ministerstwo wystąpiło także o opinię Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego (WUG).

zmianą kierunków zasilania i spływu wód do pompowni. Pompownia ta nie jest dostosowana do odbioru zwiększonej ilości wody.

W grudniu 2011 r. na zlecenie Zakładu CZOK opracowana została „Wariantowa analiza techniczno-ekonomiczna i hydrogeologiczna uproszczenia odwadniania w rejonie „Pstrowski” z uwzględnieniem pompowni głównego odwadniania, przepompowni i szybów”. Jej celem było określenie optymalnego pod względem technicznym i ekonomicznym wariantu odwadniania i przewietrzania wyrobisk pompowni wraz z określeniem koniecznej modernizacji wyposażenia energomechanicznego. Jako optymalny sposób odwadniania, wybrano wariant, zakładający odwadnianie z wykorzystaniem jednej pompowni głównego odwadniania na poz. 825 m. Powyższy model odwadniania został zaplanowany do wykonania w VII etapach w latach 2012-2018. Aktualnie trwa realizacja III etapu. Koszt dotychczas zrealizowanych prac, związanych z modernizacją pompowni, w latach 2007-2014 wyniósł 22 901,3 tys. zł brutto.

[dowód: akta kontroli str. 4021-4023, 4027-4029, 4115-4116]

▪ **Pompownia Głębinowa „Gliwice”.** Planowana likwidacja odwadniania prowadzonego przez pompownię „Gliwice”, w sposób zaproponowany przez SRK - według wniosków wynikających ze *Zweryfikowanego programu upraszczania*, niesie za sobą duże ryzyko inwestycyjne i hydrogeologiczne nieosiągnięcia zakładanych efektów. We wnioskach wskazano także, że do koncepcji likwidacji pompowni „Gliwice” można będzie powrócić po likwidacji Pola Bojków KWK „Sośnica-Makoszowy” Ruch „Sośnica”. Zakład CZOK od 2012 r. corocznie występuje do KWK „Sośnica-Makoszowy” w sprawie wypracowania założeń do zmiany dopuszczalnej rzędnej piętrzenia wód kopalnianych w pompowni „Gliwice”, co argumentuje wnioskami z opracowań i ekspertyz Politechniki Śląskiej w Gliwicach, GIG oraz AGH w Krakowie oraz bardzo niekorzystnymi warunkami technicznymi pracy pomp w szybie „II”. Przedstawiciele chronionej kopalni oraz KW S.A., niezmiennie wyrażają negatywną opinię w sprawie zmiany poziomu zatopienia wyrobisk w pompowni „Gliwice”. Koszt odwadniania zlikwidowanej kopalni „Gliwice” wynosi ok. 4,6 mln zł/rok (wg danych za 2013 r.) i jest ponoszony od 2000 r.

[dowód: akta kontroli str. 4004-4006, 4116]

2.3. W latach 2007-2014, SRK nie współpracowała z CPB w zakresie ustalania wzajemnego oddziaływania odpompowywania wód z nieczynnych wyrobisk, prowadzonego przez obie spółki. Jak wyjaśnił Zarząd Spółki⁸¹, spowodowane było to tym, że „na obecnym etapie zawodnienia górotworu nie istnieją powiązania w zakresie odwadniania wyrobisk rudnych, zlokalizowanych w płytkim górotworze triasowym (CPB) i węglowych w głębokim górotworze karbońskim (CZOK). W warstwach triasu występują trzy poziomy wodonośne. Pomiędzy obszarem płytkiej eksploatacji rud cynku i ołowiu, a obszarami eksploatacji węgla kamiennego nie istnieją bezpośrednie połączenia wyrobiskami górnymi”. Zarząd wskazał też m.in., że: „W ostatnich latach CPB znajduje się w zasięgu wpływów dwóch zakładów górniczych: KWK »Piekary« i KWK »Bobrek-Centrum«. (...) Najbliższą zlokalizowaną, w stosunku do CPB (ok. 3 km), jest Pompownia Stacjonarna »Szombierki«. Utrzymywanie odwadniania tej zlikwidowanej kopalni, związane jest z koniecznością zabezpieczenia przed zagrożeniem wodnym KWK »Bobrek-Centrum» Ruch »Centrum«, z którą pompownia posiada bezpośrednie połączenia wyrobiskami górnymi. (...) Pomiędzy CPB i Pompownią »Szombierki« nie występują współzależności hydrogeologiczne, w tym połączenia bezpośrednie lub pośrednie mogące mieć wpływ na wzajemne oddziaływanie. Zakład CZOK odwadnia górotwór karboński na znacznych głębokościach, a CPB płytki nadkład triasowy”.

[dowód: akta kontroli str. 78]

2.4. W celu analizy bieżącego zagrożenia wodnego w CZOK powołany został Zespół Opiniodawczy ds. Rozpoznawania i Zwalczania Zagrożeń Wodnych. W comiesięcznych posiedzeniach tego Zespołu uczestniczą przedstawiciele kopalń chronionych. W sytuacjach specjalnych organizowane są posiedzenia nadzwyczajne z udziałem przedstawicieli zainteresowanych kopalń, które dotyczą konkretnego problemu. Zamierzenia CZOK, dotyczące zmian warunków odwadniania w poszczególnych pompowniach, w tym zmiany poziomu lub zaniechania odwadniania, są konsultowane i uzgadniane z przedstawicielami

⁸¹ Wiceprezes ds. Likwidacji Majątku i Ochrony Środowiska oraz Wiceprezes Zarządu ds. Finansowych (w odpowiedzi na pytanie kontrolerów NIK skierowane do Prezesa Zarządu SRK).

kopalń chronionych. Odbywa się to w ramach organizowanych wspólnych zespołów roboczych i połączonych zespołów ds. zagrożeń wodnych, często przy współudziale przedstawicieli instytucji naukowych i organów nadzoru górniczego.

W czerwcu 2014 r., Minister Gospodarki zalecił powołanie wzorem lat ubiegłych, Zespołu ds. Upraszczania Systemów Odwadniania (ZUSO). Organizacją pracy Zespołu zajmowała się SRK. Podobnie jak w latach 2005 i 2008, w Zespole oprócz SRK, udział brali przedstawiciele przedsiębiorców górniczych, wydobywających węgiel kamienny.

[dowód: akta kontroli str. 79, 86-87, 1435, 4255-4275]

Zgodnie z opracowanym w 2008 r. *Zweryfikowanym programem upraszczania ZUSO* rozpatrywał możliwość zmiany rzędnej zatapiania wyrobisk zlikwidowanej kopalni "Niwka-Modrzejów", która posiada bezpośrednie połączenie z KWK „Mysłowice-Wesoła” na rzędnej -138,0 m npm, tj. połączenie z przekopem wschodnim na poz. 500 m Ruchu „Mysłowice”. W trakcie obrad ZUSO, przedstawiciele KHW S.A. stwierdzili m.in., że:

- Przekop wschodni na poz. 500 m Ruchu „Mysłowice” jest czynnym wyrobiskiem niezbędnym do eksploatacji złoża.
- Zatopienie wyrobisk powyżej rzędnej -138,0 m npm może powodować filtrację wód do powierzchni w pokładzie 510. Istnieje niebezpieczeństwo upłynnienia się materiału podsadzkiowego i zniszczenie tam izolacyjnych oraz przemieszczenie się kurzawki do czynnych wyrobisk na poz. 500 Ruchu „Mysłowice”.
- Brak jest możliwości efektywnej likwidacji tego zagrożenia na poz. 500.
- Brak jest rezerwy pompowania w systemie KWK „Mysłowice-Wesoła”.

W protokołach z posiedzeń ZUSO nr 3 i 5 z 2007 r. nie posłkowano się ekspertyzami na ten temat. Protokoły nie były analizowane przez inne niezależne podmioty np. ekspertów, rzeczoznawców, WUG, OUG.

Wobec powyższego ZUSO wyraził opinię, że podwyższenie rzędnej zatapiania będzie możliwe dopiero w momencie likwidacji wyrobisk na poz. 500 w Ruchu „Mysłowice”.

[dowód: akta kontroli str. 3924-3931, 3944-3945]

W 2012 r. stwierdzono w szybie „Kazimierz 1”, na wysokości połączenia poziomu 327 m (rzędna ok. -74 m) z rurą szybową wypływ wody pod ciśnieniem zza tamy izolacyjnej zamykającej ten poziom. Zaistniała sytuacja stwarza zagrożenie dla pompowni głębinowej. Gwałtowne wplynięcie do szybu wody z rumoszem (zza tamy) mogłoby doprowadzić do zamulenia szybu i uszkodzenia pompy. SRK zleciła wykonanie *„Ekspertyzy dotyczącej analizy hydrogeologicznej Pompowni Głębinowej »Niwka-Modrzejów« oraz oceny zagrożenia wynikającego z zawadnienia tamy izolacyjnej na poziomie 327 m, wraz z propozycjami jego likwidacji”*. Jednym z wariantów likwidacji zagrożenia było piętrzenie wody w pompowni z rzędnej -145 m do -60 m npm, z jednoczesnym zabezpieczeniem wyrobisk Ruchu „Mysłowice”, od strony KWK „Mysłowice-Wesoła”, przed wdarcie się wody.

Komisja ds. Zagrożeń w Zakładach Górniczych przy WUG uchwałą z 25 czerwca 2014 r. zaopiniowała powyższą propozycję negatywnie, z uwagi na realne zagrożenie dla KWK „Mysłowice-Wesoła”. Ostatecznie SRK przyjęła do realizacji jeden z wariantów zaproponowanych w czerwcu 2012 r. przez KHW S.A. i OUG Katowice, polegający na zabezpieczeniu wlotu do szybu z poziomu 327 m kratownicą i blachami. W trakcie posiedzenia Komisji ds. Zagrożeń w Zakładach Górniczych, na którym opiniowano wniosek SRK dotyczący piętrzenia wód w szybie do rzędnej -60,0 m npm, jeden z członków Komisji stwierdził, że *„(...) dostrzega pat kompetencyjny, utrudniający podjęcie skutecznych działań, zarówno w SRK S.A. jak i w KHW S.A., pomimo zagrożenia katastrofą górniczą. Wyraził przekonanie, że konieczne byłoby powstanie gremium, które łączyłoby różne podmioty w celu podejmowania skutecznych działań w takich sytuacjach jak diskutowana na posiedzeniu Komisji. Ponieważ Komisja jest tylko organem opiniującym, uznał za celowe zwrócenie się do Prezesa WUG z propozycją powołania innego gremium, mogącego koordynować działania zmierzające do zapobiegania katastrofom górniczym”*.

[dowód: akta kontroli str. 4056-4106]

2.5. W okresie objętym kontrolą, łączne dopływy wód do zlikwidowanych kopalń miały tendencję malejącą i wynosiły w latach: 2007 r. - 164,89 m³/min; 2008 r. - 162,12 m³/min; 2009 r. - 158,04 m³/min; 2012 r. - 153,0 m³/min; 2013 r. - 148,9 m³/min i 2014 r. - 143,70 m³/min. Tendencja spadkowa nie dotyczyła lat 2010-2011, w których dopływy były zwiększone, ze względu na intensywne opady atmosferyczne w tych latach, i wynosiły 177,20 m³/min oraz 167,65 m³/min. Największe dopływy odnotowano do pompowni

„Siemianowice” i „Saturn”, które ochraniały czynne kopalnie w niecce bytomskiej oraz w pompowni „Jan Kanty” ochraniającej czynną kopalnię ZG „Sobieski”. Zmniejszenie ilości dopływu wód jest zjawiskiem naturalnym i związane jest z postępującym procesem likwidacji kopalń, który powoduje zmniejszenie się wielkości dopływów wód z kopalń likwidowanych przez stałe spiętrzanie wód w zrobach kopalń odwadnianych systemem głębinowym. Jednocześnie zmniejsza się strefa drenażu na obszarach tych kopalń, spłyca i zmniejsza się zasięg leja depresji.

[dowód: akta kontroli str. 3087]

Podobnie jw., skala prowadzonego odwadniania miała tendencję malejącą (oprócz 2010 r.) i wynosiła odpowiednio: 83,8 mln m³ w 2007 r.; 82,7 mln m³ w 2008 r.; 80,8 mln m³ w 2009 r.; 89,1 mln m³ w 2010 r.; 79,0 mln m³ w 2011 r.; 75,8 mln m³ w 2012 r.; 70,7 mln m³ w 2013 r. i 71,2 mln m³ w 2014 r. Istotny wpływ na poziom prowadzonego odwadniania miał fakt, iż w okresie tym w trzech pompowniach prowadzono okresowe piętrzenie wody w zrobach zlikwidowanych kopalń, przez co skala prowadzonego odwadniania ograniczała się w nich do niezbędnego minimum. Dotyczyło to pompowni „Grodziec”, „Paryż” oraz pompowni „Sosnowiec”, która ostatecznie w 2014 r. została zasypana.

[dowód: akta kontroli str. 3088]

Wydatki CZOK SRK poniesione na odwadnianie zlikwidowanych kopalń w okresie objętym kontrolą wynosiły odpowiednio: 160 597,7 tys. zł w 2007 r.; 154 721,6 tys. zł w 2008 r.; 162 140,3 tys. zł w 2009 r.; 187 402,4 tys. zł w 2010 r.; 198 706,4 tys. zł w 2011 r.; 200 039,3 tys. zł w 2012 r.; 207 172,8 tys. zł w 2013 r. i w 2014 r. – 194 508,1 tys. zł. Łączne nakłady na odwadnianie poniesione w tym okresie wyniosły 1 465 288,6 tys. zł. W ramach ww. wydatków nakłady na: likwidację oraz zabezpieczenie zbędnych wyrobisk pozostałych w wyniku upraszczania systemów odwadniania; likwidację infrastruktury pozostałej po likwidacji kopalni; koszty ogólnego zarządu oraz koszty opracowania dokumentacji i projektów technicznych w latach 2007-2014 wyniosły 72 131,0 tys. zł. Głównym czynnikiem mającym wpływ na poziom wydatków na odwadnianie były zakupy energii elektrycznej, które w okresie objętym kontrolą wyniosły 557 713,1 tys. zł. Innymi czynnikami wpływającym na koszty odwadniania były m.in.: zakupy 24 agregatów głębinowych - 40 193,47 tys. zł, remonty pomp - 16 212,3 tys. zł oraz nakłady na upraszczanie systemów odwadniania, które opisano w pkt 2.2 niniejszego wystąpienia.

[dowód: akta kontroli str. 3089, 4049-4051]

2.6. W ramach naprawy szkód wywołanych ruchem zlikwidowanych zakładów SRK zapewniała odwadnianie obniżonych eksploatacją górniczą terenów, na których tworzą się podtopienia i zalewiska. Dotyczyło to terenów gminy Bytom, w tym niecek bezodpływowych obsługiwanych przez przepompownie: P-1, Lenart, Karb II, Zachodnia, ROD Kościuszko, ROD Łan, Staw 32, Północna, Zielona i Dworska oraz gminy Piekary Śląskie, w tym niecek bezodpływowych obsługiwanych przez przepompownie: Wiadukt, Staw 10 i Staw 148a. W latach 2007-2014 łączne koszty ww. zadań wyniosły 10 911,4 tys. zł z czego 35,5 tys. zł zostało sfinansowanych ze środków własnych Spółki.

[dowód: akta kontroli str. 79-80]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

3. Wyposażenie w niezbędne środki techniczne

Opis stanu
faktycznego

3.1. W okresie objętym kontrolą zadania związane z zabezpieczeniem czynnych kopalń przed zagrożeniem wodnym SRK realizowała poprzez 18 rejonów odwadniania, w tym siedem ze stacjonarnym systemem odwadniania⁸², osiem z głębinowym systemem odwadniania⁸³ oraz trzy rejon z grawitacyjnym systemem odwadniania⁸⁴. Dla wszystkich rejonów Spółka posiadała opracowane plany ruchu zakładu górniczego, zatwierdzone przez

⁸² Saturn (zmieniony w 2012 r. na głębinowy system odwadniania), Siemianowice, Jan Kanty, Pstrowski, Szombierki, Powstańców Śl.-Bytom I, Dębieńsko.

⁸³ Sosnowiec (zlikwidowany), Paryż, Porąbka-Klimontów, Katowice, Niwka-Modrzejów, Grodziec, Gliwice, Kleofas.

⁸⁴ Nowa Ruda (zlikwidowany), Jowisz, Miechowice.

właściwy Okręgowy Urząd Górniczy. Spółka posiadała wymaganą liczbę i wydajność zainstalowanych urządzeń pompowych w poszczególnych rejonach pompowania.

Liczba i wydajność pomp zainstalowanych w pompowniach głębinowych określana była w dokumentacji podstawowej pompowni, na podstawie której organ nadzoru górniczego zezwalał na ich eksploatację. Każdorazowo, zmiany parametrów zainstalowanych pomp były poprzedzone sporządzeniem dodatku do ww. dokumentacji, a następnie na jego podstawie organ nadzoru górniczego zezwalał na dalszy ruch urządzeń pompowni głębinowej po wprowadzonych zmianach. Celem wypełnienia dyspozycji § 450 ust. 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w podziemnych zakładach górniczych, tj. zapewnienia niezbędnej liczby rezerwowych pomp głębinowych, SRK zwróciła się 9 sierpnia 2006 r. do Departamentu Energomechanicznego Wyższego Urzędu Górniczego z pytaniem o interpretację powyższego przepisu. W oparciu o ww. interpretację Kierownik Ruchu Zakładu Górniczego CZOK wydawał zarządzenia w sprawie „Określenia zakresu urządzeń i środków oraz szczegółowych zasad i obowiązków niezbędnych dla zabezpieczenia ciągłości ruchowej oraz bezpieczeństwa zakładu górniczego, a także zabezpieczenia sąsiednich zakładów górniczych przed możliwością powstania zagrożenia wodnego w Pompowniach Głębinowych Centralnego Zakładu Odwadniania Kopalń w Czeladzi”⁸⁵.

Wg stanu na koniec 2014 r. w pompowniach głębinowych zabudowanych było 21 agregatów głębinowych, w tym pięć rezerwowych oraz dodatkowo na stanie znajdowały się cztery agregaty rezerwowe, pozostające w gotowości do zastąpienia agregatów wyłączonych, np. w wyniku awarii.

[dowód: akta kontroli str. 4001-4025, 4119-4135, 4201]

W pompowniach stacjonarnych, podobnie jak w przypadku pompowni głębinowych liczba i wydajność zainstalowanych pomp określana była w dokumentacji podstawowej pompowni, na podstawie której organ nadzoru górniczego zezwalał na ich eksploatację⁸⁶. W dokumentacji podstawowej wyszczególniona była liczba i wydajność pomp, zapewniająca spełnienie wymogu określonego w § 446 ust. 1 i 2 pkt. 1 ww. rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2002 r., zgodnie z którym komory pomp głównego odwadniania na poziomach o dopływie wody ponad 1 m³/min wyposaża się co najmniej w trzy pompy. Jeżeli komora pomp jest wyposażona w zespoły pomp, liczba pomp w tych zespołach powinna wynosić co najmniej pięć - przy dwóch pompach pracujących w zespole.

[dowód: akta kontroli str. 4001-4025]

3.2. W dniu 17 stycznia 2007 r. SRK zawarła pięć umów dzierżawy głębinowych agregatów pompowych⁸⁷ (objęto nimi agregaty wcześniej dzierżawione przez Spółkę od tego samego wydzierżawiającego⁸⁸). W uzasadnieniu wniosku o wyrażenie zgody na zawarcie ww. umów, skierowanego przez Dyrektora CZOK do Zarządu Spółki, wskazano m.in., że jest to niezbędne do czasu zakończenia rozpoczętych w 2006 r. postępowań przetargowych i zrealizowania zamówień, które zostaną udzielone w ich wyniku (co dotyczyło pompowni: „Porąbka-Klimontów”, „Katowice” i „Niwka-Modrzejów”). W odniesieniu do pompowni „Sosnowiec” podano, że zakup agregatów dla istniejących warunków pompowania byłby pod względem technicznym (niedostosowanie parametrów pracy agregatów do warunków pompowania, wygaśnięcie gwarancji itp.) oraz pod względem ekonomicznym nieuzasadniony, gdyż „planowane jest piętrenie wody do rzędnej -70,0 m npm, a następnie do rzędnej + 70 m npm (...) w związku z powyższym procedura związana z zakupem agregatów głębinowych wraz z osprzętem zostanie uruchomiona na etapie piętrenia wody do rzędnej +70 m npm, tj. w 2007 roku”. W odniesieniu do pompowni „Gliwice” wskazano, że planowane jest dokonanie uszczelnienia połączeń hydraulicznych pomiędzy rejonem „Gliwice” a czynną Kopalnią „Sośnica-Makoszowy” oraz całkowita likwidacja odwadniania głębinowego (ostatecznie jednak, z uwagi m.in. na brak pozytywnej opinii Komisji

⁸⁵ Zarządzenia regulowały, m.in. przedziały rzędnych zbiorników wodnych: retencyjnego i awaryjnego pompowni głębinowych, umożliwiających zmagazynowanie dopływu wody w czasie trwania najdłuższej awarii urządzeń odwadniających lub ich wymiany, wydajność sumaryczną pomp zapewniającą odprowadzenie dobowego dopływu wody do poszczególnych pompowni w czasie nie dłuższym niż 20 godzin oraz liczbę i rodzaj agregatów głębinowych stanowiących niezbędną rezerwę.

⁸⁶ Także procedura wprowadzanych zmian do ww. dokumentacji była analogiczna do opisanej dla pompowni głębinowych.

⁸⁷ Umowy obejmowały dzierżawę agregatów wraz z osprzętem w postaci rur okładzinowych, zaworów zwrotnych, przewodów zasilających i sterowniczych, płyt klinowych bądź szaf sterowniczych.

⁸⁸ Dla pompowni „Porąbka-Klimontów”, „Katowice”, „Niwka-Modrzejów”, „Sosnowiec” i „Gliwice”.

ds. Zagrożeń Wodnych przy WUG⁸⁹, z zamierzenia tego zrezygnowano). Jak wskazano, do tego czasu, mając na uwadze konieczność spełnienia wymogów wynikających z przepisów i niedopuszczenia do powstania zagrożenia wodnego, zachodzi potrzeba zabezpieczenia agregatów głębinowych wraz z wyposażeniem w ramach dzierżawy.

Zawarte 17 stycznia 2007 r. umowy obejmowały łącznie dziewięć agregatów w następujących rejonach pompowania: „Sosnowiec” (szyb „Szczepan” - dwa agregaty), „Porąbka-Klimontów” (szyb „Ryszard” - jeden agregat zabudowany w szybie oraz jeden agregat rezerwow⁹⁰), „Katowice” (szyb „Bartosz II” - dwa agregaty) oraz „Niwka-Modrzejów” (szyb „Kazimierz I” - dwa agregaty), „Gliwice” (szyb „II” - jeden agregat). Umowy zawarto na okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2007 r., z możliwością ich wcześniejszego rozwiązania z zachowaniem jednomiesięcznego okresu wypowiedzenia.

[dowód: akta kontroli str. 2114-2119, 2135-2171, 2178-2192, 3277-328]

Wszystkie umowy rozwiązano w 2007 r. Dzierżawa poszczególnych agregatów zakończyła się w następujących terminach: rejon „Sosnowiec” - 31 sierpnia 2007 r., rejon „Porąbka-Klimontów” - 31 sierpnia 2007 r. i 31 października 2007 r., rejon „Katowice” - 31 lipca 2007 r. i 30 września 2007 r., rejon „Niwka-Modrzejów” - 31 marca 2007 r. i 31 sierpnia 2007 r.⁹¹. W przypadku pompowni „Gliwice” agregat pompowy użytkowany był do września 2007 r.⁹².

W przypadku pompowni głębinowej „Paryż” (szyb „Cieszkowski”) ostatnia umowa dzierżawy (zawarta ze wspomnianym powyżej wydzierżawiającym) obowiązywała do 31 grudnia 2006 r. Z agregatu, który stanowił przedmiot tej umowy, korzystano jednak bezumownie do 8 stycznia 2007 r., tj. przez 8 dni (do dnia zabudowy i uruchomienia agregatu na stanowisku nr 4 w szybie „Cieszkowski”). Zgodnie z pismem Kierownika Działu Energomechanicznego CZOK z 15 lutego 2007 r. (załączonym do faktury wydzierżawiającego za styczeń 2007 r.), powodem była m.in. konieczność zakończenia procedur przetargowych na dostawy niezbędne do zabudowy i pracy agregatów (m.in. łączników, rurociągów, płyt klinowych oraz uniwersalnego urządzenia technologicznego do montażu i demontażu ciągów pompowych z agregatami głębinowymi⁹³). Z tytułu korzystania z ww. agregatu zapłacono wydzierżawiającemu w styczniu 2007 r. kwotę 2 998,40 zł netto⁹⁴.

Z tytułu dzierżawy agregatów⁹⁵ poniesiono na rzecz wydzierżawiającego wydatki w łącznej kwocie 2 395 875,14 zł netto. Ostatniej płatności dokonano w dniu 23 listopada 2007 r. (za październik⁹⁶).

[dowód: akta kontroli str. 1445, 2114, 2116-2134, 2172-2177, 2193-2199, 2768, 2782-2783, 2832, 2834-2835, 2839, 2842, 3277-328]

Zabudowa nowych agregatów (zakupionych do ww. pięciu pompowni głębinowych⁹⁷) poprzedzona była demontażem i zwrotem dzierżawionych agregatów głębinowych. Czynności te wykonywane były przez pracowników CZOK przy użyciu hydraulicznego podnośnika do rur⁹⁸ (z wyjątkiem demontażu agregatu zabudowanego w rejonie „Gliwice”, gdzie ze względu na brak możliwości technicznych, tj. równolegle prowadzone prace w pompowni „Niwka-Modrzejów”, demontaż zlecono wydzierżawiającemu⁹⁹). Jak wyjaśnił Kierownik Działu Energomechanicznego ds. Ruchu Pompowni Głębinowe - Główny Inżynier (CZOK), planując terminy powyższych operacji, brano pod uwagę bezwzględną

⁸⁹ Uchwała Komisji WUG nr 4/1/2006 z 13 grudnia 2006 r. W związku z tym powołany przez Ministra Gospodarki ZUSO ustalił, że należy odstąpić od realizacji powyższej koncepcji.

⁹⁰ Stanowiący rezerwę dla pompowni: „Porąbka-Klimontów”, „Sosnowiec”, „Katowice”, „Niwka-Modrzejów” i „Gliwice”.

⁹¹ Wypowiedzenia poszczególnych umów SRK dokonała pismami z dnia odpowiednio: 25 lipca 2007 r. („Sosnowiec”), 18 lipca 2007 r. i 26 września 2007 r. („Porąbka-Klimontów”), 26 czerwca 2007 r. i 28 sierpnia 2007 r. („Katowice”), 27 lutego 2007 r. i 18 lipca 2007 r. („Niwka-Modrzejów”).

⁹² Kiedy to wydano go na powierzchnię ze względu na jego awarię.

⁹³ Umowy na ich dostawę podpisano w dniach odpowiednio 15 grudnia 2006 r., 19 grudnia 2006 r. 29 listopada 2006 r. i 6 października 2006 r. Protokół odbioru uniwersalnego urządzenia do montażu i demontażu ciągów pompowych z agregatami głębinowymi w pompowniach głębinowych Zakładu CZOK i Zakładu KWK „Katowice-Kleofas” (HPR-1000) z 22 marca 2007 r.

⁹⁴ Agregaty do pompowni głębinowych „Grodziec” (2 agregaty), „Kleofas” (4 agregaty) i „Paryż” (4 agregaty) zakupiono na podstawie umów zawartych przez SRK w dniach: „Grodziec” - 12 grudnia 2005 r. i 20 lipca 2006 r.; „Kleofas” - 27 czerwca 2006 r.; „Paryż” - 22 czerwca 2006 r. i 20 lipca 2006 r.

⁹⁵ Z uwzględnieniem bezumownego korzystania przez osiem dni z agregatu w pompowni „Paryż” (bez wydatków związanych z montażem lub demontażem).

⁹⁶ Dotyczyło to agregatu w rejonie „Porąbka-Klimontów”.

⁹⁷ „Porąbka-Klimontów”, „Katowice”, „Niwka-Modrzejów”, „Sosnowiec” i „Gliwice”.

⁹⁸ Typu HPR-1000, zakupionego na podstawie umowy z 6 października 2006 r. i dostarczonego w marcu 2007 r.

⁹⁹ Zgodnie z warunkami określonymi w zawartej wcześniej umowie dzierżawy (za kwotę 85 000 zł brutto).

konieczność nieprzekroczenia dopuszczalnego poziomu piętrzenia w poszczególnych pompowniach.

[dowód: akta kontroli str. 1445, 2830-2863]

W poszczególnych pompowniach agregaty zdemontowano i wydano w następujących terminach:

- „Porąbka-Klimontów” - demontaż dzierżawionego agregatu i zabudowa pierwszego z zakupionych do tego rejonu nowych agregatów trwała od 31 października do 26 listopada 2007 r. Nowe agregaty dostarczono 25 sierpnia 2007 r., z czego jeden uruchomiono po raz pierwszy 26 listopada 2007 r., a drugi 4 lutego 2008 r.
- „Katowice” - jeden agregat wyłączono z ruchu 30 lipca i wydano 8 sierpnia 2007 r., a drugi odpowiednio 30 września i 10 października 2007 r. Nowe agregaty dostarczono 24 sierpnia 2007 r. - pierwszy uruchomiono 6 października, a drugi 29 października 2007 r.
- „Niwka-Modrzejów” - jeden agregat wyłączono z ruchu 22 marca i wydano 13 września 2007 r., a drugi odpowiednio 31 sierpnia i 8 września 2007 r. Nowe agregaty dostarczono 24 sierpnia 2007 r., z czego pierwszy uruchomiono 24 września, a drugi 27 września 2007 r.
- „Gliwice” - w dniu 1 października 2007 r. zabudowano i uruchomiono agregat rezerwowy (zakupiony dla pompowni „Porąbka-Klimontów”). Użytkowano go w rejonie „Gliwice” do 2 września 2008 r. Nowy agregat (zakupiony dla rejonu „Gliwice”) dostarczono 25 czerwca i uruchomiono 11 września 2008 r.
- „Sosnowiec” - jeden agregat wyłączono z ruchu 7 sierpnia i wydano 13 sierpnia 2007 r., a drugi odpowiednio 20 sierpnia i 27 sierpnia 2007 r. W dniu 5 września 2007 r. zabudowano i uruchomiono agregat rezerwowy (zakupiony dla pompowni „Niwka-Modrzejów”), który użytkowano w rejonie „Sosnowiec” do 22 października 2012 r. Nowy agregat (zakupiony dla pompowni „Sosnowiec”) dostarczono 11 grudnia 2008 r. i uruchomiono 11 marca 2009 r.

Poszczególne operacje zaplanowano tak, by do czasu zabudowy i uruchomienia zakupionych agregatów w żadnym z szybów nie doszło do przekroczenia dopuszczalnego poziomu lustra wody.

[dowód: akta kontroli str. 2681-2682, 2762-2767, 2769-2770, 2830-2863, 4001-4025]

3.3. W toku kontroli badaniu poddano udzielone przez Spółkę w latach 2007-2014 zamówienia publiczne na dostawę głębinowych agregatów pompowych (sześć zawartych umów¹⁰⁰), dotyczące następujących rejonów pompowania:

- rejon „Porąbka-Klimontów” (3 sztuki) - umowa z 31 stycznia 2007 r.¹⁰¹ Cena za dostawę agregatów wyniosła 3 959 343,00 zł netto, a za dostawę wyposażenia technicznego do nich 469 368,00 zł netto¹⁰²,
- rejon „Katowice” (2 sztuki) - umowa z 31 stycznia 2007 r. Cena za dostawę agregatów wyniosła 2 800 626,62 zł netto, a za dostawę wyposażenia technicznego do nich 310 787,13 zł netto,
- rejon „Niwka-Modrzejów” (3 sztuki) - umowa z 31 stycznia 2007 r. Cena za dostawę agregatów wyniosła 3 586 621,41 zł netto, a za dostawę wyposażenia technicznego do nich 348 533,76 zł netto¹⁰³,
- rejon „Gliwice” (1 sztuka) - umowa z 30 stycznia 2008 r. Cena za dostawę agregatu wyniosła 1 398 970,00 zł netto, a za dostawę wyposażenia technicznego do niego 156 500,00 zł netto¹⁰⁴,

¹⁰⁰ Wszystkie ww. umowy (z wyjątkiem umowy dotyczącej agregatów do pompowni stacjonarnej „Siemianowice”), oprócz dostawy agregatów wraz z osprzętem oraz dostawy wyposażenia technicznego w postaci kabli zasilających i sterowniczych, obejmowały także świadczenie usług serwisowych dotyczących agregatów (naprawy i remonty agregatów) przez okres 10-ciu lat po terminie ich zabudowy. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych* (Dz. U. z 2013 r., poz. 907 ze zm.) o zamiarze zawarcia tych umów na okres dłuższy niż 4 lata zawiadamiano Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych.

W toku kontroli szczegółowym badaniem objęto realizację umów w zakresie dostaw agregatów wraz z osprzętem oraz wyposażenia technicznego do nich (bez usług serwisowych, tj. napraw i remontów).

¹⁰¹ Postępowanie wszczęte na podstawie wniosku Dyrektora CZOK z 16 listopada 2006 r.

¹⁰² Zgodnie z aneksem nr 2 do umowy (z 18 września 2007 r.) dopuszczono przeznaczenie trzeciego z zakupionych agregatów do pompowania w rejonie „Gliwice”, a zgodnie z aneksem nr 4 (z 4 maja 2009 r.) – dopuszczono przeznaczenie agregatu do pompowania w rejonie „Niwka-Modrzejów”.

¹⁰³ Zgodnie z aneksem nr 1 do umowy (z sierpnia 2007 r.) dopuszczono przeznaczenie jednego z zakupionych agregatów do pompowania w rejonie „Sosnowiec”.

¹⁰⁴ W umowie przewidziano możliwość zastosowania tego agregatu także w rejonach „Katowice” lub „Porąbka-Klimontów”.

- rejon „Sosnowiec” (1 sztuka) - umowa z 6 czerwca 2008 r. Cena za dostawę agregatu wyniosła 1 903 309,63 zł netto, a za dostawę wyposażenia technicznego do niego 149 925,12 zł netto¹⁰⁵,
- rejon „Saturn” (5 sztuk) - umowa z 13 lipca 2010 r., w ramach zadania pt. „Ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko Zakładu CZOK w wyniku zmiany systemu odwadniania ze stacjonarnego na głębinowy w Rejonie Saturn”, dofinansowanego ze środków NFOŚiGW¹⁰⁶. Cena za dostawę agregatów wyniosła 3 728 000,00 zł netto, a za dostawę wyposażenia technicznego do nich 342 000,00 zł netto,
- rejon „Siemianowice”¹⁰⁷ (2 sztuki) - umowa z 30 grudnia 2010 r. Cena za dostawę agregatów wyniosła 281 000,00 zł netto¹⁰⁸.

[dowód: akta kontroli str. 1958-1965, 1984, 2237-2319, 2343-2360, 2387-2405, 2409-2412, 2444-2465, 2489-2494, 2679-2683, 2708-2716, 2681-2683, 2722-2728, 2762-2767, 2771-2776, 2841]

Łącznie za dostawę ww. agregatów (wraz z osprzętem) oraz nowego wyposażenia technicznego do nich wydatkowano kwotę 19 420 427,83 zł netto¹⁰⁹ (po odliczeniu kar umownych potrąconych z wynagrodzenia wykonawcy, co przedstawiono poniżej). Wszystkich zamówień udzielono w trybie przetargu nieograniczonego, stosownie do przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych*¹¹⁰. Wymagane ogłoszenia¹¹¹ zamieszczono w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej¹¹² (w ostatnim przypadku, dotyczącym rejonu „Siemianowice”, w Biuletynie Urzędu Zamówień Publicznych). Jedynym kryterium wyboru ofert była cena. W żadnym z ww. przetargów nie było protestów¹¹³, zawiadomień o czynności bezprawnie podjętej lub zaniechanej przez Zamawiającego ani odwołań do Krajowej Izby Odwoławczej. Określone w umowach¹¹⁴ zabezpieczenie należytego ich wykonania (w wysokości 3% ceny całkowitej za wykonanie przedmiotu umowy) wniesiono. We wszystkich umowach przewidziano też kary umowne (z tytułu nieterminowego wykonania przedmiotu umowy oraz zwłoki w usunięciu wad lub usterek stwierdzonych przy odbiorze lub w okresie gwarancyjnym).

W dwóch przypadkach wystąpiły opóźnienia w dostawie agregatów wraz z osprzętem lub wyposażenia technicznego do nich. Dotyczyło to dostawy wyposażenia technicznego w ramach umowy z 31 stycznia 2007 r. (w zakresie dotyczącym rejonu „Porąbka-Klimontów”) oraz dostawy agregatów i wyposażenia technicznego w ramach umowy z 13 lipca 2010 r. (dotyczącej rejonu „Saturn”). Stosownie do postanowień zawartych umów, naliczono kary umowne (w wysokościach odpowiednio: w pierwszym przypadku - 2 346,84 zł, w drugim 12 210,00 zł¹¹⁵), które potrącono z wynagrodzenia należnego wykonawcy. W pozostałych przypadkach agregaty wraz z osprzętem i wyposażenie techniczne dostarczono terminowo.

[dowód: akta kontroli str. 2199-2494, 2722-2724, 2762-2767, 2771-2776, 2784-2788, 2801-2813, 2830-2833]

3.4. Badaniem objęto także następujące trzy zamówienia publiczne udzielone przez SRK w kontrolowanym okresie:

- 1) jedno zamówienie na świadczenie usług w zakresie utrzymania ruchu zakładu górniczego w rejonach: Ruch I - „Siemianowice”, „Jan-Kanty”, Ruch II - „Pstrowski”, „Powstańców Śląskich - Bytom I”, „Szombierki”, Ruch III - „Dębieńsko” (umowa z 3 grudnia 2011 r.),
- 2) dwa zamówienia (umowa z 24 sierpnia 2011 r. i umowa z 18 grudnia 2012 r.) dotyczące wykonania przez zewnętrzną spółkę węglową usługi w zakresie „zabezpieczenia kopalń

¹⁰⁵ W umowie przewidziano możliwość zastosowania tego agregatu także w rejonie „Niwka-Modrzejów”.

¹⁰⁶ Zamówienie to było objęte kontrolą przeprowadzoną w 2011 r. przez NFOŚiGW. Nieprawidłowości nie stwierdzono.

¹⁰⁷ Pompownia stacjonarna.

¹⁰⁸ Agregaty dostarczono 26 stycznia 2011 r. i uruchomiono 1 sierpnia 2011 r. Umowa obejmowała wyłącznie dostawę agregatów (wraz z osprzętem), bez dostawy nowego wyposażenia technicznego i bez świadczenia usług serwisowych.

¹⁰⁹ Z tego 17 646 686,66 zł za agregaty (wraz z osprzętem) i 1 773 741,17 zł za wyposażenie techniczne do nich (głównie w postaci kabli sterowniczych i zasilających).

¹¹⁰ Dz. U. z 2013 r., poz. 907 ze zm., dalej zwanej „Pzp”.

¹¹¹ Ogłoszenia o zamówieniu, w razie modyfikacji SIWZ (co miało miejsce w jednym z ww. przetargów) - ogłoszenia o jego zmianie oraz ogłoszenia o udzieleniu zamówienia.

¹¹² Dalej zwanej „UE”.

¹¹³ Wg przepisów Pzp obowiązujących do dnia 29 stycznia 2010 r.

¹¹⁴ Jedynym w przypadku ostatniej z ww. sześciu umów (rejon „Siemianowice”) zabezpieczenia należytego wykonania umowy nie wymagano (umowa ta nie obejmowała świadczenia usług serwisowych).

¹¹⁵ Z tego 11 184 zł za zwłokę w dostawie agregatów i 1 026 zł za zwłokę w dostawie wyposażenia technicznego (kabli sterowniczych).

sąsiednich przed zagrożeniem wodnym - odpompowania wód dołowych spływających z byłego zakładu KWK Miechowice do obszaru czynnej kopalni KW S.A. Oddział KWK „Bobrek - Centrum”.

[dowód: akta kontroli str. 1966-1967, 1971-1984, 2708, 2716-2721, 2730-2761]

Ad. 1) Zamówienia udzielono w trybie przetargu nieograniczonego, stosownie do przepisów Pzp. Wymagane ogłoszenia zamieszczono w Dzienniku Urzędowym UE. Jedynym kryterium wyboru ofert była cena. Do przetargu wpłynęła jedna oferta, złożona przez trzech wykonawców wspólnie ubiegających się o udzielenie zamówienia. Nie było zawiadomień o czynności bezprawnie podjętej lub zaniechanej przez Zamawiającego ani odwołań.

Zgodnie z zawartą umową, świadczenie przez wykonawcę usług związanych z utrzymaniem ruchu zakładu górniczego obejmowało obłożenie swoim personelem wskazanych przez Zamawiającego stanowisk pracy, których wykaz zamieszczono w SIWZ. Wskazano tam także minimalne oraz maksymalne obciążenie miesięczne (liczbę osób, z których skorzystać mógł, w zależności od potrzeb ruchowych, Zamawiający)¹¹⁶. Jak wskazano w SIWZ, obciążenia miesięczne dla poszczególnych rejonów mogły być modyfikowane, w zależności od potrzeb ruchowych Zamawiającego (pod warunkiem jednak nieprzekroczenia zakresu rzeczowo-stanowiskowego i ilościowego przewidzianego dla danego stanowiska oraz przy zachowaniu wskazanego powyżej minimalnego obciążenia)¹¹⁷.

[dowód: akta kontroli str. 2495-2590, 2716-2719]

Pierwotnie (22 lipca 2011 r.), w związku z niedoborem pracowników posiadających odpowiednie kwalifikacje, CZOK wnioskował o zlecenie usług związanych z utrzymaniem ruchu zakładu górniczego, obejmujących 49 stanowisk. Ostatecznie¹¹⁸ zakres zamówienia ograniczono do 39 stanowisk, co związane było z poleceniem Wiceprezesa Zarządu ds. Likwidacji Majątku i Ochrony Środowiska, dotyczącym weryfikacji przez Zakład CZOK zakresu rzeczowo-stanowiskowego i liczbowego planowanego obłożenia w 2012 r., celem ograniczenia liczby pracowników firmy zewnętrznej, niezbędnych do świadczenia ww. usług.

[dowód: akta kontroli str. 2503-2548, 2553-2554, 2561-2570, 2598-2602]

Na lata 2013 i 2014 nie udzielano zamówień publicznych na świadczenie usług w ww. zakresie utrzymania ruchu zakładu górniczego (z osobami niezbędnymi do zabezpieczenia potrzeb CZOK w tym zakresie zawierano umowy cywilnoprawne - zlecenia). W 2014 r. wszczęto kolejny przetarg nieograniczony w ww. zakresie (na świadczenie usług dotyczących utrzymania ruchu zakładu górniczego w 2015 r.), jednak 13 stycznia 2015 r. został on unieważniony na podstawie art. 93 ust. 1 pkt 4 Pzp (cena najkorzystniejszej oferty¹¹⁹ przewyższała kwotę, jaką Zamawiający zamierzał przeznaczyć na sfinansowanie zamówienia¹²⁰).

Kierownik Działu Projektowania i Monitorowania Procesów Odwadniania i Likwidacji Zakładu CZOK¹²¹, w odpowiedzi na pytanie skierowane do Dyrektora CZOK wyjaśnił, że zatrudnienie w CZOK określone zostało „na poziomie niezbędnym dla obłożenia wszystkich stanowisk, nieuwzględniającym absencji chorobowej oraz urlopowej”, natomiast „działania prowadzone przez Zakład CZOK, związane z zabezpieczeniem kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, realizowane są w sposób ciągły, tj. 24 h na dobę, 365 dni w roku”. W związku z tym „w celu zabezpieczenia ciągłości ruchu zakładu górniczego, koniecznym jest dodatkowe uzupełnienie zatrudnienia poprzez firmy zewnętrzne lub umowy cywilnoprawne”. Dalej wyjaśnił: „W celu ograniczenia usług firm obcych w latach 2013 i 2014 Zakład CZOK zwiększył poziom zatrudnienia pracowników własnych o 45 osób. Pozostałe stanowiska były obsadzone pracownikami zatrudnionymi w ramach umów

¹¹⁶ W dni robocze miało ono wynosić łącznie od 12 do 39 osób (w całym CZOK), natomiast w poszczególnych rejonach miało ono wynosić: „Siemianowice” - od 4 do 6, „Jan Kanty” - od 1 do 2, „Pstrowski” - od 4 do 8, „Powstańców Śląskich - Bytom I” - od 1 do 5, „Szombierki” - od 1 do 6, „Dębieńsko” - od 1 do 12.

¹¹⁷ W soboty, niedziele i dni ustawowo wolne od pracy obłożenia mogły być ograniczone, w tym z możliwością niezamówienia żadnego pracownika.

¹¹⁸ Drugi, poprawiony wniosek Dyrektora CZOK o wszczęcie przedmiotowego postępowania przetargowego z 26 września 2011 r.

¹¹⁹ Złożonej przez spółkę, która uczestniczyła w realizacji badanego zamówienia w 2012 r.

¹²⁰ Którą podał, stosownie do art. 86 ust. 3 Pzp, bezpośrednio przed otwarciem ofert.

¹²¹ Zgodnie z obowiązującym Regulaminem organizacyjnym CZOK, do zadań tego działu (wchodzącej w jego skład Sekcji ds. Rozliczeń i Sprawozdawczości) należało m.in. prowadzenie bieżących analiz dotyczących poziomu zatrudnienia w CZOK i konieczności uzupełniania tego zatrudnienia, a także przygotowywanie danych do sporządzania monitoringu dotyczącego zatrudnienia firm usługowych w ruchu zakładu górniczego i comiesięczne rozliczanie podmiotów obcych prowadzących działalność na terenie Zakładu.

cywilnoprawnych. Mając na uwadze fakt, iż w ocenie Zakładu CZOK zapisy zawieranych umów cywilnoprawnych mogą mieć znamiona umów o pracę, w roku 2014 podjęto decyzję o przeprowadzeniu postępowania przetargowego na wyłonienie usługodawcy w zakresie obsługi stanowisk niezbędnych dla ruchu zakładu górniczego na rok 2015. Do prowadzonego postępowania przetargowego złożono 2 oferty, których wartość przekraczała wysokość środków finansowych, jakie Zakład CZOK zabezpieczył na realizację zadania. W związku z powyższym podjęto decyzję o unieważnieniu postępowania (...)

[dowód: akta kontroli str. 1969-1970, 2952, 3418-3419]

Zgodnie z zawartą na 2012 rok umową, całkowite wynagrodzenie wykonawcy miało wynosić maksymalnie 2 844 000,00 zł netto. Ustalono, zgodnie z ofertą i umową, następujące stawki za roboczodniówkę: 240 zł netto, a dla rejonu „Dębnieńsko” - 250 zł netto. W umowie przewidziano kary umowne (z tytułu odstąpienia od realizacji umowy z przyczyn zależnych od wykonawcy oraz z tytułu nienależytego wykonania lub niewykonania umowy, a w szczególności niepełnego obłożenia stanowisk ustalonych na podstawie zamówienia, zgodnie z ustalonymi w umowie zasadami zamawiania pracowników na każdy miesiąc przez Zamawiającego), jednak okoliczności uzasadniające ich naliczenie nie wystąpiły.

[dowód: akta kontroli str. 2575-2596, 2593]

Miesięczne wynagrodzenie wypłacone wykonawcy obliczano jako iloczyn powyższej stawki oraz liczby roboczodniówek przepracowanych przez personel wykonawcy w danym miesiącu. Podstawą wypłaty tego wynagrodzenia były protokoły odbioru przepracowanych dniówek, sporządzane oddzielnie dla każdego rejonu, z podaniem wykazu stanowisk, które zostały obsadzone w danym miesiącu, liczby osób wykonujących w danym miesiącu pracę na tych stanowiskach oraz liczby przepracowanych dniówek. Liczba dniówek, za które wypłacono wynagrodzenie za świadczenie usług w poszczególnych rejonach, odpowiadała liczbie dniówek ujętych w ww. protokołach. Stawki za roboczodniówkę odpowiadały stawkom ustalonym w umowie. Wynagrodzenie wypłacone za realizację przedmiotu umowy wyniosło łącznie 2 084 950,00 zł netto.

[dowód: akta kontroli str. 2730-2759, 3451-3459, 4358-4360]

Badaniem objęto rozliczenie dniówek przepracowanych przez pracowników firmy zewnętrznej w 2012 r. w Rejonie „Siemianowice”. W trakcie analizy stwierdzono, że liczby dniówek przepracowanych przez pracowników tej firmy zaewidencjonowane w dokumentach wewnętrznych Rejonu „Siemianowice” (oddziałowe książki raportowe, ewidencja przepracowanych dniówek, tzw. „szychtownica”) są zgodne z zestawieniami stanowiącymi podstawę sporządzenia protokołów odbioru, a następnie faktur.

[dowód: akta kontroli str. 3875-3885]

Ad. 2) Obydwu zamówień udzielono w trybie z wolnej ręki. Podstawę prawną zastosowania tego trybu stanowił art. 67 ust. 1 pkt 1 lit. a Pzp¹²². W uzasadnieniu podano m.in., że SRK jest właścicielem wyrobisk górniczych zlikwidowanego zakładu górniczego w obszarze górniczym Miechowice (byłej KWK „Miechowice”), a rejon ten sąsiaduje z obszarem czynnej kopalni KW S.A. (Centrum Wydobywcze Północ Oddział KWK „Bobrek-Centrum”). Stosownie do decyzji Dyrektora OUG w Bytomiu z 2000 r., dopływ wody z powyższego rejonu przekierowano do wyrobisk podziemnych KWK „Bobrek-Centrum”. Jak wskazano, infrastruktura prowadząca odwadnianie z byłego rejonu KWK „Miechowice” stanowi element systemu głównego odwadniania zakładu górniczego i własność czynnej kopalni KW S.A., a na dany moment nie było innej możliwości wypompowania wody z rejonu byłej KWK „Miechowice” niż przez rejon wspomnianego czynnego zakładu górniczego. Zaznaczono też, że usługa ta była wykonywana przez KW S.A. od 2004 r.¹²³.

Wynagrodzenie wykonawcy¹²⁴ za 2012 r. wyniosło 4 827 686,40 zł netto, a za 2013 r. - 4 814 496 zł netto. Zamawiający był także zobowiązany do uiszczenia kwoty odpowiadającej opłatom za zrzut ładunku soli (w 2012 r. - nie więcej niż 459 378,60 zł, w 2013 r. - 425 431,15 zł). W obydwu przypadkach ogłoszenie o udzieleniu zamówienia

¹²² Stanowiący, że zamawiający może udzielić zamówienia z wolnej ręki, jeżeli dostawy, usługi lub roboty budowlane mogą być świadczone tylko przez jednego wykonawcę z przyczyn technicznych o obiektywnym charakterze.

¹²³ Po nieudanej próbie grawitacyjnego skierowania wód do kopalni „Pstrowski” w roku 2000 spiętrzona woda przelala się do wyrobisk kopalni „Bobrek-Centrum” i od tego czasu przez pompownię połową pp.4 na poziomie 840 m Ruchu Bobrek wprowadzana była do systemu odwadniania kopalni. Średni dopływ z obszaru byłej kopalni „Miechowice” ustabilizował się na poziomie ok. 4 m³ / min.

¹²⁴ Obliczone według ustalonej, po przeprowadzonych z wykonawcą negocjacjach, stawki (zł / 1 m³).

zamieszczono w Dzienniku Urzędowym UE (przed udzieleniem zamówienia na 2011 r. zamieszczono tam także ogłoszenie o dobrowolnej przejrzystości ex ante). Stosownie do art. 67 ust. 2 Pzp, zawiadomiono Prezesa UZP¹²⁵ o wszczęciu powyższych postępowań.

[dowód: akta kontroli str. 2629-2680, 2719-2721, 2760-2761]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

4. Planowanie środków na realizację zadań

Opis stanu
faktycznego

4.1. W kontrolowanym okresie Spółka (jej poszczególne oddziały) realizowała zadania na podstawie zaakceptowanych przez Ministra Gospodarki, po weryfikacji przeprowadzonej przez ARP, rocznych planów zadań wykonywanych w trakcie likwidacji kopalń, rocznych planów działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń, w tym zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym oraz rocznych planów kosztów ogólnego zarządu SRK jako przedsiębiorstwa górniczego.

W rocznych planach określano zakres rzeczowy (w formie opisowej) oraz zakres finansowy (koszt realizacji) wykonywanych w danym roku zadań, na realizację których wnioskowano o przyznanie środków dotacji. Wysokość przyznanych Spółce środków dotacji budżetowej określały umowy zawierane na każdy rok z Ministrem Gospodarki (w trakcie roku kilkakrotnie aneksowane¹²⁶). W rocznych planach wskazywano także wysokość przewidzianych do uzyskania w danym roku tzw. przychodów z likwidacji / działań po zakończeniu likwidacji kopalń¹²⁷.

W sprawozdaniach z realizacji ww. rocznych planów, oprócz środków dotacji budżetowej, stanowiących główne źródło finansowania zadań oraz przychodów z likwidacji lub działań polikwidacyjnych ujmowano także środki własne i zobowiązania¹²⁸ Spółki. Wskazywano też zadania sfinansowane w całości ze środków własnych Spółki (w ramach zadań zrealizowanych poza planem).

Ponadto Spółka opracowywała na każdy rok tzw. Plany Techniczno-Ekonomiczne (PTE), które były przyjmowane przez jej Zarząd i następnie opiniowane przez Radę Nadzorczą oraz zatwierdzane przez Walne Zgromadzenie¹²⁹. Oprócz środków dotacji budżetowej, przychodów z likwidacji, środków własnych i zobowiązań, ujmowano tam także pozostałe źródła finansowania, w tym dotacje z NFOŚiGW i środki UE¹³⁰ (na podstawie złożonych wniosków i zawartych umów o dofinansowanie).

[dowód: akta kontroli str. 706, 3415, 1628-1943, 1995-2071, 2872-2873, 2923, 2925-2926, 2981-3059, 3279-3290, 3415, 3460, 4282-4284]

Analizie poddano zadania ujmowane w kolejnych rocznych planach działań CZOK wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń oraz sprawozdaniach z realizacji tych planów w pozycji pt. „Zabezpieczenie kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, gazowym oraz pożarowym”. Poniżej przedstawiono dla kolejnych lat 2007-2014 porównanie zakresów finansowego (tys. zł) i rzeczowego (liczby zadań) ujętych w kolejnych wersjach opracowanego i zatwierdzonego planu (zgłoszone potrzeby, plan pierwotny i plan po

¹²⁵ Odpowiednio pismami z 11 marca 2011 r. i 6 września 2012 r.

¹²⁶ Każdemu aneksowi towarzyszyły kolejne zmiany rocznych planów, ich weryfikacja przez ARP i zatwierdzenie przez Ministra.

¹²⁷ W przychodach tych ujmowano przychody uzyskane ze: sprzedaży złomu pochodzącego z likwidowanych obiektów podziemnych i powierzchniowych, których koszty likwidacji finansowane są środkami budżetowymi; sprzedaży wody przemysłowej pochodzącej z odwadniania; sprzedaży usług górnich i innych świadczonych na rzecz firm, które uzyskały koncesję na wydobycie węgla kamiennego w obszarach zlikwidowanych kopalń; uzyskanych od kontrahentów kar umownych z tytułu nieterminowej realizacji zadań.

¹²⁸ Podlegające pokryciu środkami własnymi, jednak do dnia złożenia sprawozdania jeszcze nieopłacone.

¹²⁹ Daty przyjęcia poszczególnych planów przez Zarząd SRK: na 2007 r. - 17 lipca 2007 r. (wcześniejsze wersje planu przyjęte uchwałami Zarządu z dnia: pierwsza - 22 listopada 2006 r., druga - 24 maja 2007 r.), na 2008 r. - 4 marca 2008 r. (wcześniejsza wersja planu: uchwała Zarządu z 29 stycznia 2008 r.), na 2009 r. - 24 lutego 2009 r., na 2010 r. - 25 marca 2010 r. (wcześniejsza wersja planu: uchwała Zarządu z 31 grudnia 2009 r.; aktualizacja planu z 4 sierpnia 2010 r.), na 2011 r. - 15 marca 2011 r. (aktualizacja z 25 października 2011 r.), na 2012 r. - 3 kwietnia 2012 r. (aktualizacja z 21 czerwca 2012 r.), na 2013 r. - 2 kwietnia 2013 r. i na 2014 r. - 31 marca 2014 r.

¹³⁰ W okresie objętym kontrolą Spółka zrealizowała jeden projekt dofinansowany ze środków UE (zadanie pt. „Termomodernizacja budynku administracyjnego w Czeladzi” w ramach projektu UE „Remining Lowex” współfinansowanego przez Komisję Europejską).

zmianach), a także liczbę i nakłady (z uwzględnieniem środków dotacji budżetowej, przychodów z likwidacji, środków własnych oraz zobowiązań¹³¹) na realizację wykonanych zadań:

Rok	Zgłoszone potrzeby ¹		Plan pierwotny ²		Plan po zmianach ³		Realizacja zadań ⁴		
	liczba zadań	zakres finansowy - nakłady na realizację zadań	liczba zadań	zakres finansowy - nakłady na realizację zadań	liczba zadań	zakres finansowy - nakłady na realizację zadań	liczba zadań	zakres finansowy - nakłady na realizację zadań	z tego z dotacji budżetowej:
2007 ⁵	12	9 590,70	12	9 590,70	10	7 313,70	10	7 275,1	7 171,7
2007	290	176 404,10	227	151 086,10	231	147 473,30	236	140 762,8	139 962,0
2008	215	163 075,10	203	147 417,30	196	147 598,50	201	144 638,1	142 041,3
2009	182	173 267,90	121	142 288,80	130	154 664,90	141	154 350,4	153 202,2
2010	194	178 430,10	181	172 195,90	194	175 418,30	201	175 583,0	173 819,5
2011	228	226 047,50	172	184 647,90	174	183 321,80	176	182 484,7	178 306,2
2012	248	267 437,40	208	191 563,90	203	188 096,80	205	190 055,5	184 064,0
2013	293	278 709,90	206	198 085,50	206	196 389,50	210	198 794,2	192 390,2
2014	255	235 523,90	203	192 467,50	232	185 221,30	232	184 601,1	180 459,2
<i>Razem 2007-2014</i>	1 917	1 708 486,60	1 533	1 389 343,60	1 576	1 385 498,10	1 612	1 378 544,9	1 351 416,3

¹ Wg pierwszego, przedłożonego Ministrowi Gospodarki przez SRK (CZOK) do zaakceptowania planu działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń (dalej zwanego „planem działań”) na dany rok.

² Pierwszy zatwierdzony przez Ministra Gospodarki, po weryfikacji przeprowadzonej przez ARP, plan działań na dany rok.

³ Ostatnia zatwierdzona przez Ministra Gospodarki aktualizacja planu działań na dany rok (znajdująca odzwierciedlenie w ostatnim aneksie do umowy o dotację z budżetu państwa).

⁴ Według informacji dodatkowej o prowadzeniu działań po zakończeniu likwidacji, łącznych nakładach oraz źródłach ich pokrycia w danym roku, stanowiącej załącznik do każdego sprawozdania z realizacji rocznego planu działań (obejmującej oprócz zadań finansowanych ze środków dotacji budżetowej, ujętych w rocznych planach działań, także zadania, które sfinansowano w części lub całości ze środków własnych Spółki).

⁵ Wg rocznego planu działań na 2007 rok wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń, finansowanych ze środków niewygasających dotacji budżetowej na 2006 rok.

[dowód: akta kontroli str. 673-674, 1433, 1447, 1468, 1481, 1492, 1505, 1518, 1726-1851, 3060-3067, 3113-3127]

Przyczyny niezrealizowania wszystkich zaplanowanych zadań (ujętych w planie po zmianach) przedstawiano co roku w sprawozdaniach z realizacji rocznego planu działań Zakładu CZOK wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń, a także w sprawozdaniach Zarządu z działalności. W latach 2007-2014 dotyczyło to łącznie 17 zadań (1,01 %), spośród ogółu 1 576 zadań ujętych w planach działań po zmianach w pozycji pt. „Zabezpieczenie kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, gazowym oraz pożarowym”. Ich niezrealizowanie spowodowane było przede wszystkim: niewyłonieniem wykonawców w ramach przeprowadzonych postępowań przetargowych (z uwagi m.in. na brak ofert lub brak ważnych ofert), w sytuacji, gdy ze względów czasowych niemożliwe było powtórzenie procedury przetargowej i zrealizowanie zadania przed końcem roku bądź brakiem możliwości odbioru robót z uwagi na niewykonanie lub niewłaściwe wykonanie przedmiotu zamówienia, w tym jego nieterminową realizację przez wykonawców (których w związku z powyższym obciążano następnie karami umownymi). Różnice pomiędzy zaplanowanym i wykonanym zakresem finansowym zadań związane były ponadto z uzyskanymi oszczędnościami, w tym po przeprowadzeniu przetargów, ponoszeniem niższych opłat ekologicznych (m.in. w związku z polepszeniem się parametrów fizykochemicznych wód dołowych) lub zaokrągleniami wynikającymi z ostatecznego rozliczenia zadań.

W zakresie pozycji pt. „Opracowanie wymaganych odrębnymi przepisami projektów, dokumentacji, opinii, ekspertyz i analiz związanych z realizacją zadań ujętych w rocznym

¹³¹ Bez środków NFOŚiGW oraz UE.

planie¹³² (ogółem 183 zadania), powody niezrealizowania zadań (w latach 2007-2014 łącznie siedmiu) obejmowały przede wszystkim nieuzyskanie do końca roku wszystkich wymaganych uzgodnień (np. zgód właścicieli działek na wejście w teren) czy dokumentacji (np. map) z właściwych urzędów.

[dowód: akta kontroli str. 1432-1434, 1447, 1468, 1481, 1492, 1504-1505, 1517-1518, 1726-1851, 3060-3067, 3113-3127]

W 2011 r. ARP¹³³ (pismem z 19 stycznia 2011 r.) oraz w latach 2012-2014 Ministerstwo Gospodarki (pismami z 17 stycznia 2012 r., 9 stycznia 2013 r. i 29 stycznia 2014 r.) zwracały się do SRK, mając na uwadze „trudną sytuacją budżetu państwa” i ograniczone środki budżetowe na finansowanie zadań wynikających z ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015, o ponowne przeanalizowanie zadań ujętych w przedłożonych przez SRK do akceptacji rocznych planach, ze szczególnym uwzględnieniem zadań realizowanych przez CZOK. Jak wskazywano, ponowna ocena potrzeb powinna uwzględniać bezpieczeństwo prowadzenia ruchu zakładu górniczego, możliwość niepełnego wykonania zakresu rzeczowego z przyczyn formalno-prawnych oraz ewentualność przesunięcia realizacji części zadań na kolejny rok. W związku z powyższym w poszczególnych ww. latach Spółka dokonała aktualizacji złożonych planów, ograniczając realizację zadań ujętych w rocznych planach (ich zakres finansowy i rzeczowy) przede wszystkim do zadań uznanych, w szczególności ze względów bezpieczeństwa, za konieczne do zrealizowania w danym roku.

[dowód: akta kontroli str. 2872-2873, 2889-2895, 2898-2922, 3416-3417, 3175-3276]

4.2. Zarządzeniem Dyrektora CZOK nr 21/2014 z 25 sierpnia 2014 r. określono tryb i sposób zgłaszania zadań przewidzianych do ujęcia w rocznym planie działań wykonywanych przez CZOK po zakończeniu likwidacji kopalń na rok 2015, wprowadzając m.in. wzory służących do tego dokumentów, w tym wzór karty zadań jednorazowych (do której powinna być dołączona notatka służbowa i dokumentacja z ustalenia kosztów realizacji zadania, np. umowy realizowane w roku ubiegłym lub zawarte na rok 2015, oferty cenowe, kosztorysy inwestorskie dla robót budowlanych i robót na obiektach budowlanych itp.), jak również wzór wykazu usług i dostaw realizowanych w ramach zadania „Utrzymanie w ruchu ...”¹³⁴ oraz wzór pisemnego uzasadnienia oddzielnie dla każdej pozycji dotyczącej usług i dostaw realizowanych w ramach tego zadania. Określono także tryb podpisywania, akceptowania, składania i rejestrowania tych dokumentów. Karty, po złożeniu w Sekretariacie, gdzie opatrzone je kolejnymi numerami dziennika, zostały przekazane do Działu Projektowania i Monitorowania Procesów Odwadniania i Likwidacji (DPL).

W okresie wcześniejszym, tj. w latach 2007-2014 (do 25 sierpnia), nie było w Spółce (w CZOK) obowiązujących wewnętrznych regulacji (pisemnych procedur) w ww. zakresie. Jednakże pismem z 28 sierpnia 2008 r., w związku z zaleceniem ARP, Prezes Zarządu zobowiązał Dyrektora CZOK do „sporządzania z należytą starannością i wg najbardziej aktualnej wiedzy wszystkich dokumentów dotyczących sporządzanych planów zadań likwidacyjnych i działań polikwidacyjnych, sprawozdań (...)”, zaznaczając, że „przy sporządzaniu planów niezbędnym jest umieszczanie wyczerpujących uzasadnień oraz realnych terminów realizacji zadań”.

[dowód: akta kontroli str. 2876-2883, 2975, 2977]

W wyniku analizy przedłożonej kontrolerowi NIK dokumentacji złożonej w wykonaniu ww. zarządzenia Dyrektora CZOK nr 21/2014 z dnia 25 sierpnia 2014 r., dotyczącej wybranych trzech pompowni stwierdzono, że w 96% przypadków¹³⁵ do zarejestrowanych w Sekretariacie CZOK, zgodnie z zarządzeniem, kart zadań jednorazowych nie dołączono określonych w zarządzeniu kserokopii dokumentów (m.in. notatek służbowych z ustalenia kosztu realizacji zadania, ofert cenowych, kosztorysów inwestorskich dla robót budowlanych i robót na obiektach budowlanych lub umów realizowanych w 2014 r. i zawartych na

¹³² Wg planów działań CZOK wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń i sprawozdań z ich realizacji.

¹³³ ARP zwróciła się o wskazanie, które zadania ujęte w planie możliwe były do realizacji po 2011 r. i które z przyczyn formalno-prawnych mogły nie zostać wykonane w 2011 r. w pełnym zakresie rzeczowym oraz o określenie, jak wpłynęło to na zmniejszenie zakresu finansowego planu na 2011 r.

¹³⁴ Utrzymanie w ruchu urządzeń do prowadzenia odwadniania głębinowego / systemu odwadniania opartego na pompach głębinowych (w pompowniach głębinowych) bądź układu głównego odwadniania (w pompowniach stacjonarnych). W zarządzeniu Dyrektora CZOK, jak również w dalszej części wystąpienia, jako „zadanie pn. „Utrzymanie w ruchu ...”.

¹³⁵ Spośród ogółu złożonych dla ww. trzech pompowni kart zadań jednorazowych.

2015 r.), a w 8% przypadków¹³⁶ nie wskazano sposobu i podstawy oszacowania kosztu realizacji zadania. Określone zarządzeniem dokumenty miały być złożone w Sekretariacie CZOK do 30 września 2014 r.

Kierownik DPL¹³⁷ wyjaśnił, że pomimo niedołączenia ich do ww. dokumentacji, na etapie sporządzania i weryfikacji projektu rocznego planu osoby odpowiedzialne za opracowanie kart zadań i kierownicy poszczególnych działów na bieżąco przedstawiali do wglądu posiadane dokumenty (kosztorysy, oferty) lub wskazywali numery umów z lat poprzednich (jak dodał, kopie wszystkich umów realizowanych w CZOK przechowywane są w Dziale DPL). Wskazał ponadto na trudności w uzyskiwaniu ofert cenowych na realizację tych samych usług lub dostaw, potrzebnych na różnych etapach planowania działalności CZOK (wyjaśnił, że pierwsze próby o przedstawienie ofert cenowych, w odniesieniu do usług i dostaw planowanych do realizacji na rok kolejny, kierowane są do potencjalnych wykonawców w okolicach lipca-sierpnia danego roku, następuje - na przełomie roku, w związku z koniecznością zmiany zakresów rzeczowych zadań, i po raz kolejny - na etapie sporządzania dokumentacji przetargowej, stosownie do przepisów dotyczących określenia wartości szacunkowej zamówienia). Jak wyjaśnił, „*ta wielokrotna konieczność sporządzania ofert (co wymusza wykonywanie dodatkowych czynności, za które pytający nie płaci) bez gwarancji realizacji usługi lub dostawy powoduje, że potencjalni wykonawcy uchylają się od wielokrotnego udzielania odpowiedzi*”. Zaznaczył też, że rok 2015 jest pierwszym, w którym wprowadzono unormowania dotyczące sporządzania rocznych planów, oraz że „*stwierdzone uchybienia i niedociągnięcia zostały unormowane przywołanym aneksem do zarządzania*” (wskazany poniżej).

W dniu 18 lutego 2015 r. (w toku kontroli NIK), Dyrektor CZOK, „*mając na uwadze bezwzględne przestrzeganie wewnątrzzakładowych uregulowań dotyczących sporządzania rocznych planów oraz aneksów do ww. planów*”, wydał aneks do ww. zarządzenia, zobowiązując Zastępców Kierownika Ruchu Zakładu Górniczego oraz Kierowników Działów do dołączania do wniosków o ujęcie zadań w rocznych planach i aneksach do nich wszelkich wymaganych dokumentów (notatki służbowe, oferty, kosztorysy itp.), jak również zobowiązując pracowników Sekretariatu CZOK do weryfikacji składanych dokumentów w zakresie ich zgodności z wymogami ww. zarządzenia nr 21/2014 (jak wskazano, w przypadku stwierdzenia niekompletności składanego wniosku należy odmówić jego przyjęcia i zwrócić go wnioskodawcy do uzupełnienia).

[dowód: akta kontroli str. 2880-2884, 2887-2888, 2962-2964, 4361-4365]

4.3. W rocznych planach, formułując dla poszczególnych zadań opisowe uzasadnienia, wskazywano m.in. przewidywany koszt ich realizacji w danym roku oraz sposób i podstawę jego ustalenia. Oszacowania kosztów realizacji poszczególnych zadań dokonywano przede wszystkim w oparciu o wykonanie w latach ubiegłych (realizowane umowy, poniesione nakłady, dokonane zakupy i doświadczenie pozyskane w latach poprzednich w wykonywaniu podobnych prac) oraz przeprowadzoną analizę potrzeb na dany rok lub na podstawie rozeznania rynku (cenników dostawców bądź wytwórców, uzyskanych od nich ofert lub przeprowadzonych rozmów telefonicznych itp.), a także w oparciu o opracowane kosztorysy (jeśli dla danego zadania były wymagane i zostały już opracowane).

[dowód: akta kontroli str. 2927-2929, 2932-2951, 2981-3059, 3175-3276]

Oszacowania wartości poszczególnych zadań dokonywano także w ramach przeprowadzanych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego. Na podstawie badania próby zamówień (opisanych w punktach 3.4 i 3.5) stwierdzono, że stosownie do obowiązującego w Spółce regulaminu udzielania zamówień publicznych, we wnioskach o wszczęcie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, kierowanych przez Dyrektora CZOK do Zarządu Spółki, wskazywano każdorazowo szacunkową wartość zamówienia z podaniem daty jej oszacowania, osoby odpowiedzialnej za to oszacowanie, a także informację o środkach finansowych zabezpieczonych na realizację zamówienia. Stosownie do art. 35 ust. 1 Pzp, wartość każdego z zamówień ustalono nie wcześniej niż trzy miesiące przed wszczęciem postępowania. Podstawą ustalenia wartości

¹³⁶ Spośród ogółu sporządzonych dla ww. pompowni kart zadań jednorazowych i uzasadnień usług i dostaw realizowanych w ramach zadania „*Utrzymanie w ruchu ...*”.

¹³⁷ Komórki organizacyjnej CZOK, do zadań której należało m.in. planowanie w zakresie rzeczowym i finansowym - w ścisłej współpracy z działami technicznymi zakładu, zadań związanych z zabezpieczeniem kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, gazowym i pożarowym oraz opracowywanie rocznych planów działań i aneksów do tych planów.

poszczególnych zamówień były badania rynku oraz zawarte w poprzednich latach umowy dotyczące tego samego przedmiotu zamówienia, a w przypadku zadania realizowanego w ramach umowy z NFOSiGW o dofinansowanie w formie dotacji (w rejonie „Saturn”) także harmonogram rzeczowo-finansowy tego zadania (opracowany na podstawie kosztorysów inwestorskich).

[dowód: akta kontroli str. 2075-2076, 2081, 2084-2085, 2088, 2091-2092, 2095, 2099-2100, 2104, 2107-2108, 2112, 2199, 2215-2222, 2320, 2331-2339, 2363, 2374-2381, 2383-2384, 2413, 2424-2434, 2475, 2483-2488, 2495, 2503-2518, 2629, 2644-2645, 2655, 2664-2669, 2708, 2710-2711, 2713-2714, 2716-2717, 2719-2720]

4.4. Zadania ujęte w rocznych planach poddane zostały weryfikacji przeprowadzonej przez ARP. W protokołach z tej weryfikacji, wśród powodów braku przyznania środków na realizację poszczególnych zadań, wskazywano w szczególności na ograniczone środki budżetowe, możliwość przesunięcia realizacji poszczególnych zadań na lata następne bez stworzenia zagrożenia dla bezpiecznego prowadzenia ruchu rejonu, konieczność wykonania w pierwszej kolejności innych prac bądź uzyskania określonej dokumentacji, możliwość wykonania prac własnymi siłami Zakładu bądź możliwość przesunięcia zadania do sfinansowania w ramach przyznanych środków niewygasających dotacji budżetowej z roku ubiegłego (w 2007 r.) lub w ramach środków na zadanie pn. „Utrzymanie w ruchu ...”. W części przypadków wskazywano także na niewystarczające uzasadnienie realizacji zadania, sformułowane w przedłożonym do akceptacji planie rocznym.

W toku kontroli NIK szczegółowemu badaniu poddano próbę 17 zadań, ujętych w rocznych planach przedłożonych ARP do zweryfikowania i Ministrowi Gospodarki do akceptacji¹³⁸, które nie zostały zaakceptowane, lub od realizacji których w trakcie roku odstąpiono. W odniesieniu do zbadanych zadań ustalono, co następuje (kursywą podano powód niezaakceptowania zadania przez ARP lub wskazany przez CZOK powód rezygnacji z jego realizacji):

- „Dostawa sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem - rejon Jan Kąty” (12,0 tys. zł), „Dostawa sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem oraz części do napraw i modernizacji komputerów - rejon Pstrowski” (5,0 tys. zł) i „Dostawa sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem oraz części do napraw i modernizacji komputerów - rejon Dębieńsko” (12,0 tys. zł): *nie podano zakresu rzeczowego planowanych zakupów oraz sposobu wyliczenia kosztów* - protokół weryfikacji przez ARP z lutego 2007 r. (podstawa oszacowania kosztów zadania¹³⁹: *zakupy tego typu sprzętu w 2006 roku*).

Zastępca Dyrektora CZOK ds. Technicznych (Zastępca Kierownika Ruchu Zakładu Górniczego¹⁴⁰ ds. Ruch II - Pompownie Stacjonarne)¹⁴¹ wyjaśnił m.in., że „szczegółowy wykaz sprzętu komputerowego z jego specyfikacją techniczną, a także szczegółowe zestawienie oprogramowania i części zamiennych, jakie Zakład CZOK planował do zakupu, zwyczajowo jest definiowane w trakcie opracowywania dokumentacji przetargowej”¹⁴².

- „Zabudowa systemu nadzoru energii elektrycznej” - rejon „Saturn” (505,2 tys. zł): *nie przedstawiono kalkulacji, z której by wynikało jakie korzyści i w jakim czasie można uzyskać po zrealizowaniu zadania (...) realizacja zadania nie jest niezbędna dla utrzymania w ruchu systemu odwadniania* - protokół weryfikacji ARP z lutego 2009 r. (podstawa oszacowania kosztów zadania: *zapytania u dystrybutorów energii elektrycznej*).

Główny Specjalista ds. Energetycznych wyjaśnił m.in., że w 2008 r. „następowały znaczne wahania cen energii elektrycznej, co powodowało, iż ustalenie szczegółowej kalkulacji korzyści było w zasadzie niemożliwe, albowiem praktycznie co miesiąc, dwa następowała istotna zmiana cen energii elektrycznej oferowanej przez dostawców, w uzasadnieniu do planu rocznego dotyczącego powyższego zadania ograniczono się więc jedynie do podania istotnych aspektów proponowanego przedsięwzięcia pokazując korzyści z proponowanego

¹³⁸ Opracowanych przez SRK (CZOK) w grudniu danego roku.

¹³⁹ Wskazana przez CZOK w przedłożonym do akceptacji rocznym planie.

¹⁴⁰ Dalej jako „KRZG”.

¹⁴¹ Odpowiadając na pytania skierowane do niego przez kontrolera NIK, Dyrektor CZOK przekazał pismo, do którego załączono „odpowiedzi na poszczególne pytania, podpisane przez osoby upoważnione do składania wyjaśnień” (pracowników CZOK).

¹⁴² W rocznym planie wskazano jedynie, że chodzi o zakup: pozycja nr 158 - sprzęt nowej generacji, który ma zastąpić posiadany, zużyty sprzęt (nie wskazano liczby komputerów do zakupu, tylko podano, do czego wykorzystywany jest aktualnie użytkowany sprzęt), pozycja nr 190 - 2 komputerów wraz z oprogramowaniem, pozycja 286 - 3 komputerów wraz z oprogramowaniem. Określając programy planowane do zakupu (w pozycji 158), wskazano, że chodzi o „wyspecjalizowane programy stosowane podczas wykonywania projektów technicznych, programy antywirusowe, programy do archiwizacji”.

systemu nadzoru danych, nie przedstawiając szczegółowych analiz oraz kalkulacji opłacalności przedsięwzięcia”. Wyjaśnił też, że w 2010 r. CZOK zrealizował zadanie dotyczące dostosowania istniejących układów pomiarowo-rozliczeniowych, co umożliwiło dokonywanie od marca 2011 r.¹⁴³ zakupu energii elektrycznej na wolnym rynku w drodze przetargu nieograniczonego.

▪ „Dokumentacja techniczna modernizacji zasilania w energię elektryczną urządzeń pompowni Niwka-Modrzejów” (130,0 tys. zł): w uzasadnieniu nie podano, jaki ma być zakres modernizacji, w jaki sposób zmiana zasilania spowoduje poprawę bezpieczeństwa oraz jakie oszczędności wystąpią po wykonaniu modernizacji - protokół weryfikacji ARP z lutego 2010 r. (w zgłoszonym do akceptacji planie nie wskazano podstawy oszacowania kosztu realizacji zadania).

Zastępca Dyrektora CZOK ds. Technicznych (Zastępca KRZG ds. Ruch II - Pompownie Stacjonarne) wyjaśnił m.in., że na etapie tworzenia rocznego planu „CZOK nie posiadał pełnych uzgodnień z Zakładem Energetyki, które by pozwoliły na przeprowadzenie szczegółowej analizy ekonomicznej przedsięwzięcia. (...) po przeprowadzeniu wstępnego rozeznania korzyści płynących z modernizacji zasilania w energię elektryczną tej pompowni głębinowej, podjęto działania zmierzające w pierwszej kolejności do opracowania dokumentacji technicznej projektowej, która po uzyskaniu niezbędnych zezwoleń stanowiłaby podstawę do realizacji prac. Szczegółowe określenie korzyści finansowych, jakie dałaby realizacja zadania, nie były na tym etapie możliwe do określenia, gdyż określenie kosztu realizacji miało stanowić zadanie wykonawcy projektu poprzez sporządzenie kosztorysu inwestorskiego”. Jednocześnie wyjaśnił, że „na początku 2010 r. CZOK przystąpił do opracowania w formie pisemnej szczegółowej analizy ekonomicznej dotyczącej zmiany układu zasilania rejonu (...). Z uwagi na brak danych w zakresie kosztów realizacji całego przedsięwzięcia (brak kosztorysu), CZOK skierował zapytania o cenę do producentów potencjalnie możliwych do zastosowania urządzeń technicznych (m.in. kontenerowej stacji transformatorowo-zasilającej) oraz oszacował koszty ponoszone wówczas na utrzymanie dotychczasowego systemu zasilania urządzeń pompowni”. Jak wskazał, analizę tę ukończono pod koniec lutego 2010 r. (w oparciu o nią zadanie umieszczono w aneksie do rocznego planu na 2010 r.).

▪ „Badanie stanu technicznego obudowy szybu Cieszkowski” (25,0 tys. zł), „Badanie stanu technicznego obudowy szybu Szczepan” (25,0 tys. zł), „Badanie stanu technicznego obudowy szybu II” (25,0 tys. zł), „Badanie stanu technicznego obudowy szybu Bartosz II” (25,0 tys. zł), „Badanie stanu technicznego szybu Kazimierz” (25,0 tys. zł), „Badanie stanu technicznego obudowy szybu Pompowni Grodziec” (2,0 tys. zł) i „Badanie stanu technicznego szybu Ryszard” (25,0 tys. zł): wykonanie badania obudowy w rurze szybowej, niewyposażonej w przedział drabinowy i urządzenie wyciągowe, jest możliwe po opracowaniu dokumentacji technicznej bezpiecznego wykonania badań, CZOK w weryfikowanym Planie podał informacje, że takie dokumentacje są opracowywane; nie przyznano środków na realizację zadań do czasu odbioru dokumentacji i zaakceptowania przez Kierownika Ruchu Zakładu Górniczego technologii wykonywania badań - protokół weryfikacji ARP z lutego 2007 r. (podstawa oszacowania kosztów: rozeznanie rynku).

Kierownik Działu Górniczego i Wentylacji (Główny Inżynier) wyjaśnił m.in., że ww. zadania wprowadzono do planu na etapie jego opracowywania w listopadzie 2006 r., a wymagane dokumentacje techniczne miały być opracowane, zgodnie z zawartą umową, do 31 grudnia 2006 r. (wykonano je w tym terminie). W związku z tym, że były one w trakcie opracowywania, uznano, że daje to podstawę do wprowadzenia zadań do planu.

▪ „Wymiana kabli 6kV zakładu CZOK na powierzchni przy szybie Bańgów” (1 200,0 tys. zł): SRK S.A., z uwagi na brak projektu technicznego realizacji zadania, określiła realizację zadania w okresie późniejszym - protokół weryfikacji ARP ze stycznia 2012 r.

Główny Elektryk wyjaśnił m.in., że „przygotowanie projektu wymiany kabli od początku napotykało duże trudności, głównie związane z brakiem możliwości uzyskania zgód właścicieli terenów, na których kolejno planowane były trasy kabli zasilających. Mimo ww. kłopotów oraz przekroczenia terminu realizacji, wykonawca projektu technicznego wymiany

¹⁴³ Na podstawie umowy z 28 grudnia 2010 r. (zawartej na 2011 rok - z terminem obowiązywania od 1 marca 2011 r.), następnie na podstawie umów: z 5 sierpnia 2011 r. (z terminem obowiązywania od 1 września 2011 r. do 31 grudnia 2011 r., dotyczącej dwóch rejonów), z 25 listopada 2011 r. (na 2012 rok), z 3 września 2012 r. (na 2013 rok), 28 listopada 2013 r. (na 2014 rok), z 30 września 2014 r. (na 2015 rok).

kabli informował jeszcze w połowie grudnia 2011 r. o podejmowanych działaniach mających na celu pozytywne zakończenie prac projektowych. Do czasu weryfikacji planu działań na 2012 r. projekt nie został jednak ukończony (...). Ostatecznie projekt nie został opracowany, wobec czego Zarząd SRK w dniu 9 maja 2013 r. podjął decyzję o rozwiązaniu umowy z jego wykonawcą. Jednocześnie podjęto decyzję o przeprowadzeniu modernizacji zasilania rezerwowego 6kW, prowadzącego do pompowni głównego odwadniania od strony szybu „Siemianowice III” (w 2014 r. zrealizowano prace projektowe, a na 2015 r. przewidziano realizację pierwszego etapu robót).

▪ „Zmiana sposobu odwadniania” - pompownia „Dębieńsko” (1 400 tys. zł): CZOK nie posiada projektu technicznego, który określiłby zakres rzeczowy i koszt przedsięwzięcia - protokół weryfikacji ARP z lutego 2010 r. (podstawa oszacowania kosztów zadania: rozeznanie rynku).

Kierownik Działu Mierniczo-Geologicznego wyjaśnił m.in., że w 2009 r. CZOK dokonał analizy dotyczącej wód słonych z rejonu „Dębieńsko”. Rozważono cztery możliwe do zastosowania warianty, proponując do akceptacji wariant czwarty. Jak wyjaśnił, „jednocześnie przed i na przełomie 2009/2010 prowadzone były wielowariantowe analizy techniczno-ekonomiczne dotyczące problemu słonych wód z rejonu „Dębieńsko” i optymalnego sposobu odwadniania, w celu otrzymania pozwolenia wodnoprawnego na zrzut wód zasolonych do rzeki Bierawki. Brak pozwolenia wodnoprawnego skutkowało ponoszeniem przez SRK S.A. Zakład CZOK podwyższonych (od 2009 r. o 50%), opłat za korzystanie ze środowiska - za zrzut soli. W wyniku analiz ostatecznie wybrano wariant zakładający skierowanie do Zakładu Odsalania „Dębieńsko”, solanek z poziomów 690+781m. Dzięki czemu Zakład w drugiej połowie 2010 r. otrzymał pozwolenie wodnoprawne i ustala przyczyna ponoszenia przez SRK (CZOK) podwyższonych opłat ekologicznych. Jednak w momencie wprowadzania zadania nie było wiadomo w jaki sposób zostanie rozwiązany problem wód słonych i jaki wariant zostanie wybrany do realizacji. Celem było ograniczenie kosztów ponoszonych za zrzut soli do rzeki Bierawki, poprzez zmianę sposobu odwadniania i zrzut zmieszanych wód o różnym zasoleniu do rzeki”.

▪ „Przebudowa estakady kablowo-rurowej dla potrzeb likwidacji budynku maszyny wyciągowej szybu „Jan I N” - pompownia „Dębieńsko” (100,0 tys. zł): w marcu 2007 r. zrezygnowano z realizacji zadania m.in. w związku z brakiem dokumentacji technicznej (podstawa oszacowania kosztów zadania: konsultacje z przedstawicielami firm wykonujących podobny rodzaj robót jak również z przedstawicielami biur projektowych).

Starszy inspektor techniczny nadzoru budowlanego wyjaśnił m.in., że dokumentacji technicznej, która miała być wykonana w 2007 r., ostatecznie nie wykonano, gdyż odstąpiono od zamiaru likwidacji budynku maszyny wyciągowej ww. szybu.

▪ „Przebudowa zbiornika p.poż. na powierzchni wraz z wymianą 2 szt. rurociągów DN 100 zasilających sieć p.poż. I od zbiornika do zrębu szybu „Jan III” - rejon Dębieńsko” (20,0 tys. zł): w maju 2007 r. zrezygnowano z realizacji zadania, gdyż z uwagi na przedłużający się proces uzgodnień projektu budowlanego z wszystkimi użytkownikami zbiornika nie uzyskano do tej pory pozwolenia na budowę (podstawa oszacowania kosztów zadania: kosztorysy różnych prac budowlanych wykonywanych dotychczas na Ruchu III - rejon „Dębieńsko”).

Starszy inspektor techniczny nadzoru budowlanego wyjaśnił m.in., że „konieczność przebudowy zbiornika spowodowana była prowadzoną działalnością gospodarczą podmiotu obcego (zasypanie części zbiornika i wybudowanie placów składowych) (...). Właściciel części zbiornika zrezygnował z wybudowania placów składowych”, w związku z czym CZOK mógł użytkować zbiornika jak dotychczas i odstąpił od realizacji zadania.

▪ „Dostawa urządzenia do torkretowania wyrobisk - pompownia Dębieńsko” (100 tys. zł): w maju 2008 r. zrezygnowano z realizacji zadania z powodu nieuwzględnienia przy szacowaniu całkowitych kosztów wyposażenia urządzenia - kable i sprzężarka o szacunkowej wartości 570,0 tys. zł (podstawa oszacowania kosztów zadania: zapytania ofertowe u firm prowadzących dystrybucję tego typu sprzętu).

Kierownik Działu Górniczego i Wentylacji (Główny Inżynier) wyjaśnił m.in., że dokonując rozeznania cenowego z przedstawicielami firm produkcyjnych urządzenia, nie uwzględniono kosztów potrzebnego wyposażenia, gdyż Zakład „posiadał na swoim stanie określoną ilość kabli i sprzężarek. Z przeprowadzonej w styczniu 2008 r. kolejnej analizy i weryfikacji posiadanego sprzętu (kable i sprzężarki) przy uwzględnieniu planowanych do realizacji

zadań wynika, że posiadane przez CZOK kable i sprężarki są niezbędne do zabezpieczenie innych robót i ich ilość nie wystarcza do zabezpieczenia pracy planowanego do zakupu urządzenia”.

[dowód: akta kontroli str. 2927-2972, 3175-3276, 3416-3417, 3515-3520]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. NIK zwraca uwagę na konieczność przeprowadzania, przed ujęciem zadań w rocznych planach stanowiących podstawę wnioskowania o środki dotacji na kolejne lata, starannej i możliwie jak najpełniejszej analizy poszczególnych zadań, zapewniającej sformułowanie dla każdego z zadań wyczerpującego uzasadnienia, określającego jego zakres rzeczowy i finansowy, w tym sposób wyliczenia wysokości potrzebnych nakładów, oraz wskazującego m.in. na potencjalne oszczędności w kolejnych latach będące efektem jego realizacji. Przed wprowadzeniem poszczególnych zadań do planu wskazane jest pozyskanie dokumentacji wymaganej dla ich realizacji (która ma znaczenie także m.in. dla prawidłowego określenia zakresu rzeczowego i finansowego zaplanowanych do realizacji zadań).

2. NIK pozytywnie ocenia wprowadzenie w CZOK regulacji wewnętrznych (zarządzenia Dyrektora CZOK nr 21/2014 wraz z aneksem) określających tryb i sposób zgłaszania zadań przewidzianych do ujęcia w rocznym planie działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń, w tym m.in. wzory służących do tego dokumentów. Jednocześnie zwraca uwagę na potrzebę zapewnienia, by karty zadań jednorazowych i uzasadnienia usług i dostaw realizowanych w ramach zadania „Utrzymanie w ruchu ...” oraz stanowiącą załącznik do nich dokumentację, przechowywać (po jej złożeniu i przekazaniu do komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za koordynację zadań związanych z opracowaniem planu rocznego) w komplecie w jednym miejscu, a także by w ww. kartach i uzasadnieniach wskazywać każdorazowo sposób i podstawę oszacowania kosztu realizacji zadania. Zdaniem NIK przyczyni się to do poprawy jakości procesu planowania zadań i pozwoli na późniejszą weryfikację przebiegu tego procesu.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

5. Rzeczowy i finansowy zakres wykonanych zadań, w tym likwidacyjnych

Opis stanu
faktycznego

5.1. Strategia Spółki została przyjęta uchwałą Zarządu SRK z 30 października 2007 r. i po jej pozytywnym zaopiniowaniu przez Radę Nadzorczą SRK (uchwałą z 10 listopada 2007 r.) została przekazana¹⁴⁴ do Ministerstwa Gospodarki (pismem Zarządu SRK z 14 listopada 2007 r.). Nowa Strategia, na lata 2011-2015 (z uwzględnieniem perspektywy do roku 2020), została przyjęta uchwałą Zarządu z 15 marca 2011 r., pozytywnie zaopiniowana przez Radę Nadzorczą uchwałą z 28 marca 2011 r. i zatwierdzona uchwałą Walnego Zgromadzenia z 14 czerwca 2011 r. Jej aktualizacja została przyjęta uchwałą Zarządu z 17 listopada 2011 r., zaopiniowana uchwałą Rady Nadzorczej z 26 listopada 2011 r. i zatwierdzona uchwałą Walnego Zgromadzenia z 12 stycznia 2012 r.

[dowód: akta kontroli str. 1087-1414, 1628-1943, 3300-3301, 3315-3330, 3461-3464]

Jak wyjaśnił Zarząd Spółki, w 2015 r. przewidziano opracowanie kolejnej aktualizacji Strategii, celem uwzględnienia zapisów ustawy z 22 stycznia 2015 r., zwłaszcza nowych zadań, jakie ustawa ta nakłada na Spółkę, a także porozumienia zawartego pomiędzy stroną rządową, Międzyzwiązkowym Komitetem Protestacyjno-Strajkowym, zakładowymi organizacjami związkowymi działającymi w KW S.A. oraz Zarządami SRK, KW S.A. i Węgłokoks S.A.

[dowód: akta kontroli str. 3301-3302]

W Strategii Spółki opracowanej w październiku 2007 r., realizując założenia Strategii RM, wśród przyjętych założeń wskazano m.in. „realizację zadań dot. likwidacji kopalń oraz działań wykonywanych po zakończeniu całkowitej likwidacji kopalń finansowanych dotacją

¹⁴⁴ Stosownie do pisma Ministra Gospodarki (pismo podpisane przez Sekretarza Stanu z upoważnienia Ministra Gospodarki) z 2 sierpnia 2007 r.

budżetową do końca 2010 roku, przy założeniu istnienia w strukturze organizacyjnej Spółki dwóch odrębnych oddziałów, a po tym roku uproszczenie struktur organizacyjnych poprzez likwidację tych oddziałów”.

Jednocześnie wskazano m.in., że „przedstawione w »Strategii działalności górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2007-2015« środki przewidywane do uzyskania na działania polikwidacyjne w latach 2008-2010 nie pozwolą zrealizować przez Spółkę obowiązku rekultywacji terenów pogórnicznych z wykorzystaniem na ten cel planowanych w ramach tej »Strategii« środków dotacji budżetowej (...)”. Jak wskazano dalej, „ze względu na brak odpowiednich środków dotacji budżetowej planowanej do przyznania na te cele w latach 2008-2010, obecne zadania BSRK Sp. z o.o. dotyczące rekultywacji przewiduje się finansować ze: środków własnych uzyskanych ze sprzedaży majątku, środków NFOŚiGW oraz środków unijnych pozyskanych w wyniku występowania z poszczególnymi zadaniami na drogę procedur konkursowych organizowanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego” (Spółka podejmowała działania dla pozyskania środków na rekultywację terenów pogórnicznych ze środków UE w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, występując na początku 2007 r. o dofinansowanie z ww. programu, wsparcia tego jednakże nie uzyskała - jak wskazano w analizie realizacji Strategii Spółki w latach 2007-2008¹⁴⁵, „okazało się, że spółka, w której udziały 100% posiada Skarb Państwa, nie kwalifikuje się do uzyskania środków finansowych z powyższego programu”).

[dowód: akta kontroli str. 625, 658, 703, 1113-1114, 1444]

Przyjmując w marcu 2011 r. nową Strategię Spółki wskazano, że od czasu opracowania w 2007 r. jej pierwotnej wersji wystąpiło szereg czynników zewnętrznych i wewnętrznych mających wpływ na realizację ujętych w niej zadań oraz na obecną i przyszłą sytuację ekonomiczno-finansową Spółki. Wśród nich wymieniono w szczególności: kryzys gospodarczy; znaczny spadek cen rynkowych nieruchomości i związany z tym brak zainteresowania potencjalnych nabywców; niższy od potrzeb poziom środków budżetowych w latach 2007-2010; problemy ze zbywaniem majątku; fakt połączenia SRK z BSRK z dniem 1 kwietnia 2009 r., co miało istotny wpływ na sytuację ekonomiczno-finansową Spółki (m.in. w związku z przejęciem do spłaty zaległych zobowiązań BSRK); niezrealizowanie założonego w Strategii założenia dotyczącego wydzielenia ze struktur Spółki jej Zakładu CZOK jako samodzielnego podmiotu gospodarczego (zamiar funkcjonowania w dotychczasowych strukturach organizacyjnych przynajmniej do roku 2020). Jak wskazano, w związku z brakiem wystarczających środków budżetowych i trudnościami ze zbywaniem majątku „Spółka nie mogła zrealizować zaplanowanych w tym okresie przedsięwzięć z zakresu działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń, w szczególności w zakresie rekultywacji terenów pogórnicznych oraz naprawy szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego”.

Wśród przyjętych założeń wskazano m.in.: „realizację zadań dotyczących likwidacji kopalń oraz działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń z dotacji budżetowej, z terminem ich zakończenia w roku 2020”.

[dowód: akta kontroli str. 1271, 1274, 1346, 1349]

Wyjaśniając, dlaczego Spółka nie zrealizowała przewidzianej w Strategii RM oraz w Strategii Spółki z 2007 r. koncepcji zakończenia działań likwidacyjnych i polikwidacyjnych do końca roku 2010, lecz kontynuowała realizację tych zadań w latach 2011-2014, Zarząd Spółki wskazał na: ograniczone środki dotacji budżetowej, złą koniunkturę na rynku nieruchomości i inwestycji, a tym samym słabe zainteresowanie ofertą sprzedaży składników majątku Spółki, oraz wzrost cen, a tym samym kosztów bieżącej działalności (przy braku uwzględnienia elementu waloryzacji z tytułu wzrostu cen towarów i usług). Zarząd Spółki wyjaśnił też, że „Spółka nie jest w posiadaniu informacji czy też danych, które mogły stanowić podstawę do przyjęcia w Strategii rządowej założenia o prowadzeniu działań likwidacyjnych i polikwidacyjnych do końca 2010 r. oraz świadczących o wysokości kwot niezbędnych na ich realizację”.

[dowód: akta kontroli str. 3113-3135, 3239, 3331-3334]

Opracowanie aktualizacji Strategii z listopada 2011 r. związane było m.in. z przyjętym założeniem, że SRK zakupi w 2012 r. składniki rzeczowego majątku trwałego CPB i z dniem 1 stycznia 2013 r. przejmie wykonywane przez CPB zadania (co nie doszło do skutku

¹⁴⁵ Opracowania z lutego i kwietnia 2009 r.

z przyczyn przedstawionych już w punkcie 1.3 niniejszego wystąpienia). Zakończenie realizacji zadań likwidacyjnych i polikwidacyjnych zaplanowano tam na 2020 r.

[dowód: akta kontroli str. 1345, 1349, 1500-1501, 1513-1515, 1525]

5.2. Ponoszone przez Spółkę koszty zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym obejmują, m.in. utrzymanie: pompowni stacjonarnych i głębinowych, wyrobisk dołowych korytarzowych i szybów, wentylatorów głównego przewietrzania oraz pozostałych budynków, budowli, maszyn i urządzeń infrastruktury dołowej i powierzchniowej, niezbędnych w procesie odwadniania. Jedną z ważniejszych pozycji nakładów, związanych z realizacją ww. zadań, są zakupy energii elektrycznej. W okresie objętym kontrolą, ich udział w całości wydatków CZOK wynosił ok. 38%.

Energia elektryczna w CZOK zużywana jest głównie przez: pompy głównego odwadniania, wentylatory głównego przewietrzania, maszyny wyciągowe oraz urządzenia niskiego napięcia zasilane przez transformatory. Zużycie energii przez pompy głównego odwadniania zależy od sposobu pompowania, głębokości pompowania oraz ilości wody koniecznej do wypompowania. Energia elektryczna zużywana przez pozostałe urządzenia jest niemal stała.

Strategia Spółki (opracowana wg układu wymaganego Strategią RM) przewidywała działania zmierzające do obniżenia kosztów prowadzonej działalności, w tym zmniejszenie zużycia energii elektrycznej, m.in. poprzez: upraszczanie systemów odwadniania, likwidację pompowni stacjonarnych, zmiany sposobu odwadniania w pompowniach głębinowych oraz modernizację układów zasilania. Zadania te były przez Spółkę realizowane, co zostało przedstawione w pkt. 2.2 niniejszego wystąpienia. Jeden z celów strategicznych SRK, tj. zmniejszenie zużycia energii elektrycznej (ujęty zarówno Strategii z 2007 r. jak i w jej aktualizacjach z 2011 r.) został osiągnięty.

Łączne koszty zakupu energii elektrycznej (brutto) przez CZOK w latach 2007-2014 oraz odpowiadające im zużycie energii elektrycznej wynosiły: w 2007 r. – 50 607,4 tys. zł (198 915 MWh); w 2008 r. – 60 886,9 tys. zł (194 305 MWh); w 2009 r. – 75 794,3 tys. zł (192 443 MWh); w 2010 r. – 80 194,6 tys. zł (207 312 MWh); w 2011 r. – 79 164,9 tys. zł (197 975 MWh); w 2012 r. – 77 164,6 tys. zł (192 806 MWh); w 2013 r. – 73 934,8 tys. zł (184 806 MWh); w 2014 r. – 59 965,6 tys. zł (181 864 MWh).

[dowód: akta kontroli str. 4042-4051]

5.3. W kolejnych latach 2007-2014 Spółka poniosła następujące nakłady na realizację zadań (w tys. zł), które sfinansowano przede wszystkim ze środków dotacji z budżetu państwa:

1) ogółem na realizację wszystkich wskazanych poniżej zadań:

Źródła finansowania	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
dotacje budżetowe	222 120,3	198 271,4	178 210,1	202 024,9	222 285,6	230 758,2	227 593,6	222 028,1
dotacje NFOŚiGW	0,0	0,0	0,0	12 543,3	8 789,8	950,6	189,3	8 378,2
środki UE	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	477,2	0,0	0,0
przychody z likwidacji	1 363,1	2 472,9	1 657,9	1 940,5	4 227,5	3 882,6	3 884,8	4 178,2
środki własne	8 376,8	11 561,2	21 173,2	14 040,7	8 606,6	5 843,0	7 364,0	3 682,0
zobowiązania	237,5	0,0	36,3	167,8	303,2	61,3	10,1	7,3
Łączny koszt realizacji:	232 097,7	212 305,5	201 077,5	230 717,2	244 212,7	241 972,9	239 041,8	238 273,8

• Za lata 2007-2009, oprócz danych dotyczących SRK, ujęto także dane dotyczące BSRK Sp. z o.o. (do 31 marca 2009 r., tj. dnia poprzedzającego dzień połączenia obydwu spółek), z tego:

w 2007 r. - łącznie 42 279,5 tys. zł (w tym: dotacje budżetowe - 37 543,8 tys. zł, przychody z likwidacji - 330,0 tys. zł, środki własne - 4 236,5 tys. zł i zobowiązania - 169,2 tys. zł),

w 2008 r. - łącznie 28 939,2 tys. zł (w tym: dotacje budżetowe - 23 415,8 tys. zł, przychody z likwidacji - 253,1 tys. zł, środki własne - 5 270,3 tys. zł),

w 2009 r. (do 31 marca) - łącznie 5 164,5 tys. zł (w tym: dotacje budżetowe - 2 562,2 tys. zł, przychody z likwidacji - 249,2 tys. zł, środki własne - 2 353,1 tys. zł).

• W pozycji dotyczącej dotacji z budżetu państwa dla 2007 r., oprócz dotacji przyznanej na ten rok, ujęto także środki niewygasające pochodzące z dotacji przyznanej na 2006 rok i wykorzystane na realizację zadań w roku 2007.

2) w podziale na poszczególne kategorie zadań, w tym:

2.1) Zadania wykonywane w trakcie likwidacji kopalń¹⁴⁶:

Źródła finansowania	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
dotacje budżetowe	0,0	49,3	54,8	49,9	203,7	1 908,1	477,6	3 421,3
środki własne	0,0	20,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	97,2
Łączny koszt realizacji:	0,0	69,6	54,8	49,9	203,7	1 908,1	477,6	3 518,5

- W zestawieniu powyżej ujęto zadania realizowane przez oddziały SRK: KWK CL¹⁴⁷ oraz CZOK¹⁴⁸. W latach 2007-2009 BSRK nie realizowała zadań wykonywanych w trakcie likwidacji.

2.2) Zadania wykonywane po zakończeniu likwidacji kopalń¹⁴⁹:

Źródła finansowania	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
dotacje budżetowe	204 837,1	178 940,1	170 726,2	193 867,9	208 002,1	210 075,2	216 722,5	206 152,4
dotacje NFOŚiGW	0,0	0,0	0,0	12 543,3	8 789,8	950,6	189,3	8 378,2
środki UE	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	477,2	0,0	0,0
przychody z likwidacji	1 363,1	2 472,9	1 657,9	1 940,5	4 227,5	3 882,6	3 884,8	4 178,2
środki własne ¹⁵⁰	3 434,9	4 286,4	9 783,3	840,9	457,7	2 471,9	2 797,0	1 729,7
zobowiązania	237,5	0,0	36,3	113,3	211,5	50,8	10,1	7,3
Łączny koszt realizacji:	209 872,6	185 699,4	182 203,7	209 305,9	221 688,6	217 908,3	223 603,7	220 445,8

- W zestawieniu ujęto koszty ogólnozakładowe (ogólnego zarządu w poszczególnych zakładach przedsiębiorstwa górniczego), które ujmowano w rocznych planach i sprawozdaniach z realizacji działań polikwidacyjnych.

2.2.1) w tym zadania wykonywane w ramach rocznych planów działań po zakończeniu likwidacji kopalń - zabezpieczenie kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, pożarowym lub gazowym:

Źródła finansowania	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
dotacje budżetowe	164 281,4	157 107,3	161 355,1	179 753,9	186 370,8	193 136,6	200 682,3	190 274,1
dotacje NFOŚiGW	0,0	0,0	0,0	5 825,2	7 978,8	331,5	0,0	0,0
środki UE	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	477,2	0,0	0,0
przychody z likwidacji	800,1	2 155,7	804,6	1 476,6	4 188,4	3 868,2	3 868,7	4 160,4
środki własne	641,9	634,9	1 317,8	273,5	163,6	2 225,8	2 621,8	70,0
zobowiązania	68,3	0,0	36,3	73,2	4,8	0,0	0,0	3,6
Łączny koszt realizacji:	165 791,7	159 897,9	163 513,8	187 402,4	198 706,4	200 039,3	207 172,8	194 508,1

- W zestawieniu ujęto wszystkie zadania zrealizowane przez CZOK, ujęte w sprawozdaniach z realizacji rocznych planów działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń¹⁵¹.

¹⁴⁶ Stosownie do § 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2004 r. w sprawie dotacji na finansowanie likwidacji kopalń (Dz. U. Nr 18, poz. 171), obowiązującego do 2 lipca 2008 r. - zwanego dalej „rozporządzeniem z 28 stycznia 2004 r.” oraz § 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 27 czerwca 2008 r. w sprawie dotacji budżetowej przeznaczonej na finansowanie likwidacji kopalń, działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń oraz naprawiania szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego (Dz. U. Nr 118, poz. 751), obowiązującego od 8 lipca 2008 r. - zwanego dalej „rozporządzeniem z 27 czerwca 2008 r.”. Przepisy te powołano w umowach o przekazanie dotacji budżetowej z budżetu państwa zawartych w kolejnych latach (odpowiednio w latach 2007-2008 oraz w latach 2009-2014).

¹⁴⁷ SRK Oddział w Dąbrowie Górniczej - Zakład „Kopalnie Węgla Kamiennego w całkowitej likwidacji” - zwany dalej „KWK CL”.

¹⁴⁸ Z tego dla CZOK: 2008 r. - 28,1 tys. zł, 2012 r. - 1 221,5 tys. zł, 2013 r. - 161,1 tys. zł i 2014 r. - 3 282,0 tys. zł (z tego w 2014 r. 97,2 tys. zł ze środków własnych, w pozostałym zakresie w całości ze środków dotacji budżetowej). Zadania te dotyczyły opracowywania wymaganych odrębnymi przepisami projektów, dokumentacji, opinii ekspertów i analiz (w latach 2008, 2012 i 2013) lub likwidacji oraz zabezpieczenia szybów i szybków (w latach 2012, 2013 i 2014). W latach 2007 i 2009-2011 CZOK nie realizował ww. zadań.

¹⁴⁹ Stosownie do § 2 pkt 2 rozporządzenia z 28 stycznia 2004 r. oraz § 2 pkt 2 rozporządzenia z 27 czerwca 2008 r.

¹⁵⁰ Kwoty powyżej nie obejmują kosztów ogólnego zarządu BSRK jako przedsiębiorstwa, które ujęto (łącznie z kosztami ogólnozakładowymi zakładu BSRK KWK „Powstańców Śląskich”) w załączniku (tabeli nr 2) do sprawozdań BSRK za lata 2007-2009 z realizacji rocznych planów działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń (w kwotach: 2007 r. - 3 336,3 tys. zł, 2008 r. - 3 698,4 tys. zł i 2009 r. - 912,6 tys. zł). Sfinansowano je w całości ze środków własnych Spółki

¹⁵¹ Całość zadań wykazanych w tych sprawozdaniach - nie tylko w odrębnej pozycji pt. „Zabezpieczenie kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, pożarowym lub gazowym”, lecz także w pozostałych pozycjach tych sprawozdań dotyczących zadań zrealizowanych przez CZOK w ramach działań po zakończeniu likwidacji kopalń (w tym pozycje: w 2007 r. - likwidacja oraz zabezpieczenie zbędnych szybów i szybków pozostałych w wyniku uproszczenia systemów odwadniania oraz likwidacja infrastruktury kopalni, pozostałej po zakończeniu likwidacji zakładu górniczego oraz w wyniku uproszczenia systemów odwadniania; w 2008 r. - likwidacja oraz zabezpieczenie szybów i szybków; w 2011 r. - likwidacja infrastruktury kopalń oraz we wszystkich latach - opracowywanie wymaganych odrębnymi przepisami projektów, dokumentacji, opinii, ekspertów i analiz związanych z realizacją działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń).

Ponadto ujęto cztery zadania, w tym dwa dotyczące KWK CL¹⁵² i dwa dotyczące BSRK¹⁵³, które w sprawozdaniach z realizacji rocznych planów działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji wykazano w pozycji pt. „Zabezpieczenie kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, pożarowym lub gazowym”¹⁵⁴, z tego: KWK CL - 111,8 tys. zł¹⁵⁵ (2007 r.), BSRK - 5 082,2 tys. zł (2007 r.), 5 176,3 tys. zł (2008 r.) i 1 373,5 tys. zł (2009 r.)¹⁵⁶.

** W zestawieniu ujęto koszty ogólnozakładowe (ogólnego zarządu w zakładzie CZOK), ujmowane w rocznych planach i sprawozdaniach z realizacji działań polikwidacyjnych.

*** Nakłady poniesione ze środków UE na realizację zadania pt. „Termomodernizacja budynku administracyjnego Zakładu Centralny Zakład Odwadniania Kopalń w Czeladzi” (zadanie zrealizowano w 2012 r.). Projekt Remining-Lowex współfinansowany przez Komisję Europejską w ramach szóstego Programu Badawczego w Dziedzinie Badań i Rozwoju - CONCERTO II, dotyczący prac badawczych nad możliwością wykorzystania wód dołowych zamkniętych kopalń węgla kamiennego na potrzeby ogrzewania zimą i chłodzenia latem budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej.

2.3) Pokrywanie kosztów ogólnego zarządu (koszty ogólnego zarządu przedsiębiorstwa górniczego, o których mowa w § 2 pkt 3 lit. b rozporządzenia z 27 czerwca 2008 r. i § 2 pkt 3 rozporządzenia z 28 stycznia 2004 r.; w przypadku SRK ujęte w odrębnych rocznych planach kosztów ogólnego zarządu przedsiębiorstwa górniczego i sprawozdaniach z realizacji tych planów, w przypadku BSRK sfinansowane ze środków własnych):

Źródła finansowania	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
dotacje budżetowe	8 073,4	7 721,2	1 798,2	777,8	5 482,3	6 964,4	5 694,8	8 127,8
środki własne	4 894,8	6 274,9	11 123,9	13 041,8	8 137,4	3 349,2	4 398,7	1 764,7
zobowiązania	0,0	0,0	0,0	54,5	91,7	10,5	0,0	0,0
Łączny koszt realizacji:	12 968,2	13 996,1	12 922,1	13 874,1	13 711,4	10 324,1	10 093,5	9 892,5

• W tym:

koszty ogólnego zarządu SRK: 2007 r. - 9 631,9 tys. zł, 2008 r. - 10 297,7 tys. zł, 2009 r. - 12 009,5 tys. zł, 2010 r. - 13 874,1 tys. zł, 2011 r. - 13 711,4 tys. zł, 2012 r. - 10 324,1 tys. zł, 2013 r. - 10 093,5 tys. zł, 2014 r. - 9 892,5 tys. zł;

koszty ogólnego zarządu BSRK (sfinansowane w całości ze środków własnych): 2007 r. - 3 336,3 tys. zł, 2008 r. - 3 698,4 tys. zł i 2009 r. (do 31 marca) - 912,6 tys. zł¹⁵⁷.

2.4) Usuwanie szkód górniczych:

Źródła finansowania	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
dotacje budżetowe	9 209,8	11 560,8	5 630,9	7 329,3	8 597,5	11 810,5	4 698,7	4 326,6
środki własne	47,1	979,6	266,0	158,0	11,5	21,9	168,3	90,4
Łączny koszt realizacji:	9 256,9	12 540,4	5 896,9	7 487,3	8 609,0	11 832,4	4 867,0	4 417,0

• Nakłady te ponoszone były przez KWK CL i BSRK. Nakłady poniesione przez BSRK wyniosły: 2007 r. - 7 363,9 tys. zł (dotacja budżetowa: 7 337,2 tys. zł, środki własne: 26,7 tys. zł), 2008 r. - 8 845,3 tys. zł (dotacja budżetowa: 8 836,3 tys. zł, środki własne: 9,0 tys. zł), 2009 r. (do 31 marca) - 349,8 tys. zł (dotacja budżetowa: 347,2 tys. zł, środki własne: 2,6 tys. zł).

[dowód: akta kontroli str. 704-706, 3365-3376, 3384-3389, 3398, 1735, 1751, 1768, 1781, 1794, 1807, 1823, 1849, 1855, 1862, 1869, 1876, 1883, 1895, 1903, 1910, 1918, 1923, 1925, 1927,

Natomiast sama pozycja pt. „Zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, pożarowym lub gazowym” obejmowała w kolejnych sprawozdaniach z działań CZOK następujące kwoty (wykonanie): 2007 r. (wliczając środki niewygasające z dotacji budżetowej przyznanej na 2006 r. i wykorzystane w 2007 r.) - 148 037,9 tys. zł (z tego dotacja budż. - 147 133,7 tys. zł), 2008 r. - 144 638,1 tys. zł (z tego dotacja budż. - 142 041,3 tys. zł), 2009 r. - 154 350,4 tys. zł (z tego dotacja budż. - 153 202,2 tys. zł), 2010 r. - 175 583 tys. zł (z tego dotacja budż. - 173 819,5 tys. zł), 2011 r. - 182 484,7 tys. zł (z tego dotacja budż. - 178 306,2 tys. zł), 2012 r. - 190 055,5 tys. zł (z tego dotacja budż. - 184 064,0 tys. zł), 2013 r. - 198 794,2 tys. zł (z tego dotacja budż. - 192 390,2 tys. zł), 2014 r. - 184 601,1 tys. zł (z tego dotacja budż. - 180 459,2 tys. zł).

¹⁵² Zadania: a) Dokumentowanie miesięcznego monitoringu wpływu zatapiania zlikwidowanej KWK „Siersza” na środowisko, bieżące prognozowanie zagrożeń wodnych związanych z zatapianiem kopalni oraz monitorowanie przepływu wód (ze środków dotacji), b) Awaryjne udrożnienie podstawowego piezometru otworu głębokiego P-1 (ze środków własnych).

¹⁵³ Zadania dotyczące pompowania wody ze zlikwidowanych kopalń: a) „Bobrek-Miechowice” dla zabezpieczenia czynnego zakładu górniczego ZG „Bytom III”; b) „Jowisz” dla zabezpieczenia czynnego zakładu górniczego KWK „Piekary Śląskie”.

¹⁵⁴ Sprawozdania te obejmują m.in. odrębną pozycję dotyczącą „Zabezpieczenia kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, pożarowym lub gazowym”.

¹⁵⁵ Dotacje budżetowe - 83,9 tys. zł, środki własne 27,9 tys. zł.

¹⁵⁶ W latach 2007 i 2008 całość z dotacji budż., w 2009 r. - 1 363,2 tys. zł z dotacji budż. i 10,3 tys. zł z przychodów z likwidacji.

¹⁵⁷ Kwoty powyżej obejmują także koszty ogólnego zarządu BSRK jako przedsiębiorstwa, które ujęto (łącznie z kosztami ogólnozakładowymi zakładu BSRK KWK „Powstańców Śląskich”) w załączniku (tabeli nr 2) do sprawozdań BSRK za lata 2007-2009 z realizacji rocznych planów działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń (w kwotach: 2007 r. - 3 336,3 tys. zł, 2008 r. - 3 698,4 tys. zł i 2009 r. - 912,6 tys. zł). Sfinansowano je w całości ze środków własnych Spółki.

1929, 1931, 1933, 1935, 1937, 1939, 1941, 1943, 1945, 1947, 1949, 1951, 1953, 1955, 1957, 3060-3078, 3090-3096, 3113-3156, 4368-4369]

Poniżej przedstawiono łącznie dla lat 2007-2014, procentowe wykonanie założeń przyjętych w Strategii Spółki (z uwzględnieniem jej aktualizacji):

Lp.	Wyszczególnienie	Procentowe wykonanie założeń Strategii Spółki ¹ w latach 2007-2014							
		ogółem	Źródła finansowania						
			dotacja budżetowa:			przychody z likwidacji	dotacja NFOŚiGW	środki własne	inne ³
			na dany rok	środki niewygasające z roku poprzedniego	razem				
I	Zadania wykonywane w trakcie likwidacji kopalń	142,7	140,1	n/d	140,1	n/d	n/d	n/d ²	n/d
II	Działania wykonywane po zakończeniu likwidacji kopalń	94,2	97,8	37,1	96,1	130,3	36,7	104,4	n/d
III	Naprawianie szkód górniczych	60,9	66,7	13,2	62,9	n/d	n/d	28,7	n/d
IV	Razem (poz. I-III)	92,5	96,2	34,0	94,4	130,3	36,7	98,9	n/d

• n/d – w Strategii Spółki dla danej kategorii zadań nie ujęto wskazanego powyżej źródła finansowania.

• W zestawieniu założenia przyjęte w Strategii Spółki dla SRK, w tym dla CZOK, oraz dla BSRK przedstawiono łącznie.

¹ Wykonanie (poniesione w kolejnych latach nakłady na realizację poszczególnych kategorii zadań) przedstawiono wg sprawozdań rocznych z wykonania zadań w trakcie likwidacji oraz działań po zakończeniu likwidacji, przekazanych do Ministerstwa Gospodarki za poszczególne lata 2007-2014.

² W latach 2007-2014 na przedmiotowe zadania poniesiono nakłady ze środków własnych w łącznej kwocie 117,5 tys. zł (z tego w 2008 r. - 20,3 tys. zł i w 2014 r. - 97,2 tys. zł).

³ Zobowiązania (w latach 2007-2014 na ww. zadania poniesiono nakłady ze środków własnych, na koniec danego roku ujęte w kategorii zobowiązań, w łącznej wysokości 823,5 tys. zł) i środki UE.

[dowód: akta kontroli str. 1175-1191, 1330, 1404, 1735, 1751, 1768, 1781, 1794, 1807, 1823, 1849, 1855, 1862, 1869, 1876, 1883, 1895, 1903, 1910, 1918, 1923, 1925, 1927, 1929, 1931, 1933, 1935, 1937, 1939, 1941, 1943, 3067, 3074, 3076-3078, 3090-3096, 3404-3414, 4280-4281]

Odstępstwa od założeń przyjętych w Strategii Spółki spowodowane były m.in. przez:

▪ niewykonanie założonych w Strategii Spółki zadań inwestycyjnych dotyczących: przekierowania wód dołowych do systemu odwadniania KWK „Bobrek-Centrum” i likwidacji w 2010 r. rejonu pompowania „Powstańców Śląskich - Bytom I”¹⁵⁸, jak również zmiany systemu odwadniania ze stacjonarnego na głębinowy i budowy pompowni głębinowej w rejonie „Jan Kanty” w latach 2008-2009.

Jak wyjaśnił Zarząd Spółki, realizacja tych zadań miała w istotny sposób wpłynąć na obniżenie kosztów pompowania wód dołowych, co znalazło odzwierciedlenie w planowanej na lata 2009-2010 wysokości nakładów na zabezpieczenie kopalń sąsiednich przed zagrożeniem. Wskutek niezrealizowania powyższych inwestycji (z przyczyn wskazanych w punkcie 2.2 wystąpienia), nakłady te nie uległy zmniejszeniu (np. w 2010 r. nakłady na rejon „Powstańców Śląskich - Bytom I” wyniosły 10 792,0 tys. zł, natomiast nakłady na rejon „Jan Kanty” były wyższe od planowanych o około 10 500,0 tys. zł).

▪ niezrealizowanie przyjętych w Strategii założeń w zakresie wydzielenia CZOK z dniem 1 lipca 2008 r. ze struktur Spółki oraz zakupu w 2012 r. składników rzeczowego majątku trwałego CPB¹⁵⁹ (założeń tych nie zrealizowano z przyczyn przedstawionych w punktach 1.2 i 1.3 niniejszego wystąpienia);

▪ konieczność ograniczenia realizacji zadań związanych z zabezpieczaniem kopalń sąsiednich przed zagrożeniem, z uwagi na „trudną sytuację budżetu państwa”, do niezbędnego minimum, zapewniając w pierwszej kolejności wykonanie zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa powszechnego (co przedstawiono także w punkcie 4.1 niniejszego wystąpienia);

▪ konieczność poniesienia nieplanowanych kosztów dotyczących usuwania skutków niekontrolowanego wdarcia się wody w rejonie „Siemianowice” oraz zakupów

¹⁵⁸ Zadanie „Wykonanie przekopu wodnego łączącego poziom 760 m rejonu „Powstańców Śląskich-Bytom II” z poz. 840 m.

¹⁵⁹ W założeniach ujęto na ten cel kwotę 14 603,5 tys. zł.

inwestycyjnych związanych z tym zdarzeniem (co przedstawiono w punkcie 2.2 niniejszego wystąpienia);

- przesunięcie terminów realizacji poszczególnych zadań inwestycyjnych (np. zadanie inwestycyjne pn. „Zmiana systemu odwadniania w rejonie Saturn” w Strategii zaplanowano na 2008 r., a zrealizowano po uzyskaniu dofinansowania ze środków NFOŚiGW w latach 2010-2012);
- znaczący wzrost cen energii, czego skutkiem było ponoszenie w poszczególnych latach kosztów wyższych od planowanych (co przedstawiono także w punktach 2.2 i 5.2 niniejszego wystąpienia);
- obniżenie kosztów poszczególnych zadań (nakłady niższe od zaplanowanych), spowodowane m.in. oszczędnościami powstałymi w wyniku przeprowadzonych procedur przetargowych;
- wśród czynników, które miały wpływ na realizację założeń przyjętych w Strategii z 2007 r., Zarząd Spółki wymienił ponadto: niższy od potrzeb poziom środków budżetowych, wzrost kosztów w latach 2007-2010, w tym nieuwzględnienie w Strategii elementu waloryzacji kosztów wynikającego z inflacji (Strategia z 2007 r. zakładała w kolejnych latach stały poziom kosztów), problemy ze zbywaniem majątku spowodowane złą koniunkturą na rynku nieruchomości i inwestycji, a tym samym konieczność zaciągania kredytów bankowych w celu zapewnienia bieżącego funkcjonowania Spółki i spłaty zaległych zobowiązań;
- w zakresie dotyczącym naprawiania szkód, w Strategii SRK i jej aktualizacjach przyjmowano dane w oparciu o aktualnie toczące się przed sądami powszechnymi postępowania sądowe oraz dane szacunkowe¹⁶⁰. Przyznane środki dotacji były znacznie niższe od rzeczywistych potrzeb w tym zakresie (np. w Strategii na 2009 r. dla SRK i BSRK przyjęto kwotę w łącznej wysokości 17 mln zł, złożone do Ministra Gospodarki wnioski o przyznanie środków dotacji budżetowej w 2009 r. opiewały łącznie na 14,6 mln zł¹⁶¹, a przyznano Spółce dotację budżetową w wysokości 2,4 mln zł, która po aktualizacji w trakcie 2009 r. wzrosła ostatecznie do kwoty 5,6 mln zł).

[dowód: akta kontroli str. 633-642, 669-686, 700-701, 1448-1450, 1488, 1501, 1513-1515, 1525, 3365-3376, 3390-3398]

5.4. W odniesieniu do likwidowanych kopalń, przejętych przed 1 stycznia 2007 r., liczba zadań likwidacyjnych i polikwidacyjnych jakie zostały zrealizowane w latach 2007-2014 wyniosła ogółem 2 192, z czego cztery były w trakcie realizacji, a w rozbiciu na poszczególne zadania przedstawiały się następująco:

1) Zadania wykonywane w trakcie likwidacji kopalń¹⁶²:

- Likwidacja oraz zabezpieczenie wyrobisk korytarzowych - w latach objętych kontrolą nie wykonywano działań w tym zakresie.
- Likwidacja oraz zabezpieczenie szybów i szybków - zrealizowano 15 zadań, z czego pięć w 2014 r. likwidując łącznie 1 562,8 m wyrobisk. Dotyczyło to, m.in. likwidacji szybu „Szczepan” - pompownia „Sosnowiec”, likwidacja szybów „Nowy I” i „Nowy II” w rejonie Nowa Ruda.
- Opracowanie wymaganych odrębnymi przepisami projektów, dokumentacji, opinii, ekspertyz i analiz związanych z likwidacją oraz zabezpieczeniem wyrobisk korytarzowych, szybów i szybków - zrealizowano łącznie siedem zadań, z czego w 2014 r. jedno, które związane było z działalnością KWK CL.

2) Działania wykonywane po zakończeniu likwidacji kopalń¹⁶³:

- Zabezpieczenie kopalń sąsiednich przed zagrożeniem wodnym, gazowym oraz pożarowym - łącznie zrealizowano 1 620 zadań, w tym 232 w 2014 r. Najwięcej zadań w 2014 r. (po 35) zrealizowano w pompowniach „Siemianowice” i „Pstrowski”.
- Likwidacja oraz zabezpieczenie zbędnych wyrobisk (szybów i szybków) pozostałych w wyniku uproszczenia systemów odwadniania - zrealizowano pięć zadań likwidując 5 274 m wyrobisk. Zadania te były realizowane w latach 2007-2008.

¹⁶⁰ W 2008 r., oprócz środków na zadania posiadające już prawomocną podstawę prawną (wyrok sądowy lub ugodę), doliczono szacunkowe koszty dla potencjalnych przyszłych zadań, których realizacja wynikać miała z toczących się wówczas, niezakończonych postępowań sądowych. Założono również w 2008 r. kilkuprocentową rezerwę na roboty awaryjne.

¹⁶¹ Przy czym obydwie spółki (SRK i BSRK) wskazały, iż kwoty te nie są kwotami ostatecznymi z powodu trwających, nierozstrzygniętych nowych postępowań sądowych.

¹⁶² Na podstawie sprawozdań z realizacji zadań wykonywanych w trakcie likwidacji kopalń.

¹⁶³ Na podstawie sprawozdań z realizacji działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń.

- Likwidacja infrastruktury kopalni - łącznie zrealizowano 165 zadań, w tym jedno jest w trakcie realizacji. W 2014 r. zrealizowano cztery zadania w KWK CL.
- Rekultywacja terenów pogórnich - zrealizowano 44 zadania, w tym jedno w trakcie realizacji. Łącznie zrehabilitowano 77 ha terenów. W 2014 r. dotyczyło to czterech zadań nie mających bezpośredniego wpływu na powierzchnię zrehabilitowanych terenów.
- Utrzymanie obiektów niezbędnych do realizacji działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji - łącznie zrealizowano osiem zadań, w tym sześć w 2014 r., które wiązały się z zakupem budynku administracyjnego KWK CL.
- Opracowanie wymaganych odrębnymi przepisami projektów, dokumentacji, opinii, ekspertyz i analiz związanych z realizacją działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń - zrealizowano 328 zadań, w tym dwa były w trakcie realizacji. W 2014 r. zrealizowano 39 zadań, tj. m.in.: 14 opracowań związanych z utrzymaniem systemów odwadniania, 4 opracowania dotyczące modernizacji i upraszczania systemów odwadniania, 4 operaty wodno-prawne.

[dowód: akta kontroli str.3060-3080, 3097-3101]

W przypadku zadań związanych z usuwaniem szkód górniczych łączna liczba zrealizowanych zadań wyniosła 271 i w okresie objętym kontrolą miała tendencję malejącą (w 2007 r. zrealizowano 68 zadań a w 2014 r.-14). W 2014 r. najwięcej realizowanych zadań (cztery) dotyczyło odwadniania niecek bezodpływowych i utrzymania przepompowni wód i ścieków.

[dowód: akta kontroli str. 3101]

5.5. W odniesieniu do likwidowanych kopalń, przejętych przed 1 stycznia 2007 r., liczba, rodzaj i szacowana wartość zadań likwidacyjnych i polikwidacyjnych, jakie pozostały do wykonania w celu całkowitego zakończenia tych procesów, dotychczas nie została określona, gdyż jak wyjaśnił Zarząd wynikało to głównie z ograniczenia dotacji budżetowej, co przekładało się na brak możliwości realizacji koniecznego zakresu rzeczowego. Koszty niezbędnych do wykonania działań polikwidacyjnych corocznie były określane szacunkowo, z wyprzedzeniem 3-letnim w okresie prac planistycznych Ministerstwa Gospodarki nad projektem ustawy budżetowej. Przewidywane zapotrzebowanie na dotację budżetową na działania przewidywane do sfinansowania ze środków budżetowych w latach 2015-2018, w odniesieniu do zadań wykonywanych w trakcie likwidacji kopalń oraz działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń, których likwidację rozpoczęto przed 2007 r., w części dotyczącej działań wykonywanych przez KWK CL, oszacowano na kwotę 193 227,4 tys. zł. Dotyczyło to kosztów: likwidacji oraz zabezpieczenia zbędnych szybów i szybków, opracowania wymaganych odrębnymi przepisami projektów dokumentacji, opinii, ekspertyz i analiz związanych z realizacją zadań, likwidacji infrastruktury kopalń, rekultywacji terenów pogórnich, utrzymania obiektów niezbędnych do realizacji działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji kopalń, kosztów ogólnego zarządu KWK CL. Na 2015 r. na ten cel zaplanowano koszty w wysokości 44 128,4 tys. zł, które dotyczyły realizacji 14 zadań.

[dowód: akta kontroli str. 3350-3364]

5.6. Likwidacja podtopień i zalewisk na terenach obniżonych wskutek działalności górniczej. W ramach realizacji przez Spółkę zadań dotyczących likwidacji podtopień, których przyczyną były zmiany stosunków wodnych spowodowanych działalnością górniczą, analizie poddano dwa zadania związane z wykonaniem odwodnienia w obrębie zwałowiska „Krostoszowice” w gminie Godów, tj.: „*Remont istniejącego rowu opaskowego odwadniającego zwałowisko »Krostoszowice« na terenie gminy Godów*” zrealizowanego w 2009 r. oraz „*Wykonanie odwodnienia¹⁶⁴ w obrębie byłego zwałowiska »Krostoszowice«*” wykonanego w 2011 r. Konieczność wykonania powyższych zadań podyktowana była interwencjami mieszkańców gminy Godów, związanych z faktem okresowego podtapiania przyległych do zwałowiska zabudowań, spowodowanych zmianami stosunków wodnych wynikających z nacisku zeskładowanych tam odpadów pogórnich z byłej KWK „1-Maja”.

[dowód: akta kontroli str. 3540, 3547]

W obu przypadkach wykonawcy zadań zostali wybrani w wyniku przeprowadzonych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego w formie przetargu nieograniczonego.

¹⁶⁴ Polegającym na wykonaniu drenażu wraz z wylotem do rowu opaskowego odwadniającego zwałowisko „Krostoszowice”,

Prace zostały wykonywane zgodnie z zawartymi umowami¹⁶⁵ w oparciu o wykonane w tym celu projekty techniczne.

[dowód: akta kontroli str. 3839-3842]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Zgodnie z art. 122 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. *Prawo wodne*¹⁶⁶ pozwolenie wodnoprawne jest wymagane na prace związane z wykonaniem urządzeń wodnych. W myśl art. 9 ust. 1 pkt 19 lit. a wyżej cytowanej ustawy, przez urządzenia wodne rozumie się urządzenia służące kształtowaniu zasobów wodnych oraz korzystaniu z nich, a w szczególności budowle: piętrzące, upustowe, przeciwpowodziowe i regulacyjne, a także kanały i rowy. Natomiast art. 9 ust. 2 pkt 2 ustawy *Prawo wodne* stanowi, iż przepisy ustawy dotyczące urządzeń wodnych stosuje się odpowiednio do odbudowy, rozbudowy, przebudowy, rozbiórki lub likwidacji tych urządzeń, z wyłączeniem robót związanych z utrzymaniem urządzeń wodnych w celu zachowania ich funkcji. W świetle powyższego koniecznym jest uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie drenażu.

Oddział SRK KWK CL, nadzorujący realizację umowy na wykonanie zadań związanych z wykonaniem odwodnienia w obrębie zwałowiska „Krostoszowice” w gminie Godów, zlecając wykonanie ww. prac w 2011 r. nie posiadał wymaganego pozwolenia wodnoprawnego. Dopiero 22 listopada 2012 r., tj. po zakończeniu prac związanych z wykonaniem drenażu w obrębie zwałowiska „Krostoszowice”, wystąpił do Starosty Powiatu Wodzisławskiego z prośbą o zalegalizowanie prac wykonanych w 2011 r. Starosta Wodzisławski decyzją z dnia 4 kwietnia 2013 r. zalegalizował prace związane z wykonaniem drenażu w 2011 r.

[dowód: akta kontroli str. 3568, 3570-3573]

Skutkiem braku pozwolenia wodnoprawnego na realizację prac związanych z wykonaniem odwodnienia w obrębie zwałowiska „Krostoszowice” w 2011 r. była konieczność poniesienia przez Spółkę kosztów związanych z naliczeniem przez Starostę opłaty legalizacyjnej w wysokości 2.170,00 zł.

[dowód: akta kontroli str. 3569]

Dyrektor KWK CL, wyjaśniając przyczyny niewystąpienia o pozwolenie wodnoprawne przed przystąpieniem do prac stwierdził, że: *„(...) zakres robót wykonywanych w 2011 roku związany był z awaryjną regulacją stosunków wodnych w obrębie zwałowiska co wynikało z potrzeby wykonania pilnych prac zabezpieczających przed zalewaniem budynków mieszkalnych i gospodarczych, a co nasilało się głównie w trakcie intensywnych opadów deszczu i skutkowało występowaniem sytuacji powodziowej. Tym samym uważaliśmy, że pozwolenie wodno-prawne nie jest wymagane zgodnie z art. 124 pkt. 4 ustawy Prawo wodne (dla wykonania pilnych prac zabezpieczających w okresie powodzi) i art. 124 pkt. 6 (odwodnienie obiektów lub wykopów budowlanych, jeśli zasięg leja depresji nie wykracza poza granicę terenu, którego zakład jest właścicielem)”*.

[dowód: akta kontroli str. 3843-3874]

NIK zwraca uwagę, w nawiązaniu do przytaczanego w wyjaśnieniach art. 124 pkt 6 ustawy *Prawo wodne*, że w 2011 r. prace odwadniające były prowadzone przez Spółkę na nieruchomości nie będącej jej własnością. Tym samym powoływanie się na odstępstwo zawarte w tym artykule jest niezasadne. Podobnie przytaczany w wyjaśnieniach art. 124 pkt 4 ww. ustawy, jako powód niewystąpienia o pozwolenie wodnoprawne, w ocenie NIK, jest niezasadny, gdyż prace związane z odwadnianiem w obrębie składowiska były związane ze zmianami stosunków wodnych wynikających z nacisku zeskładowanych tam odpadów pogórnictwa z byłej KWK „1-Maja”. Powyższa przyczyna nie mieści się w zakresie pojęcia „powódź”, zdefiniowanego w art. 9 ust. 1 pkt 10 ustawy *Prawo wodne*.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonej nieprawidłowości, działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

Ocena cząstkowa

¹⁶⁵ Koszt ww. prac wyniósł odpowiednio 45 913,65 i 64 993,99 zł netto.

¹⁶⁶ Dz. U. z 2012 r., poz. 145 ze zm.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁶⁷, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

Katowice, dnia 11 maja 2015 r.

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

Kontrolerzy:

Maria Talik
główny specjalista kontroli państwowej

.....

Aleksander Górniak
główny specjalista kontroli państwowej

.....

¹⁶⁷ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.